

דבריהם

ה/ מושב רביעי ישיבות ש"מ – ש"מ"ב / כ"ז – כ"ט בחשוון התשנ"ב / 4 – 6 בנובמבר 1991 5

הישיבה השלוש-מאות-וארבעים של הכנסת השתים-עשרה

יום שני, כ"ז בחשוון התשנ"ב (4 בנובמבר 1991)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. דברי יושב-ראש הכנסת לזכרו של חבר הכנסת לשעבר יוסף אלמוגי, זיכרונו לברכה

היו"ר ד' שילנסקי:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.
חברי הכנסת, אנא לקום.
ביום שבת הלך לעולמו יוסף אלמוגי, זיכרונו לברכה. יוסף אלמוגי, זיכרונו לברכה, כיהן כחבר הכנסת מהכנסת השלישית עד אמצע הכנסת השמינית; היה חבר בוועדות הכנסת, הכלכלה, העבודה והחורף והביטחון; היה חבר הממשלה בתפקידים של שר השיכון והפיתוח ושר העבודה.
יוסף אלמוגי, זיכרונו לברכה, הובא למנוחת עולמים ביום אתמול בעיר, חיפה. הכנסת שולחת תנחומים למשפחת אלמוגי, למפלגתו ולמוקיריו. יהי זכרו ברוך.
(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.)
נא לשבת.

ב. ברכת יושב-ראש הכנסת דב שילנסקי את משלחת בית-הנבחרים של ונצואלה

היו"ר ד' שילנסקי:
חברי הכנסת, הנני מתכבד להודיע לחברי הבית על נוכחותם במליאה של מר לואיס אנריקה אוברטו, יושב-ראש בית-הנבחרים של ונצואלה, חבר בית-הנבחרים הונצואלני מר גוסטבו טרה בריסניו והסנטור רפאל לדומה מרטינו.

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:
הודעה למזכיר הכנסת.
מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת –
לדיון מוקדם: הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון) – גיל הפרישה משירות ביטחון), התשנ"ב – 1991, מאת חבר הכנסת אמנון רובינשטיין; הצעת חוק שירות המדינה (פגיעה בביטחון המדינה), התשנ"ב – 1991, מאת חבר הכנסת עוזי לנדאו;
הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון) – שירות סדיר נוסף – חילות), התשנ"ב – 1991, מאת חבר הכנסת אמנון רובינשטיין; הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון) – פיצויים והיטל השכחה), התשנ"ב – 1991, מאת חברי הכנסת מ' גולדמן, א' שוחט ויוסף גולדברג; הצעת חוק הגנת הריבונות, התשנ"ב – 1991, מאת חבר הכנסת חנן פורת; הצעת חוק הגבלת דמי שכירות בדירות, התשנ"ב – 1991, מאת חברי הכנסת ש' עמור ועמיר פרץ; הצעת חוק הפיקוח על עסקי ביטוח (תיקון) – הוועדה המייעצת והמועצה המייעצת), התשנ"ב – 1991, מאת חבר הכנסת ראובן ריבלין.

ד. שאילתות ותשובות

היו"ר ד' שילנסקי:
הסעיף הבא בסדר-היום הוא שאילתות ותשובות. אני מזמין את סגן שר העבודה והרווחה, חבר הכנסת שמואל הלפרט, להשיב על שאילתות.
3979. מצוקת העוני בישראל
חבר הכנסת ב' בן-אליעזר שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ב באב התשנ"א (23 ביולי 1991):

שסל הקליטה בממוצע לחודש המוענק לעולים במשך השנה הראשונה לעלייתם גבוה מהכנסת קו העוני עבור כל גודל משפחה. יתר על כן, קשישים עולים זכאים לקצבת זיקנה עם השלמת הכנסה מייד עם הגיעם ארצה. קצבה זו כשלעצמה גבוהה במעט מהכנסת קו העוני. גם משפחות עם ילדים זכאיות לקבל קצבאות ילדים מייד עם הגיעם ארצה — נוסף על סל הקליטה.

4. מתוך כלל המשפחות העניות — 118,000 במספר — כ-92,000 מקבלות קצבה כלשהי, כמחציתם קצבאות ילדים.

4014. זכאות מבוטחי הביטוח הלאומי

חבר הכנסת א' שריר שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ב באב תשנ"א (23 ביולי 1991):

מבוטחי הביטוח הלאומי המגיעים לגיל זכאות לדמי ביטוח אינם זכאים לכך אוטומטית, אלא אם מילאו טופס דרישה. זאת, אף שפרטי המבוטח וזכאותו רשומים בספרי הביטוח הלאומי. הנהלה הזו גורם לאנשים לא-מעטים שלא לתבוע את זכויותיהם, וכדין.

ברצוני לשאול:

הנכון המוסד לביטוח לאומי לזכות באופן מיידי ואוטומטי את הזכאים לגמלה גם אם לא הגיש המבוטח בקשה לכך, וכן להודיע למבוטח בעוד מועד, לפני מועד הזכאות, על כך?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מבוטחי הביטוח הלאומי זכאים לקצבת הזיקנה בגיל 65 אם הכנסתם אינה עולה על הכנסת המקסימום הקבועה בחוק, קרי, הכנסה של 1,265 ש"ח ליחיד ו-1,695 ש"ח למי שיש לו תלוי אחד. מי שהכנסתם עולה על הסכום האמור, זכאים לקצבה החל מגיל 70. הכלל האמור חל גם לגבי נשים בגילים 60 — 65 שנה.

המוסד לביטוח לאומי פונה ביוזמתו לכלל אוכלוסיית המבוטחים, וזאת חודשים מספר לפני הגיעם לגיל המזכה בקצבת הזיקנה, ומתדע את המבוטחים בדבר זכאותם לקצבה בהתאם לתנאים הקבועים בחוק.

הואיל והזכאות מותנית, כאמור לעיל, בגובה הכנסות המבוטחים, גבר בגיל 65 — 70 ואשה בגיל 60 — 65, נדרש המוסד לבדוק נתונים אלה בטרם יאושר תשלום הקצבה, ולפיכך לא ניתן לאשר תשלום אוטומטי למבוטח.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם שריר.

אברהם שריר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מדובר במבוטחים אשר שילמו דמי ביטוח וזכאים לקבל תמורה עבור דמי ביטוח ששילמו. אני חושב שהסידור הנכון יותר, הציבורי יותר, המינהלי יותר הוא, שהמבוטח יקבל את זכאותו לדמי ביטוח ויידרש בתוך פרק זמן מסוים למסור הצהרה בכתב, שאכן הוא עומד בקריטריונים שסגן השר הציב.

המצב שבו על המבוטח לגשת תחילה כדי למסור הצהרה ולמלא טופס — ויש רבים שמסיבה זו או אחרת לא עושים כן — גורם לכך שרבים הזכאים לכך לא מקבלים את זכאותם בהתאם לחוק.

לכן אני מציע להפוך את הסדר, לשלם להם ולדרוש בתוך שלושה, ארבעה, חמישה חודשים שהצהרה על כך תימסר. אם

לאחרונה אנו עדים להתרחבות מצוקת העוני בישראל. מצוקה זו אינה מתבטאת דווקא בתחתונה, אלא במרכיבים חשובים אחרים — בחוסר אמצעים לחינוך ילדים בבתי-הספר ולמתן כיגוד הולם, בהתדרדרות לפשע וכדומה. לאחרונה אף הציג סגן נתון, שלפיו יותר מ-80,000 משפחות בישראל מחקיימות בתנאי עוני.

ברצוני לשאול:

1. מה הם נתוני העוני המדויקים בישראל, ועל-פי מה הם מחושבים?

2. מה הוא מספר הילדים החיים מתחת לקו העוני ומה היא הקורלציה בין עוניים לבין ההישגיות בלימודים ורמת הפשיעה?

3. כמה עולים חדשים ייכנסו למעגל העוני על-פי חישובי קו העוני הריש?

4. כמה קצבאי הביטוח הלאומי חיים מתחת לקו העוני — מהסך הכולל של קצבאי הביטוח הלאומי?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. א. קו העוני מוגדר ברמה של 50% מההכנסה נטו למבוקר סטנדרטי;

ב. קו העוני שונה ממשפחה אחת לרעותה בהתאם למספר הנפשות, בהתאם למספר הנפשות הסטנדרטיות המצויות בה;

ג. הסקאלה האקוויולנטית לגידול משפחה מביאה בחשבון את העובדה, שהתוספת הדרושה למשפחה לשמור על רמת חיה בגין תוספת נפש אחת הולכת ופוחתת בשל יתרונות לגודל שקיימים במשפחה;

ד. קו העוני תורגם גם למונחי שכר ממוצע, ועל-פי הנתונים האחרונים הידועים הוא מהווה 18.1% מהשכר הממוצע;

ה. להלן קו העוני לפי גודל משפחה בהנחה שהשכר הממוצע במשך כיום מגיע לכדי 2,700 ש"ח.

מספר נפשות במשפחה סטנדרטית	מספר מבוגרים כאחוז מהשכר הממוצע	קו העוני	אומדן קו העוני בש"ח	הגמלה הבטחת + קי"ץ
1.	1.25	22.6	610	688
2.	2.00	36.2	977	1032
3.	2.65	48.0	1296	1258
4.	3.20	57.9	1563	1484
5.	3.75	67.9	1833	1660
6.	4.25	76.9	2076	1990
7.	4.75	86.0	2322	2276
8.	5.20	94.1	2541	2584
9.	5.60	101.4	2738	2892

2. מספר הילדים שחיו במשפחות העניות הגיע ל-196,200, שהם 18.6% מכלל הילדים באוכלוסייה הנדונה. אין בידנו שום מידע אשר לקורלציה בין עוני לבין הישגיות בלימודים ורמת פשיעה.

3. הערכת מספר העולים החדשים שייכנסו למעגל העוני בעייתית במיוחד, שכן היא תלויה בקליטה התעסוקתית של העולים וביצירת מקומות תעסוקה עבורם. עם זאת ניתן לציין,

כיוון שמדובר בעיקר באוכלוסייה חלשה, שבמקרים רבים אינה מודעת לזכויותיה, מאבדים אלו סכומי כסף ניכרים, שלהם הם זקוקים.

ברצוני לשאול:

1. כיצד מבטיח המוסד לביטוח לאומי את זכותן של כל המשפחות החד-הוריות בדבר קבלת מלוא קצבת הילדים המגיעה להן?

2. כיצד מיידע המוסד לביטוח לאומי את המשפחות בדבר זכויותיהן והדרך להבטחת קבלת קצבת הילדים?

3. מה עושה משרדך כדי שאוכלוסיית המשפחות החד-הוריות לא תקופח בשל דרישות ביורוקרטיות, כגון התיישנות תביעות, שלא תמיד היא מודעת להן?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

1. המוסד לביטוח לאומי משלם, מאז 1985, באמצעות הפגשות אוטומטיות, קצבת ילד ראשון ושני למשפחות המקבלות קצבת שאירים ומזונות. מפעם לפעם שולח המוסד מכתבים למשפחות של גרושות, על-פי מידע המתקבל ממשרד הפנים, ומבקש מהן להגיש תביעה לקצבת ילד ראשון ושני.

2. המוסד מפרסם באמצעי התקשורת את הזכאות לקצבת ילד ראשון ושני למשפחות חד-הוריות וכן נכלל מידע בנושא בשירות "טלמסר".

3. בעת אישור זכאותה של משפחה חד-הורית ניתן התשלום מיום הזכאות ללא התיישנות.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני סגן השר, הצעדים שציננת, שהמוסד לביטוח לאומי נוטק אותם, הם, כמובן, צעדים חשובים ומועילים. בכל זאת המציאות היא, שלא כל המשפחות מקבלות את דמי הביטוח שהן זכאיות להם בגלל חוסר ידע, בגלל הוסר התמצאות וכו'.

ציננת פה משפחות עם שאירים; זאת קבוצה מסוימת. ציינת גם גרושות. אבל יש משפחות חד-הוריות, לא של גרושות ולא מהסוגים האחרים שציננת קודם לכן. אני מעריכה, שעל-ידי תיאום עם מוסדות ממלכתיים אחרים, ניתן למצוא את הרשימות הללו. בסך הכול, המוסד לביטוח לאומי לא רק צריך לשלם למי שמגיע לו אלא צריך גם לסייע לזכאים לקבל. כפי שאדוני בוודאי יודע, רבים מאלה שאמורים לקבל קצבה —

היו"ר ד' שילנסקי:

חברת הכנסת גוז'נסקי, זו צריכה להיות שאלה נוספת. היא צריכה להיות קצרה. מה שאת מעלה — חשוב מאוד, אבל זאת כבר הצעה לסדר-היום.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני כבר מסיימת. כידוע לך, רבים מבין אלה שאמורים לקבל קצבאות באמצעות המעבידים לא מקבלים אותן. לכן אני שואלת, האם אינך סבור שכדאי למצוא דרכים נוספות כדי להביא להתגברות על הפער הקיים?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

לשאלה הנוספת: הביטוח הלאומי עושה את המקסימום כדי ליידע את כל הציבור על הזכויות המגיעות לו, על-ידי

לא תימסר על כך הצהרה, אפשר להפסיק אולי את התשלומים. אני מבקש התייחסותו של סגן השר להצעת.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

ראשית, הביטוח הלאומי מודיע ביוזמתו לאוכלוסיית המבוטחים חודשים מספר לפני הגיעם לגיל הזיקנה, שהם זכאים לקבל קצבת זיקנה. אני לא חושב שיעלה על הדעת שאנחנו קודם-כול נשלם ואחר כך נבקש להביא הוכחות אם האדם ממשיך לעבוד או לא ממשיך לעבוד. ואין אנחנו ננכה את זה? איך נחזיר אחר כך את הכסף?

הרי הדבר הפשוט ביותר הוא שאדם המגיע לגיל זיקנה, לגיל 65, ייגש בסך הכול למוסד לביטוח לאומי, לאחר שקיבל הודעה, ויוכיח אם לפי רמת ההכנסה שלו מגיעה לו קצבת ביטוח לאומי אם לא. מה פשוט מזה? מדוע נתחיל לשלם. כפי שאתה, חבר הכנסת שריר, אומר? מדוע נשלם שלושה חודשים, שישה חודשים, בלי לדעת אם צריך לשלם? ומי יחזיר אחר כך את הכסף? מי ידאג להחזיר את זה? למי יש הכלים לזה? הדבר פשוט ביותר. אדם ייגש למוסד לביטוח הלאומי ומוכיח שמגיע לו כסף, והוא מקבל. פעם אחת בחיים אדם צריך לגשת לביטוח הלאומי ולהוכיח לפי תלוש המשכורת ולפי רמת ההכנסה שמגיע לו תשלום. האם זו טרחה גדולה מדי? גם את זה אי-אפשר לעשות? האם אנחנו חייבים להסתכן, לשלם שישה חודשים מראש, בלי שתהיה אפשרות להחזיר את הכסף הזה?

לכן, אני חושב שהתהליך הקיים בביטוח הלאומי הוא בסדר גמור ואין צורך לשנותו.

אברהם שריר (הליכוד):

שאלתי באה בעקבות מקרים שהיו. אנשים לא פנו, וכתוצאה מכך הם לא קיבלו את התשלום. אני לא מציע הצעה שהיא נטולת מציאות.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אני בטוח שכל אדם שמגיע לגיל 65 וחסר לו הכסף הזה יודע את הכתובת של הביטוח הלאומי. הוא לא מוותר אפילו על חודש אחד של תשלום.

היו"ר ד' שילנסקי:

כוונתו היתה לשאול אם ישלמו רטרואקטיבית.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

ישלמו רטרואקטיבית. אין בעיה כעניין זה.

היו"ר ד' שילנסקי:

גם צמוד?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

כן, עם הצמדה. הביטוח הלאומי מחזיר כסף עם הצמדה.

4063. קצבאות ילדים למשפחות חד-הוריות

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את שר העבודה והרווחה ביום ז' בחשוון התשנ"ב (15 באוקטובר 1991):

ממידע שהגיע אלי מסתבר שאין המוסד לביטוח לאומי יוזם איתור זכאים לקצבת ילדים, ובכך נמנע ממשפחות חד-הוריות לקבל את הסכומים המגיעים להן. כמו כן, המוסד לביטוח לאומי מפחית אוטומטית את קצבתו לאלה אשר לא עדכנו אותו לגבי מצבם המשפחתי.

משוחררים ודובר צה"ל, מכינים כיום סרט הסברה בעניין חובותיהם וזכויותיהם של החיילים המשוחררים בביטוח הלאומי, ובסרט הסברה זה נכלל קטע נכבד בעניין המענק לחייל משוחרר.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רענן כהן.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, אנחנו עוסקים בחיילים שזה עתה השתחררו, שלא תמיד יודעים לנווט את דרכם במבין הביורוקרטיה. אני מקבל עשרות ומאות מכתבים מחיילים משוחררים. הם טוענים שהם נופלים בין הכיסאות. הם לא יודעים אם מגיע להם שכר חמורת עבודה מועדפת.

אני לא בטוח שיש כאן הסברה נאותה, כפי שאתה מנסה להציג את הדברים. ההסברה לוקה בחסר. החיילים לא יודעים מה מגיע להם. החיילים לא יודעים אם הם זכאים לשכר מועדף במקצועות שהם עוסקים בהם. אביא לך דוגמה. יש לי מכתב מחייל שעובד במוסך. אמרו לו שהוא זכאי להכרה בעבודה כעבודה מועדפת, אבל כאשר הוא הולך לבקש שכר עבור עבודה מועדפת, מעבירים אותו ממוסד למוסד והוא לא מקבל שכר עבור עבודה מועדפת. בסופו של דבר הוא נשאר עם מרירות ותסכול כתוצאה מן הסבך במערכת הזאת.

נדמה לי שהמוסד לא עושה די כרי לעזור לאותם בנים צעירים שזה עתה משתחררים, שזכאים למה שהממשלה קובעת.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

חבר הכנסת רענן כהן, אני מוכן לבדוק בביטוח הלאומי אפשרות שכל חייל, לפני שהוא משתחרר, יקבל מידע מדויק בקשר לזכויותיו, אם הוא מועסק לאחר שחרורו בעבודה מועדפת. כל חייל, ללא יוצא מן הכלל, יקבל מידע על זכויותיו, אם הוא יועסק בעבודה מועדפת.

רענן כהן (העבודה):

איך תעשה זאת?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אפנה לשלטונות צה"ל. אבקש שכל חייל יקבל מידע מפורט בתחום זה לפני שחרורו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לכבוד סגן השר.

ה. הצעת ועדת הכנסת לחיקון סעיף 106 לתקנון*

בתום כנס הקיץ קיבלה הכנסת את חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 13). הבא לחיוב הופעתם בפני ועדות הכנסת של נושאי משרות ממלכתיות ומשרות ציבוריות אחרות. בהתאם לכך, התחייב תיקון התקנון שלפיו יוסדרו הופעותיהם של עובדי ציבור בפני ועדות הכנסת.

כיום ל' בתשרי התשנ"ב, 8 באוקטובר 1991, הניחה ועדת הכנסת על שולחן הכנסת את ההצעה לתיקון סעיף 106 לתקנון. על הצעת תיקון זאת הגישו חברי הכנסת יאיר צבן ומשה שחל השגות, על-פי סעיף 151 לתקנון.

פרסומים בעיתונים ועל-ידי פרסומים אחרים. אם יש לך איזו הצעה מעשית איך להגיע לציבור שאת מדברת עליו, תעבירי אותה אלי, ואנחנו נבדוק אותה. אם ההצעה מעשית, נשתדל ליישם אותה.

4067. מענקים לעבודות מועדפות

חבר הכנסת רע' כהן שאל את שר העבודה והרווחה ביום ד' בחשוון התשנ"ב (15 באוקטובר 1991):

הופנו אלי עשרות מכתבים של חיילים משוחררים אשר זכאים למענק עבור עבודה מועדפת. נראה שהתנאים לקבלת המענק משתנים מיום והביטוח הלאומי נמנע מממן המענקים.

מדובר בחיילים שרק עתה השתחררו ולא תמיד הם יודעים לנווט את דרכם במבין הביורוקרטיה.

ברצוני לשאול:

1. האם קיים תיאום בין משרד העבודה לבין המוסד לביטוח לאומי בכל הקשור לתשלומי המענקים לעבודה מועדפת?

2. אם הדברים ברורים וידועים, מדוע יש חלונות רבות של חיילים לגבי תשלומי המענקים?

3. כיצד ישופר המצב וימנעו תסכולים של חיילים שתחושתם היא שמסודות המדינה מרמים אותם?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

1. תשלום המענק מבוצע על-ידי המוסד לביטוח לאומי, כאמור על-פי הוראות החוק והתקנות, ובתוך כך מותנה התשלום באישור שירות התעסוקה, שהוא הגוף הממלכתי הממונה על נושא ההכוונה לעבודה.

2—3. המוסד לביטוח לאומי פעל ופועל בצורה אינטנסיבית על מנת להביא את המידע הנוגע לנושא הנדון לציבור החיילים המשוחררים, ובתוך כך: א. פרסום מודעות הסברה בעיתונות פעמים מספר; ב. כרוזת הסברה הופצו לסניפי הביטוח הלאומי, ללשכות שירות התעסוקה וליחידה להכוונת חיילים משוחררים; ג. עלון הסברה בעניין המענק יופץ בימים הקרובים בעשרות אלפי עותקים הן בסניפי המוסד, הן בלשכות להכוונת חיילים משוחררים והן בלשכות שירות התעסוקה. המוסד ביקש מהיחידה להכוונת חיילים משוחררים לנקוט צעדים שיבטיחו שכל חייל משתחרר יקבל את העלון; ד. המוסד לביטוח לאומי, בשיתוף עם המחלקה להכוונת חיילים

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 106 לתקנון. יביא את ההצעה יושב-ראש ועדת הכנסת. חבר הכנסת קרופו, כבוד יושב-ראש ועדת הכנסת, מוזמן לבמה.

חיים קרופו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני מבקש לתקן את הנוסח שהונח לפניכם. בשורה השמינית צריך להיות: סעיף 118 במקום 188, כפי שהודפס בטעות.

ה צ ב ע ה

בעד	— 17
נגד	— אין
נמנעים	— אין
הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 106 לתקנון נתקבלה.	

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):
אני מבקש לצרף את קולי להצבעה. ספרי החקציב הפריעו
לי להצביע.

יוסף עוזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
גם את קולי.

היו"ר ד' שילנסקי:
19 בעד, שניים לא הספיקו להגיע; אין נגד, אין
נמנעים.

מיכאל ברוזר (העבודה):
20.

היו"ר ד' שילנסקי:
20 בעד, אין נגד, אין נמנעים. התיקון לתקנון הכנסת
התקבל.

חבר הכנסת צבן סבר, שעל כל גוף מתוקצב וכל גוף נתמך,
כמשמעותם בחוק החקציב, להופיע בפני ועדה הדנה בעניינם.
לאחר שהובהר לו כי סעיף זה כלול בחוק, הסיר חבר הכנסת
צבן את השגתו.

חבר הכנסת משה שחל הגיש שתי השגות: אחת על דרך
ההזמנה לוועדה, שלפיה במקום "בידיעת השר הנוגע בדבר"
ייאמר "בתיאום עם השר הנוגע בדבר". השגה זאת התקבלה
בוועדה והוכללה בהצעת התיקון.

השגה שנייה של חבר הכנסת שחל התייחסה לצעדים שיש
לנקוט על אי-הופעה לפני ועדה. בסיכום עם המציע הוכנס
שינוי, שלפיו: "מי שהוזמן להתייצב לפני ועדה קבועה ולא
עשה כן — תודיע הוועדה על כך לשר הנוגע בדבר, או לראש
הרשות המקומית הנוגע בדבר, ואלה יודיעו לוועדה על
הצעדים המשמעותיים שנקטו בהם באותו עניין", וזאת במקום
הנוסח המקורי, שקבע ש"אלה הנוגעים בדבר יודיעו לוועדה
על הפעולות שנקטו בהם באותו עניין". היינו, יהיה אזכור על
צעדים משמעותיים שיש לנקוט כלפי מי שהוזמן לוועדה ולא
התייצב בפניה.

אני מבקש בזאת מהכנסת לאשר את התיקון המונח
בפניכם, כפי שאושר בוועדת הכנסת ביום כ"א בחשוון
התשנ"ב, 29 באוקטובר 1991.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה. נמתין שחבר הכנסת קורפו יגיע למקומו ויוכל
להצביע. ניגש להצבעה. זו הצבעה מס' 1.

1. הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 24), התשנ"ב — 1991*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

כוונת היסוד היא, כמובן, שחופש ההצבעה של מי
שמחליט כיצד להצביע אכן יישמר.

כאמור, לחוק זה יש הסתייגות אחת.

חיים קורפו (הליכוד):
זה כולל גם הבטחה לעולם הבא?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
חבר הכנסת חיים קורפו, שאלת שאלה מצוינת. אנחנו לא
נכנסים לתוכנה של ההבטחה. אנחנו נכנסים רק לעיתויה של
ההבטחה, לא לתוכנה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
כדי שאבין את החוק, אני מבקש לשאול את יושב-ראש
הוועדה, מה זה "הבטחה להעניק ברכה"? אם אני אומר "תהיה
בריא", האם בזה עברתי על החוק?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
בשום אופן לא. חבר הכנסת שלמה דיין, מדובר על
הבטחה להעניק ברכה: הבטחה בעתיד המותנית בהצבעתו
בדרך זו או אחרת. מאחר שיש הסתייגות, נשמע קודם את
ההסתייגות ולאחר מכן אשיב עליה.

היו"ר ד' שילנסקי:
שאלתו היתה, חבר הכנסת אוריאל לין — אם הוא לא
מבטיח להעניק ברכה, הוא כבר מברך.

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום, הצעת חוק הבחירות לכנסת
(תיקון מס' 24), התשנ"ב — 1991, בקריאה שנייה ובקריאה
שלישית. יציג את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הבחירות לכנסת
(תיקון מס' 24), התשנ"ב — 1991. החוק נדון בכנסת בקריאה
ראשונה ביום י"ב באב התשנ"א, והועבר לוועדת החוקה, חוק
ומשפט. ביום ז' בחשוון התשנ"ב הוא הונח על שולחן הכנסת
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

לפי סעיף 124 לתקנון הכנסת, הודיע יושב-ראש הכנסת
ביום 22 באוקטובר, כי הוועדה החליטה לחדש את דיוניה
בהצעת החוק. החוק מוחזר בצירוף הסתייגות אחת לאישור
מליאת הכנסת בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

החוק קובע, שבסעיף 122 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח
משולב], התשכ"ט — 1969, אחרי פסקה (5) תיחוסף פסקה
(6), הקובעת כאמור: המשדל אדם להצביע או להימנע
מלהצביע, ככלל או בעד רשימת מעמדים מסוימת, בדרך של
השבעה, קללה, נידוי, חרם, נזר או התרת נזר, או הבטחה
להעניק ברכה, הוא נכנס במסגרת סעיף זה, סעיף שנועד למנוע
השפעה בלתי הוגנת ומעשים נלווים בדרך של השפעה על מי
שמצביע בבחירות לכנסת.

האפשר. על כן אני מבקש מחברי הכנסת לאשר חוק זה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, ללא ההסתייגות של חבר הכנסת הלפרט, תורה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת הלפרט?

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב ראש, האם ההצבעה — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אפשר להצביע בעד ההסתייגות של חבר הכנסת הלפרט. אם היא לא מתקבלת — היא לא מתקבלת.

ראשית חוכמה, אנחנו נצביע עכשיו על ההסתייגות של חבר הכנסת שמואל הלפרט. נא להצביע. זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע

בעד התיקון של חבר הכנסת

ש' הלפרט לסעיף 1 — 10

נגד — 21

נמנעים — אין

התיקון של חבר הכנסת ש' הלפרט לסעיף 1

לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

10 בעד, 21 נגד, אין נמנעים, ההסתייגות של חבר הכנסת הלפרט לא התקבלה.

אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 24) בנוסח הוועדה. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע

בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה — 27

נגד — 1

נמנעים — 1

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

27 בעד, נגד — אחד, נמנעים — אחד. אני קובע שהצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 24) נתקבלה בקריאה שנייה. אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית. זו הצבעה מס' 4.

ה צ ב ע

בעד החוק — 24

נגד — אין

נמנעים — 4

חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 24),

התשנ"ב — 1991, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שחוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 24), התשנ"ב — 1991, נתקבל בקריאה שלישית.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ברור שזה לא חל. אסביר זאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

הוא יוכל לברך, למה לו להבטיח שהוא יברך אם יצביעו עבורו, הוא כבר מברך.

חבר הכנסת שמואל הלפרט, יש לך הסתייגות, בבקשה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להשמיט את המלים: "הבטחה לתת ברכה" מהסיבות דלהלן. אנחנו מסכימים לסעיף בנושא השבעות, קללות; אין לנו התנגדות. הבקשה שלנו היא להשמיט את המלים: "הבטחה לתת ברכה".

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, תרשה לי תיקון. ההסתייגות שלך היא אישית. לכן זה לא "שלנו".

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

ההסתייגות היא בשם סיעת אגודת ישראל.

אני רוצה לנמק. מקובל ושגור בסגנון דיבור של רבנים כפרט ושל כל יהודי בכלל לאמור ברכה בסיום דבריהם. אם יתקבל החוק הזה, ייווצר מצד שכל רב, או כל אדם שיסיים דבריו במלים "ובזכות זה תבורכו" יועמד למשפט וישב בכית-סוהר. אני חושב שאין אבסורד גדול מזה.

במערכת בחירות יהיו גורמים אינטרסנטיים שינצלו את החוק כדי להטריד ולהפיל כל נואם דתי. נגד מאות ואולי אלפים יפתחו תיקי חקירה וייערכו בירורים לגבי מגמת הברכה שהושמעה בפיהם — האם היתה הברכה בבחינת הבטחה אם לא. לאחר מכן יערכו משפטים, ויהיה קשה מאוד להוכיח את חפותם.

לא תיתכן חקיקה שתגרום לשינוי בסגנון הדיבור המקובל על אדם דתי במשך אלפי שנים, ולכן יש להניח שלא תהיה אפשרות לאכוף את החוק, אם יתקבל. מדוע, אם כן, לקבלו?

לכן אני מציע להשמיט בהצעת החוק בנושא השבעות-קללות וכו' את המלים "הבטחה לתת ברכה" בלבד. אז נוכל כולנו לחמוך בחוק. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. בבקשה, יושב ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני רוצה לציין, שהחשש של חבר הכנסת הלפרט הוא בדיוק אותה סיטואציה שהחוק הזה לא חל עליה. אנחנו עשינו הבחנה מוגדרת מאוד, לא משום שחשבנו שמבחינה ערכית זה לא צריך לחול, אלא לא רצינו לתפוס יותר מדי, כי יש פה גם שאלה של אכיפה וצריך להיזהר ולקבוע דברים מוגדרים.

אם מישור מברך מצביע-ככוח ואומר לו: אני מברך אותך, תצביע עבורי — החוק לא חל. אם הוא אומר לו: אתה תבורך אם תצביע עבורי — החוק לא חל. אם הוא אומר לו: אם תצביע עבורי אעניק לך בעתיד ברכה — החוק כן חל. דבר כזה בוודאי אפשר להיזהר היטב מלעשות. דבר כזה אינו שגור בדרך הדיבור. דבר כזה הוא התניה. תעשה מעשה — אעניק לך בעתיד ברכה.

אדוני היושב ראש, אנחנו החזרנו את החוק הזה לוועדה במגמה להגיע להסכמה רחבה, ואכן הגענו להסכמה רחבה ככל

ז. הצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 12), התשנ"ב — 1991*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

של המעבדות, כגון: כשיריות והתמחויות של עובדי מעבדה, נוהלי ביצוע בדיקות, הבטחת איכות פעילות גבוהה, פעולות סיקור וחיטוי, סידורי תברואה ועוד.

אדוני היושב־ראש, לחוק אין הסתייגויות. לכן אבקש ממליאת הכנסת לאשר בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה, מס' 5, על הצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 12), התשנ"ב — 1991, בקריאה שנייה.

ה צ ב ע ה	
— 20	בעד סעיפים 1—14
— אין	נגד
— אין	נמנעים

סעיפים 1—14 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

20 בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 12), התשנ"ב — 1991, נתקבלה בקריאה שנייה. אנו ניגשים להצבעה על החוק בקריאה שלישית, הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע ה	
— 23	בעד החוק
— אין	נגד
— אין	נמנעים

חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 12), התשנ"ב — 1991, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

23 בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שחוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 12), התשנ"ב — 1991, נתקבל בקריאה שלישית.

ח. הודעת יושב־ראש ועדת הכנסת

1. הצעת חוק להבטחת שוויון זכויות, התשנ"א — 1991, של חברי הכנסת א' רובינשטיין, ש' אלוני, י' צבן ומ' שחל; 2. הצעת חוק החשמל (הגבלת צריכת חינוס של עובדי חברת החשמל), התשנ"א — 1991.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנו ניגשים להצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם (תיקון מס' 12), התשנ"ב — 1991, המובאת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. חציג את הצעת החוק יושב־ראש ועדת העבודה והרווחה.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להביא בפני הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת החוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 12), התשנ"ב — 1991.

ההוראות הכלולות בהצעת החוק נחלקות לשני סוגים: הוראות טכניות והוראות מהותיות. ההוראות הטכניות עיקרן ריכוז ההוראות המתייחסות לנושאים של מוסדות רפואיים ושל רישום מרפאות — המפורזות בסעיפים שונים — בפרקים מרוכזים ונפרדים.

העיקריות שבהוראות המהותיות הן:

1. הסמכת המנהל הכללי של משרד הבריאות לצוות על סגירתו של מוסד רפואי שלא נרשם ופועל שלא כדין, ועל ביטול רישומו, אם הוא מתנהל בדרך שאינה לטובת החולים והמטופלים בו. התכר בוועדה, כי כמה מוסדות רפואה, ומוסדות גריאטריים במיוחד, פועלים בניגוד להוראות הפקודה, ומשרד הבריאות התקשה לטפל בסגירתם בצורה יעילה ומהירה. אני מקווה, חברי הכנסת, כי תיקון זה יאפשר למשרד הבריאות לפעול ביעילות נגד כל אותם מוסדות הפועלים בניגוד לחוק.

2. קביעת הוראות כדורות ומחייבות לגבי רישום מעבדות. עד היום אין נושא רישוי המעבדות הרפואיות מוסדר בפקודה. שירותי המעבדה חיוניים להבטחת בריאות הציבור בסייעם לשירותי הבריאות בכך שהם מספקים מידע חיוני לאבחון מחלות ולקביעת מצב בריאותם של מטופלים. ביצוע בדיקות מעבדה ברמה ירודה עלול לגרום לאבחון מוטעה, או לבחירת שיטת טיפול בלתי מתאימה.

על־כן מוצע להסמיק את שר הבריאות לקבוע בתקנות הוראות שיסדירו את כל ההיבטים הקשורים בתפקודן הנאות

היו"ר ד' שילנסקי:

הודעה ליושב־ראש ועדת הכנסת.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, ועדת הכנסת קבעה, בישיבתה ביום כ"א בחשוון התשנ"ב, 29 באוקטובר 1991, כי ועדת הכספים תכין את הצעות החוק הבאות לקריאה ראשונה:

* "דברי הכנסת", כרך 120, עמ' 1350; נספחות.

חוכרת ה', ישיבה ש"מ

— הצעת חוק לתיקון פקודת הרוקחות, התשנ"ב — 1991; הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשאומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

ט. הצעת חוק לתיקון פקודת הרוקחות, התשנ"ב — 1991*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

לשירותיו של רוקח, וזאת בשל האחריות הרבה המוטלת עליו.

גם לחוק זה, אדוני היושב-ראש, אין הסתייגויות, ואבקש להעמידו להצבעה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה על החוק לתיקון פקודת הרוקחות, התשנ"ב — 1991, בקריאה שנייה. זו הצבעה מס' 7.

ה צ ב ע ה

בדד סעיפים 1 — 4

נגד — אין

נמנעים — אין

סעיפים 1 — 4 התקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

החוק לתיקון פקודת הרוקחות, התשנ"ב — 1991, התקבל בקריאה שנייה. אנחנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שלישית. זו הצבעה מס' 8.

ה צ ב ע ה

בדד החוק

נגד — אין

נמנעים — אין

חוק לתיקון פקודת הרוקחות,

התשנ"ב — 1991, התקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

21 בעד, כלי מתנגדים וכלי נמנעים — אני קובע שהחוק לתיקון פקודת הרוקחות, התשנ"ב — 1991, התקבל בקריאה שלישית.

י. הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן**;

החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן***;

המשאומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן****

היהודית ברחבי ארץ-ישראל נמשכת. לא ועידות, לא משאומתן, לא ביקורים אלה או אחרים יוכלו לעצור את ההתיישבות החדשה בארץ. המתמשכת יותר מ-100 שנים. נכרך את מתיישבי קלע בגולן, שרכים מהם עולים חדשים: עלו והצליחו והקימו יישוב פורח ומשגשג בשרשרת יישובי הגולן.

עליה וההתיישבות הן תמצית הציונות. לא בכדי תומך בכך אפילו מנהיג "השומר הצעיר" יעקב חזן, בריאיון שפורסם בסוף השבוע שעבר במקומו "קול העמק והגליל".

קריאה:

הוא כבר בן 90.

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק לתיקון פקודת הרוקחות, התשנ"ב — 1991, המובא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תציג את הצעת החוק יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת החוק לתיקון פקודת הרוקחות, התשנ"ב — 1991.

התיקון העיקרי בחוק מתייחס לנושא הפיקוח הרפואי על רוקחים ועוזרים לרוקחים. הסדרים בעניין זה הוכנסו בשנים האחרונות לפקודת הרופאים, לפקודת רופאי השיניים, לחוק הפסיכולוגים ועוד, ואילו בפקודת הרוקחות לא היה קיים הסדר דומה.

לפי החוק המוצע, תוקם ועדה רפואית של שלושה רופאים, שתהיה מוסמכת לבדוק את כושרו הנפשי, או הגופני, של מבקש רשיון רוקח, או עוזר לרוקח. הוועדה הרפואית תוסמך לאסוף ראיות לצורך עבודתה, ולשם כך תוכל לחייב אדם להופיע בפניה לשם מסירת מידע על אודות המחלה המסכנת המיוחסת לרוקח.

לעניין זה הוגדרה מחלה מסכנת כדלקמן: 1. מחלה, לרבות מחלת נפש, העלולה לסכן בריאות האדם הנוקק לשירותיו של רוקח מורשה, או של עוזר לרוקח מורשה; 2. מחלה, לרבות מחלת נפש, או כושר לקוי, העלולים לשלול מרוקח מורשה, או מעוזר לרוקח מורשה, את היכולת לעסוק ברוקחות לחלוטין, זמנית או חלקית. אם קבעה ועדה רפואית, כי רוקח, או עוזר לרוקח, אינו מסוגל לעסוק ברוקחות לחלוטין, או זמנית, לא יינתן לו רשיון, או רשיונו יותלה לפי העניין.

כאמור תיקון זה נועד להגן על הציבור, על אלה הנוקקים

היו"ר ד' שילנסקי:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן — של חבר הכנסת מיכה גולדמן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן — של חבר הכנסת חנן פורת; המשאומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן — של חבר הכנסת גרשון שפט. יפתח את הדיון חבר הכנסת גרשון שפט. הדיון הוא משולב, והוקצתה לו שעה אחת. בבקשה, חבר הכנסת גרשון שפט.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום אנו חוגגים את עליית היישוב קלע בגולן. פירושו של דבר הוא, שההתיישבות

* "דברי הכנסת", כרך 112, עמ' 1207; נספחות.

** "דברי הכנסת", כרך 120, עמ' 2479.

*** "דברי הכנסת", כרך 120, עמ' 2480.

**** "דברי הכנסת", כרך 120, עמ' 2482.

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן: החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

אברהם בורג (העבודה):

העביר עותקים של הקטע הזה — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש שלא לפגוע ביעקב חזן על גיליו. הבה נכבד כל אדם בהתאם למגיע לו, בפרט כשיש גם עבר מכובד מאוד.

גרשון שפט (התחיה):

אני מצטט ממקומון שהכתב שלו ראויין את יעקב חזן. והוא שאל אותו: "באילו הנחיות היית מצייד את מנהלי המשא-ומתן?" עונה יעקב חזן: "אני לא מייעץ לאיש והם לא מתייעצים אתי. צריך לעמוד על זכותנו להמשיך ולהתיישב בכל רחבי הארץ, להמשיך את העלייה ולפתוח דף חדש ביחסים עם שכנינו". שואל אותו הכתב: "יעקב חזן מצדד בהמשך ההתנחלויות?" עונה חזן: "אני חושב שצריך להמשיך, אבל לא להכריז על כך כראש חוצות. יש להצניע לכת, אבל הדגש הוא בלכת". צריך לעשות זאת באופן זהיר, כדי שלא לפגוע ביחסים עם הערבים. היחסים צריכים להיות מושתתים על שיתוף ושוויון".

אינני רוצה לצטט הכול. אביא רק עוד ציטטה אחת: "הנוסחה שטחים חמורים שלום, מקובלת עליך?" עונה חזן: "אינני רוצה לדבר על כך, ישראל תעמוד על זכותה להתיישב בכל מקום. אני לא מדבר על ויתורים. במשא-ומתן רציני תיקבע התפתחותה של ישראל ויתגבשו יחסיה עם העולם הערבי".

זו ציטטה מריאיון שפורסם בסוף השבוע שעבר, ואני חושב שהיא אומרת הרבה מאוד לא רק על זכותנו להתיישב, אלא גם על האפשרות של המשך ההתיישבות, אם כי לא תמיד צריך לעשות זאת ברעש, לפעמים עושים זאת בשקט, לפעמים עושים זאת בקול גדול יותר. אבל הצורך בהמשך ההתיישבות בוודאי היה מאבני היסוד של הצינונות.

אני קורא לממשלת ישראל, שתיתן הנחיה למנהלי המשא-ומתן הישיר עם סוריה שלא לוותר על הגולן. כולנו זוכרים את התקפות הסורים על יישובינו לפני מלחמת ששת-הימים, את הימים הקשים שעברו המתיישבים בעמק-הירדן, בתל-יקציר, בהאון, בעין-גב וביישובים אחרים. כולנו אמרנו בשעתנו: לא עוד; לא נחזור לימי ההרס והפחד ההם.

אומרים לנו: יש מצב חדש בעולם; מצב חדש, ואתם צריכים להתחשב בו.

היום שמעתי ברדיו את דבריו של השר נאמן בגולן. הוא אמר, שהיה גם קו גבול של גרמניה במזרח, והגבול עבר הרבה מעבר לגרמניה של היום. ואם בשעתו רצו לקבוע גבול והיו ויתורים הדדיים באירופה, לא רק בגרמניה, גם במקומות אחרים, כדי להגיע לשלום של אמת — הרי אנחנו יכולים לתבוע מהסורים לוותר על הגולן, שאיננו בעל חשיבות אסטרטגית לסוריה. יש לגולן חשיבות כזו שהוא היה חלק מסוריה בשעתו, אבל אין לו חשיבות אסטרטגית, כפי שיש לו חשיבות למדינת ישראל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה הדדי פה?

גרשון שפט (התחיה):

היה לנו ניסיון בעבר. אי-אפשר לומר שלא היה לנו ניסיון בעבר. היה לנו ניסיון. עד 1967 לא היה הגולן בידינו, וראו מה קרה שם. גם המלחמות מסביב למים, גם ההתקפות של הסורים על היישובים. ולכן, כתוצאה ממלחמות אלה שבהן הותקפנו

עלידי הסורים, יש לנו מלוא הזכות המוסרית, המדינית והצבאית לדרוש שהגולן יהיה חלק ממדינת ישראל.

לכן צריכים הסורים לדעת: הם באים למשא-ומתן, משא-ומתן ישיר, אבל הגולן הוא חלק ממדינת ישראל.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אז על מה יבואו הסורים למשא-ומתן?

גרשון שפט (התחיה):

יש הרבה דברים שיש אפשרות לשוחח עליהם עם הסורים. למשל, על עניין לבנון. מה עושים הסורים בלבנון, מה שטח המחיה שלהם, מה הם מחפשים שם? יש מה לדבר עם הסורים. אבל לא על הגולן.

מעבר למלים ומעבר לפעילות המדינית, ממשלת ישראל חייבת גם להקדיש משאבים כדי לפתח את הגולן. צריך לפתח את הגולן כדי שיישוביו יוכלו לחיות שם בכבוד.

אני יודע שדנו על העניין בלובייה-הגולן, בראשותו של חבר הכנסת שלמה הלל, ונעשים מאמצים כדי להבטיח תקציבים מתאימים על-מנת שיישובי הגולן יהיו באמת יישובים פורחים ולא יישובים מסכנים — לרבות דרכי תחבורה, תשתית, וכל הדברים שאנחנו יודעים שחבל ארץ זה צריך להם.

אבל אם אנחנו מדברים מבחינה מדינית, ולא רק מאותן בחינות שדנו בהן לחיזוק הגולן מבחינה כלכלית, הרי ברור שרוב-הרוב של הציבור בארץ חושב, שאין לוותר על הגולן, ולא סידורי ביטחון אלה או אחרים, או יחידות התרעה אלקטרוניות, או צבא זר, כפי שהוצע. אני חושב שצבא זר לא צריך להפריד בינינו לבין הסורים. נאמר לאחרונה שאמריקה מוכנה להבטיח את שלום היישובים על-ידי כוחותיה שלה. הדברים ברורים כל כך ופשוטים כל כך, שצריך רק שמנהלי המשא-ומתן יפעלו לפיהם.

אני מקווה שתתקבל גם הצעת החלטה שתקבע כי הגולן הוא חלק מישראל וחוק הגולן שנתקבל בשעתו הוא לא חוק ריק מתוכן אלא חוק שאין לעבור עליו ואין לשנותו. אם כך יהיה, הרי אני חושב שעתיד הגולן, כחלק משגשג ופורח בצפונה של ארץ-ישראל, יובטח לעד.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת חיים רמון, יש לך שמונה דקות. אחריו — חבר הכנסת מיכאל איתן, ואם חבר הכנסת מיכאל איתן לא יהיה — חבר הכנסת יוסי שריד.

חיים רמון (העבודה):

אני מציע להודיע לאנשים: הם לא כל כך יודעים שהתחיל הדיון הזה. הוא היה צריך להיות בשלב מאוחר יותר.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, זה לפי הסדר הטוב.

חיים רמון (העבודה):

מיכה גולדמן אמור היה לפתוח.

היו"ר ד' שילנסקי:

מיכה גולדמן נמצא בלוייה; הוא הודיע, וזה מקובל. אם חבר כנסת מודיע על היעדרות מסיבה אנושית, זה מקובל. הלוואי שיתחף בשמחות, גם אז נקבל את זה. בוודאי במקרים כאלה. אם חבר הכנסת מיכאל איתן לא יהיה, עם כל הצער אצטרך למחוק את שמו, כפי שגננה גם לגבי אחרים. זה הנהוג פה, ואין כל סיבה שנסטה ממנו. אדוני מזכיר הכנסת, האם קיבלת הודעה מחבר הכנסת מיכאל איתן?

חוכרת ה', ישיבה ש"מ

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן: החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן: המשא-ומתן שלום עם סוריה

— ועתיד הגולן

חיים רמון (העבודה):

מיקי איתן, תיכף אגיד לך. תאמין לי, על זה באתי להגיד, על זה אני רוצה לדבר.

וזה מעכב אותנו. והרי אנחנו חפצי שלום אנחנו ורוצים בו בכל מאודנו. מדוע לעכב אותו, בעיקר כאשר אתה יודע שכסופו של דבר ההתעקשות לא תצלה, כפי שהיא לא צלחה בעניינים פרוצדורליים דומים? זה לא מיותר? זה מוסיף לאווירה?

אני רוצה לשאול: האם נאומי של ראש הממשלה, שהיה סביר כשבילו, שהיה מתן, אבל הוא לא כלל את כל עיקרי אמונתו — הוא לא דיבר שם על ארץ-ישראל השלמה, כפי שהוא דיבר היום בוועדת החוץ והביטחון, הוא לא אמר "התנחלויות מאופק אל אופק" בלי לוותר עליהן — לא תרם למדינת ישראל בעמים, בתוך הארץ, יותר מאשר הנאום הקיצוני של הסורים? התזה הזאת, שלפיה נאומים קיצוניים ועמדות קיצוניות, כאילו יש בהם תועלת מדינית, היא עורבא פרח, היא לא מוסיפה דבר וחצי דבר.

שואל אותי חבר הכנסת מיקי איתן שאלה נכונה: על מה אני אתעקש? אני אגיד לו: על ביטחונה של מדינת ישראל. האיום על מדינת ישראל מן הצפון הוא איום צבאי חמור, ואם אני צריך, למשל, לבחור בין "אף שעל" בגולן לבין, למשל, פירוז של שטחים נרחבים בסוריה מצבא סורי, או, למשל, התפרקות הצבא הסורי מנשק לא-קונבנציונלי או מנשק ארוך-טווח, נניח שזה עומד מול זה, מה עדיף לביטחונה של מדינת ישראל? מה קדוש יותר — ה"אף שעל" שאתם מקדשים או אלמנטים משמעותיים לביטחונה של מדינת ישראל?

אני נמנה עם מי שחושבים, שלטווח ארוך מאוד חייבת להיות נוכחות ישראלית צבאית ברמת-הגולן. זה הדבר המרכזי בעיני. זה הדבר החיוני בעיני. זה הדבר שאני חושב שאסור לוותר עליו במשא-ומתן.

מה שאני חושב שהוא, לא אגיד לא חשוב, מה שאני חושב שהוא איננו מרכזי, איננו משמעותי, שהוא פחות משמעותי, וזהי שאלת הריבונות, שאלת "אף שעל", אלה שאלות אחרות.

אילו באנו עם התביעה הבסיסית והמרכזית שלנו לביטחון, תביעה הנשענת על תמיכה בראש ובראשונה של ארצות-הברית, ולפי הערכתי גם של הקהילה הבין-לאומית — לתביעה הזאת שלנו לביטחון יש אהדה ויש סימפתיה ויש תמיכה, בעיקר לנוכח מה שמציגים הסורים.

אין תמיכה, אין סימפתיה, אין אהדה לתביעה שלנו של "אף שעל" בגולן. מה זה, גבול קדוש? קידשנו שם כל מטר? הרי באופן מקרי הגענו לקו הזה. הקו הזה, כפי שסיפר חבר הכנסת ויצמן, היה קו מקרי במלחמת ששת-הימים, יכלו להגיע 10 קילומטרים קדימה או 10 קילומטרים אחורה. אני לא הייתי שם. חבר הכנסת ויצמן סיפר כך, הוא היה אז ראש א"ג"ם, כך הוא אמר, אני לא הייתי שם, אני מצטט מפיו. אני מרשה לעצמי לצטט מפיו, מכיוון שהוא דיבר על כך פומבית, אם יש למישהו טענות על הציטוט, נא להתווכח עם חבר הכנסת ויצמן.

מרדכי גור (העבודה):

במקרה הזה, זה גם נכון.

חיים רמון (העבודה):

נה, יש לי פה אישור נוסף מאיש צבא לשעבר, שאומנם כבש אז את ירושלים אבל בהחלט היה אז במטכ"ל.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
לא.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רמון, אני מעריך מאוד את דאגתך לחבר הכנסת מיכאל איתן, זה קולגיאלי, זה חברי ויפה מאוד.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם מיכאל איתן לא יבוא, הגולן בסכנה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת לא היו מודעים לכך שהסעיפים הראשונים קצרים. אני מצטער, חברי כנסת צריכים לראות שזו קריאה שנייה ושלישית, הם צריכים לעבור על החומר ולראות שאין הסתייגויות. אנחנו חייבים לשמור על הסדר. חבר הכנסת חיים רמון, בבקשה.

חיים רמון (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מעבר לנאומים הקשים שהשמיע שר החוץ פארוק אל-שרע בשבוע שעבר במדרה, מעבר להשמעות הגסות, מעבר לסילוף ההיסטוריה, נפל דבר במדרה בשבוע שעבר ואתמול: פעם ראשונה הסורים יושבים אתנו יחד, בתחילה במתכונת של ועידה בין-לאומית, ולאחר מכן בשיחה קשה, נוקבת, קשוחה של כמה שעות, ומתווכחים איך עושים שלום. הפערים בינינו לבינם גדולים ועמוקים. התהליך קשה ומסובך ומורכב, אבל מי שלא מבין שבשבוע שעבר צעדנו את הצעד הראשון של עשיית השלום עם סוריה איננו מבין את אשר התרחש במדרה בשבוע שעבר.

אני יודע שיש רבים אשר לשמע נאומי של הסורי אמרו: טוב לנו, אשרינו, אותם ערכים; יופי, אין עם מי לדבר; הסכנה שנצטרך לשבת ולהתדיין על המהות אולי חלפה לה, אולי לא תתקיים. אני רוצה לומר לאלה שחושבים כך, שהם משלים את עצמם, כי מה שחשוב אינו מה שלא נשתנה, ולצער, לא השתנו הנאומים הקשים, דברי הבלע, ההסתייגויות הפיסיות שלהם מאתנו. זה לא השתנה, אבל זה לא כל כך חשוב. מה שחשוב הרבה יותר הוא מה שהשתנה, זו נכונותם — בדוחק, בחריקת שיניים, בועם — לשבת מולנו, כאויב, לצורך אחד: לצורך עשיית שלום.

וכאשר יושבים ועושים שלום, עושים אותו כאשר כל צד מגדיר מראש ויודע מה הם היעדים החיוניים שמהם לא ייסוג. וקיצוניות בכול ואמירת לאו על הכול מחלישות את העמידה על האינטרסים החיוניים, אביא דוגמה, דובר עליה לא מעט בימים האחרונים: מקום השיחות. יש מישהו בבית הזה שחולק על כך שעדיף היה שהשיחות תתקיימנה בירושלים ובדמשק, או במחניים, או, נניח, בקונייטרה?

יוסף גולדברג (הליכוד):

במטולה.

חיים רמון (העבודה):

במטולה ובקונייטרה? אין מחלוקת על כך. עדיף, רצוי, נהדר לו היה קורה. אך להפוך את העניין הזה לאבן נגף במשא-ומתן, כאשר ברור שלא יעמדו בזה, בדיוק כשם שלא עמדו באיחוד בין המשלחת הפלשתינית ובין המשלחת הירדנית? זה מועיל? זה מוסיף? זה מחזק? מישהו חושב שעל העניין הזה יתפוצץ המשא-ומתן, ששווה להתדיין, שווה לעכב אותו אפילו בשביל העניין הזה?

מיכאל איתן (הליכוד):

על מה אתה כן מוכן? אולי תספר לנו פעם אחת על מה?

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן: החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן: המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

קריאה:

שחרר.

חיים רמון (העבודה):

שחרר.

אברהם כורג (העבודה):

ירושלים הכבושה בריבונות ישראל.

חיים רמון (העבודה):

חברים, הדיון הוא על הגולן. חברי הכנסת, הדיון הוא על הגולן.

אני מקווה שהמשא-ומתן יימשך, ואל לנו לנהל אותו על-פי מדיניותה של ממשלת ישראל, האומרת "אף שעל" אני חושב, שלנוכח התביעה הסורית על רמת-הגולן, אנחנו צריכים להעמיד שתי תביעות מרכזיות, תביעות בתחום הביטחון ותביעות בתחום, הייתי אומר, מערכת יחסי השלום בינינו לביןם. אלה שתי התביעות.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אתם הצבעתם בעד חוק הגולן.

חיים רמון (העבודה):

חבר הכנסת יגאל הורביץ, אני רוצה לתקן את דבריך. לא זו בלבד שסיעת המערך דאז לא החליטה לתמוך בחוק, החליטה להימנע, זאת היתה החלטת הסיעה, אלא שחלק מחבריה הצביעו בעד, חלק מחבריה הצביעו נגד, וחלק מחבריה נמנעו. ההחלטה הרשמית של הסיעה דאז, לא הייתי אז חבר הכנסת — —

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

כחבר כנסת דאז הסתכלתי, אף אחד לא הצביע נגד.

חיים רמון (העבודה):

לא. חברים הצביעו נגד. יושב פה אחד מהחברים שהצביעו נגד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני הייתי חבר מפלגת העבודה, והצבעתי נגד.

קריאות:

— — —

חיים רמון (העבודה):

אני מקווה שאתם מדייקים יותר בתחומים אחרים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יגאל, תאמין לי שזו היתה החלטת המערך — — —

קריאות:

— — —

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, רבותי. חבר הכנסת רן כהן, זה לא שיעור בהיסטוריה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מאמין שהליכוד היה מצביע פה-אחד גם על אור-כשדים.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רן כהן, איש לא שומע אותך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה שומע. עובדה.

חיים רמון (העבודה):

אני רוצה להשכיל את השר מגן, וגם את חבר הכנסת יגאל הורביץ. גם היום, כאשר חבר הכנסת גור עמר בראש ועדה והכין הצעה למצע המערך לוועידה הקרובה — גם היום לא משתמשים במלה "ריבונות" לגבי הגולן, במצע המערך; בשלב זה, יכול להיות שזה ישתנה.

שלמה הלל (העבודה):

אתה יודע למה זה ישתנה? קודם זה היה מצע של המערך. כאשר התקבל החוק החליטו שאין צורך בזה.

חיים רמון (העבודה):

חבר הכנסת שלמה הלל, זו פרשנות. אני יודע שיש חברים הסבורים שלא זו הסיבה להוצאת המלה "ריבונות". יש חברים הסבורים שאין זה מהטעם שאתה מציין.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לא ליבנתם את זה בוועדה המדינית אתמול?

חיים רמון (העבודה):

לכן גם היום כל אחד — — —

שלמה הלל (העבודה):

חבר הכנסת רמון, כמה חברים הצביעו נגד ההצעה והעמדה של מפלגת העבודה — — —

היו"ר ד' תיכון:

אני מציע שהכנסת תכריע בחילוקי הדעות בין שניים.

יגאל הורביץ (הליכוד):

לכו לוועידה עם מסירת הגולן; לכו, לכו, לכו לוועידה.

חיים רמון (העבודה):

חבר הכנסת יגאל הורביץ, אני אגיד לך עם מה אנחנו צריכים ללכת לוועידה: כמוכן, על-פי דעתי, אינני בטוח שאני משקף את דעתי של חבר הכנסת הלל. אני אגיד לך עם מה אנחנו צריכים ללכת לוועידה ועם מה אתם, כממשלה, צריכים ללכת למשא-ומתן: לצערי, כי אתם הממשלה, ולכן אני מצטער.

אל מול התביעה של הסורים לריבונות על רמת-הגולן, אנחנו צריכים לתבוע מן הסורים כיטחון ויחסי שלום, והמשא-ומתן הזה צריך להתנהל במקביל. אי-אפשר לדחות ואסור לדחות על הסף את תביעתם הטריטוריאלית, כי לא יהיה משא-ומתן, ולא יהיה משא-ומתן אם הם ידחו על הסף את תביעתנו לביטחון וליחסי שלום.

אבל אם אנחנו ננהג כמנהג הסורים ונתעניין רק בפן אחד — אנחנו רק רוצים לדעת מה יהיו יחסי השלום אתכם ועל העניין הטריטוריאלי אנחנו לא מדברים, על מה שמעסיק אתכם אנחנו לא מדברים, אנחנו מדברים רק על מה שמעניין אותנו: והסורים מצד שני יגידו, אנחנו לא רוצים לדבר אתכם על שום סידורי ביטחון, אנחנו לא רוצים לדבר אתכם על יחסי השלום, אנחנו רוצים לדבר אתכם רק באיזה יום ובאיזה שעה אנחנו מקבלים את רמת-הגולן — גם אז לא יהיה משא-ומתן.

אני מציע לנו שלא לנהוג כמנהג הסורים, הם לא המודל שלנו והם לא הדוגמה שלנו. אני מציע לנו לנהוג אחרת, כי אם ננהג אחרת יהיה סיכוי למשא-ומתן בסיוע ובעזרה של ארצות-הברית. אבל מי שאיננו רוצה משא-ומתן ומי שכל מה שקורה במדרד הוא לצנינים בעיניו, וכל מי שבא ורוצה לומר, אשרי, הערבים הם אותם ערבים, הוא זה שמנהל משא-ומתן תוך התעלמות מחלטת המהדר השני.

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן: החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן: המשא-ומתן לשלום עם סוריה —
ועתיד הגולן —

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה יודע מה? אם הבעיה היחידה היא בשם, תמשיך לקרוא לזה קלע. תצטרף לברכותי, חבר הכנסת צכן, ובוא נמשיך הלאה.

כדאי לציין, שמעשה ההתיישבות בארץ-ישראל מיום שקם המפעל הציוני כרוך עקב בצד אגודל במאבק המדיני. אין מאבק מדיני ללא מעשה התיישבות, אין מעשה התיישבות ללא מאבק המדיני. הם שזורים זה בזה, ובסופו של דבר שניהם משרתים מטרה פשוטה אחת: רצון של העם היהודי לחזור לארץ-ישראל ולהיאחז פה בחוזקה, מפני אלה שרוצים לעקור אותו ולזרוק אותו מכאן. לכן אנחנו צריכים לאחוז בארץ הזאת בכל חלק מחלקיה, וברמת-הגולן על אחת כמה וכמה, כי הישיבה ברמת-הגולן, אליבא דכל המחנה הציוני, היא ישיבה שמבטיחה — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה זה "בכל חלק מחלקיה"? תגיד: ביטחונה.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — היא ישיבה ביטחונית שמבטיחה את אחיזתנו בארץ. הרי סיפר לנו כאן חבר הכנסת חיים רמון, שהעלייה לרמת-הגולן הייתה בשם תביעה של יושבי העמק להבטיח את קיומם. לצערנו הרב, בלי להיכנס כרגע לחילוקי דעות מרחיקים-לכת, לא נוצרו התנאים גם אליבא דחיים רמון שאומר: אני רוצה ביטחון, ואין, הוא אומר: כל זמן שלא יהיו תנאי ביטחון אני לא רוצה לעזוב את רמת-הגולן. בעניין הזה אני תמיד-דעים עם חבר הכנסת חיים רמון. חבר הכנסת רמון יודע יפה מאוד, שגם אם ייתן לו אסד פיסת נייר, אי-אפשר לסמוך על פיסת הנייר הזאת. צריך ערכות ממשיות יותר. צריכה להיות נוכחות של צה"ל וצריך להיות שם יישוב יהודי שיגבה את הנוכחות הצה"לית, משום שנוכחות צה"ל בלבד אינה מספקת.

על-מנת להגיע לקונסנזוס עם חבר הכנסת רמון, אני מוכן להסתפק בשלב זה של הוויכוח בשאלה ובקביעה או באמירה, שעצם מעשה ההתיישבות אינו בהכרח קביעה בעניין גבולות. זה נכון גם לגבי יהודה ושומרון, זה נכון גם לגבי כל מקום אחר. שאלת הגבולות היא שאלה שאני וחבר הכנסת רמון חלוקים עליה, אבל אשר לשאלת ההתיישבות — אני מקווה מאוד שגם חבר הכנסת רמון, ביחסי השלום שהוא מצפה שיהיו לנו עם סוריה, שיהיו לנו יחסי אמון, שלום וכו', שגם הסורים לא יתנגדו שתהיה נוכחות של יישובים יהודיים ברמת-הגולן. הרי אני לא מניח שחבר הכנסת חיים רמון דיבר פה על יחסי שלום שבהם לסורים תהיה איוו אמירה שליהודים מותר לשבת בני-יורק, מותר לשבת באירופה, אבל אסור להם לשבת ברמת-הגולן.

לכן אני מציע לחבר הכנסת רמון להצטרף לברכותי ולאחל למתיישבים שם, שיבנו את ביתם, שאכן זה יהיה ביתם לעולם ועד, אליבא דמיכאל איתן תחת ריבונות ישראלית, אליבא דחיים רמון ייתכן שיהיה הסדר, יבואו ימות המשיח ויהיה שלום אמיתי, ואז חבר הכנסת רמון יציע לנו שהם יחיו תחת ריבונות אחרת אולי. אבל עד אז אנחנו יכולים לשתף פעולה ולאפשר ליהודים לשבת ברמת-הגולן. שם, לפחות גם מבחינת חבר הכנסת חיים רמון, אין שום טענה שיש צפיפות אוכלוסין אחרת, לא שולטים שם על שום עם זר, ואנחנו יכולים לשתף פעולה. יש לנו די סלעי מחלוקת, למה לריב על רמת-הגולן?

חבר הכנסת רמון מסביר כל הזמן, ואנשי השמאל בישראל מסבירים, שהביטחון האמיתי איננו שטחים, שתמורת שלום

אני מציע לממשלה שלא לנהוג כך, כי אם תנהג כך, כל הצעדים החשובים מאוד שצעדנו עד כאן בעניינים הפרוצדורליים, והם חשובים מאוד, יתפוצצו בקול גדול כאשר נגיע למהות.

אני מציע לתת למהות, שהיא קשה מאוד ובעייתית, לתת לה סיכוי אמיתי. במדיניות של "אף שעל" בגולן, אין שום סיכוי להתקדם בתהליך השלום. כשם שאין שום סיכוי להתקדם בתהליך השלום אם לא נקבל ביטחון ושלום. תודה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

הסורים באו כי הבטיחו להם את רמת-הגולן; מה, אתה לא יודע?

היו"ר ד' תיכון:
תודה.

אברהם בורג (העבודה):

אם הבטיחו את הרמה, אז יהיה שלום.

קריאות:

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, רבותי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת יוסי שריד.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעוד אנחנו עוסקים כאן בנואמים ובדיבורים, עולה בשעות אלה גרעין ליישוב חדש ברמת-הגולן, שמו ברוכים, ומכאן אני משגר למתיישבי ברוכים: ברוכים תהיו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
גם היישוב הזה, לא יעזור לך, גם הוא יפורק.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, זה יישוב ישן.

היו"ר ד' תיכון:

מה אתה רוצה ממני, זה שוב שיעור היסטוריה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה יישוב ישן.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רן כהן, הוא יאמר מה שהוא רוצה, זו זכותו.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת רן כהן, תרשה לי לומר לך — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

זה יחזור לסוריה. לא יעזור לך.

מיכאל איתן (הליכוד):

רוב היישובים בארץ הם יישובים ישנים, ואנחנו מחדשים אותם על-ידי הבאת יהודים אל היישובים הישנים, שהופכים להיות יישובים חדשים. העובדה שזה יישוב ישן אין לה שום משמעות. נהפוך הוא, כולנו שמחים שיהודים עולים להתגורר במקום שבו היה יישוב יהודי ויהיה יישוב יהודי.

יאיר צכן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מה זה קלע?

— הצהרת כדבר עתיד רמת-הגולן: החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן: המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מוכרח לומר, ששמעתי עכשיו דברים מעניינים מאוד מפיו של חבר הכנסת מיכאל איתן, ואני אתייחס אליהם מייד. אלה דברים מעניינים, ואני מוכרח לומר שאני שומע אותם בפעם הראשונה מפי נציג של הליכוד באופן פומבי ורשמי, לא כל שכן כאשר מדובר באדם העומד בראש חזית ארץ-ישראל. אלה דברים מעניינים ביותר.

אני עליתי לדוכן בעיקר כדי להשמיע דברים באוזני מתנחלי רמת-הגולן. כי מתנחלי רמת-הגולן אינם רק אנשי "גוש אמונים". הם גם אנשי התק"ס, הם אנשים ממפלגת העבודה, הם אנשים מתנועת העבודה, ואני חושב שצריך לדבר אליהם אחרת, ואני חושב שהם גם מסוגלים להטות אוזן ולהקשיב אחרת.

האנשים האלה, מתנחלי רמת-הגולן, אינם יכולים לחבור אל הימין הקיצוני ולשחק לידי, לא על-פי השתייכותם, לא על-פי השקפתם, לא על-פי הזיקה האידיאולוגית והמפלגתית שלהם. כאשר אני אומר לחבור אל הימין הקיצוני, בהקשר זה אני אומר, גם שלמה הלל מבחינה זאת הוא הימין הקיצוני.

רשמתי לעצמי בסיפוק, אני חייב לומר, כאשר ראיתי את המודעה שעליה היו חתומים, נדמה לי, יותר מ-60 חברי כנסת, כשמפלגת העבודה היו חתומים מעט מאוד חברים באופן יחסי, נדמה לי, 12 בסך הכול, ורשמתי את העניין בסיפוק מיוחד, משום שמדובר, חבר הכנסת יגאל הורביץ, עוד לפני שהתחיל המשא-ומתן.

מה אני רוצה לומר למתנחלי רמת-הגולן? אני רוצה לומר להם, אל תסמכו על שרים ואל תסמכו על חברי כנסת ואל תבטחו בהם, משום ששרים וחברי כנסת כבר הולידו שולל פעם אחת באותה מידה של עזות-מצח, באותה מידה של ציניות ואופורטוניזם; כבר הולידו שולל את מתיישבי ההתנחלויות בסיני, בפתחת-רפיח. אגב, באותה תרועה ובאותה התלהבות ובאותה רוממות, ומה לא אמרו? כמוכן, האמירה המפורסמת ביותר היא "מוטב שלום בלי שרם-א-שיח" משרם-א-שיח" בלי שלום". ומה קרה? באה ההשתלשלות ההיסטורית ומחקה את כל הדברים האלה, שמה אותם ללעג ולקלס, השכיחה אותם, שטפה אותם, לא נשאר מהם זכר. ואני אומר, אותם אנשים תועים ומתעים, מאחזי העיניים והמוליכים-שולל, עוד הפעם חותמים על אותן מודעות, כאשר האנשים האלה יודעים שלא יהיה שלום ולא יכול להיות שלום עם סוריה בלי שיהיו ויתורים ברמת-הגולן.

הדבר נכון בכל מקרה, אבל הוא בוודאי נכון שבעתים לאחר התקדים עם מצרים. זה לא רק תקדים פוליטי, זה לא רק תקדים היסטורי. זה גם תקדים שכתוב שחור על גבי לבן בהסכמי קמפ-דייוויד, ושלמה הלל בוודאי יודע את האמת הזו, שההסכם עם מצרים הוא הדוגמה להסכמים אחרים שאליהם תגיע מדינת ישראל עם המדינות הסובבות אותה.

אז אומרים, יש חוק רמת-הגולן. מה זה חוק רמת-הגולן? הכנסת הזאת באיזה רגע אופורי, באיזה רגע של הולכת שולל, באיזה רגע של זחיחות הדעת ושיטת אסטרטגיה של מנחם בגין, החליטה לעשות מעשה שטות וחוקקה את חוק רמת-הגולן. על זה אפשר לומר, so what? אני לא מתאר לעצמי, שכאשר יגיעו למשא-ומתן הרציני, ויגיעו למשא-ומתן הרציני, במקדם או במאוחר תשלוף מדינת ישראל את הארגומנט הזה מן הכיס, היא תגיד: רבותי, על מה אנחנו

צריך לתת שטחים; מוטב לוותר על שטחים ולהשיג שלום. שלום הוא דבר נעלה מאוד, חשוב מאוד, ומציעים לנו בכל מיני מקומות: תנו את השטחים ותקבלו שלום, זה חשוב הרבה יותר.

אני שואל שאלה: למה השלום הזה לא חשוב לסורים? מדוע חבר הכנסת רמון לא אומר לסורים: סורים, ידידי היקרים, אני רוצה את טובתכם לא פחות מאשר את טובתי. כפי שאני מציע ליהודים שטחים תמורת שלום, אני מציע גם לכם שטחים תמורת שלום. מה כל השטח הזה בשבילכם? אתם, הסורים, כשביל שלום אמת, על-מנת שתוכלו להפנות את כל המשאבים שלכם לביצור הכלכלה שלכם, להעלאת רמת החיים, להפסקת המרד עם היהודים, תנו להם קצת שטח ותשיגו שלום, שהוא חשוב כל כך.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
למה בגין לא אמר את זה לסאדאט?

מיכאל איתן (הליכוד):
מה מסתבר? — שכאשר מדברים על שטחים ערביים, חבר הכנסת יאיר צבן הוא קנאי שאיננו מוכן לוותר אפילו על מילימטר אדמה אחד בשביל שלום. חבר הכנסת יאיר צבן לא מציע לערבים לוותר על מילימטר אדמה תמורת שלום.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

מיכאל איתן (הליכוד):
השלום של היהודים הוא דבר שלא שווה מילימטר אדמה. לעומת זה, השלום של אסד שווה שנשלם בשבילו כל מחיר, עד המילימטר האחרון. ידידי, איפה הסימטריה? איפה היושר האינטלקטואלי? איפה ההדריות, שהיא אם כל דבר ביחסים בין-לאומיים ובכל היגיון? מדוע ליהודים השלום שווה החזרת כל השטחים ולסורים השלום לא שווה אובדן שטח קטן מאוד? הוא לא משמעותי מבחינתם?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
חבר הכנסת איתן, במשך 24 השנים האחרונות יכולת לשכנע איזה סורי לקבל את העמדה הזאת?

מיכאל איתן (הליכוד):
אני סבור שאם אני אצטרך לשכנע את הסורים לקבל מרצונם עמדות, אני אצטרך לוותר גם על שטחים נוספים ממה שנחשב דרום-סוריה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אולי המשמעות — — —

מיכאל איתן (הליכוד):
בינתיים אנחנו מדברים על עמידה על האינטרסים החיוניים למדינת ישראל. העמידה הזאת מחייבת אותנו, מבחינה ביטחונית ומבחינת זכותנו לשבת ברמת-הגולן, לפתח את חבל הארץ הזה, לא להחזיק אותו, בשום פנים ואופן, כחבל ארץ שאינו מיושב, כחבל ארץ המשמש רק בסיסים צבאיים, להושיב שם בני אדם, להקים שם יישובים ולהביא ברכה לאזור ולכל היושבים בו.

אני מאחל לכל המתיישבים שנים רבות של יישוב, הצלחה, שיקימו שם דור חדש ונוכח שבנינו ובני בנינו ויכולו לחיות בארץ הגולן כחלק ממדינת ישראל.

היור' ד' תיכון:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי שריד, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק לוי.

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן: החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן: המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא אמר מלה במלה. תקרא את הפרוטוקול, אולי הוא לא התכוון.

אני רוצה לומר עוד משפט לאנשי רמת-הגולן.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
— — — אתם מרמים אותם.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא לא מבטא את זה טוב די הצורך?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
— — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת דראושה, מה קרה לך היום? תירגע.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לאנשי רמת-הגולן יש טיעון נוסף, ולא רק לאנשי רמת-הגולן, גם לאלה שתומכים בהשקפה שההתנחלות ברמת-הגולן חשובה מהכול. הם אומרים כמין היתממות כזאת, וגם הפטרונים שלהם אומרים אותו דבר — בכלל, מה זאת אומרת אנחנו נפנה? וכי לא הלכנו לרמת-הגולן על-פי הרשאתה של הממשלה, הממשלה הזאת, ממשלה אחרת — כעניין זה, אנכי, כל הממשלות באמת אותו דבר — הן שלחו אותנו, הננו, נשלחנו: הממשלה שלחה אותנו. אני אומר, קודם כול, הנימוק הזה הוא קשקוש אחד גמור. מדובר באנשים מבוגרים, האנשים האלה חייבים לעשות את שיקול הדעת שלהם. שום אדם מבוגר איננו נשלח רק מפני שמישהו שולח אותו. הוא צריך בעצמו לעשות את שיקול הדעת, לומר יש סיכוי שם, אין סיכוי שם, צריך לעלות, כדאי לעלות, חשוב לעלות. מדובר באנשים מבוגרים. מה זאת אומרת הממשלה שלחה? זה דבר אחד.

אבל, אם היה לינימוק הזה עוד איזשהו תוקף לפני מה שקרה בסיני, הרי אחרי סיני אין לו שום תוקף. הרי אנשים מבוגרים בוודאי צריכים ללמוד לקח. הנה כל האנשים האלה שהערימו עליהם, כל מגלגלי העיניים למיניהם, מכל המפלגות — מכאן ומכאן, הרי הם כבר בגדו בהם פעם אחת. אז אחרי שבוגרים פעם אחת אפשר לומר, אבל אתם שלחתם אותנו? אתם יודעים שאותה ממשלה, אותן ממשלות או אותם אנשים ששולחים אתכם לשם יכולים להפנות לכם עורף, או מתוך אופורטוניזם או מתוך כך שמגיעים כרגע מסוים לראיית המציאות, להבנת המציאות, להבנה שהמציאות מכתובה את הצעד הזה בכל מקרה.

שבח וייס (העבודה):
הם למדו לקח.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הם לא למדו לקח. אף אחד לא למד לקח.

שבח וייס (העבודה):
מקבלים פיצויים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אף אחד, זה מוגזם.

אני רוצה לומר לאנשי רמת-הגולן, שהם, על-פי מה שהם, אינם יכולים לראות את חזות הכול באינטרס הפרטיקולרי שלהם, ומדובר באינטרס פרטיקולרי, באינטרס צר. האינטרס העיקרי של מדינת ישראל הוא לעשות שלום אמיתי עם סוריה, ושלום אמיתי, יציב, קבוע ומובטח עם סוריה חשוב יותר מכל ההתנחלויות ברמת-הגולן. צריך לומר את זה בפשטות.

מדברים בכלל, הרי אתם יודעים שיש חוק רמת-הגולן. ואז תהיה השתאות עצומה מצד כל המשתתפים, והם יגידו: אה, אם זה חוק אז זה חוק, סליחה. אז כוואו לא נדבר על זה. מהו כל החוק הזה אם לא הטעות הקולקטיבית, ליקוי המאורות הקולקטיבי שהכנסת הזאת היתה שרויה בו כל כך הרבה פעמים, וגם בקשר לרמת-הגולן? הפה שחוקק הוא הפה שיתיר את החוק. זו הכנסת שחוקקה את החוק, ולעת הצורך, כאשר לא תהיה ברירה, הכנסת הזאת גם תתיר את החוק, תתיר את כל הנדרים.

אומר מיכאל איתן דבר מעניין מאוד. בעצם משתמע מדבריו, שהוויכוח אינו על הריבונות. הוא אומר: יכול להיות, אינני יודע מה תהיה הריבונות — זה פירוש חופשי שלי — אבל יכולים לשבת שם יהודים, מדוע לא ישבו שם יהודים? והוא אומר, אינני יודע תחת איזו ריבונות הם ישבו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה לא מצטט אותי נכון.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מצטט אותך נאמנה.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה אכפת לך, אתה אומר לחיים רמון — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

על-פי שיטתו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

על-פי שיטתו. זו הולכת השולל. תגיד את האמת לאנשי רמת-הגולן, תגיד להם מה שאמרת כאן, שאתה לא מוציא את זה מכלל אפשרות: לא שאתה לא מוציא את זה מכלל אפשרות, שהמציאות — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אל תסלף.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני לא מסלף. אני מצטט אותך מלה במלה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה מסלף עכשיו. אמרתי על-פי שיטתו של חיים רמון, גם אם הוא חושב שכבוא הזמן יגיעו להסכם שלום וצריך יהיה למסור, מדוע היישובים צריכים להיות מכשול אם יהיה שלום.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני לך למה. כי חיים רמון איננו מאחז עיניים כמון, וחיים רמון רוצה להישיר מבט אל אנשי רמת-הגולן ולהגיד להם את האמת. חיים רמון איננו מאמין שאנשי רמת-הגולן הולכים לרמת-הגולן כדי לחיות תחת ריבונות סורית. אתה גם אומר להם שזה לא בא בחשבון, ולעולם הם לא יחיו תחת ריבונות סורית. אתה מכיר מישהו שעולה לרמת-הגולן ואומר, טוב, אז אני אשב שם, לכל היותר אם תהיה ריבונות ישראל, מוטב, ואם לא, אז שתהיה ריבונות סורית? אף אחד לא עולה לשם כדי לשבת תחת ריבונות סורית.

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

יגאל הורביץ (הליכוד):

— — —

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן: החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשאומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

מיכאל איתן (הליכוד):

זה לא עומד בסתירה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה לומר עוד משפט אחד על סוריה ועל הסיכוי.

רבותי, הופעתו של פארוק אל-שרע היתה באמת הופעה נחותה. היא בוודאי גרמה לסוריה נזק, ועל כך אינני מצר במיוחד. אבל יש פארוק אל-שרע, וגם לנו יש פארוק אל-שרע. אינני יודע מה שמו של פארוק אל-שרע שלנו. אריאל שרון אולי זה פארוק אל-שרע שלנו. אולי יוכל נאמן הוא פארוק אל-שרע שלנו, אולי רפאל איתן הוא פארוק אל-שרע שלנו. מה ההבדל? הרי מה זה פארוק אל-שרע? פארוק אל-שרע זה פרובוקטור. הוא עשה פרובוקציה. אני שואל: מה זה אריאל שרון? זה לא פרובוקטור? הוא לא מחולל פרובוקציה? זאת אומרת, פארוק אל-שרע חולל את הפרובוקציה שלו במדרד כסוף השבוע, ואריאל שרון מחולל את הפרובוקציה שלו השבוע כאשר מקימים את קלע, ההתנחלות החדשה, שהיא מוקש מכון שמים אותו, מניחים אותו במידע על דרך השלום, כדי שיתפוצץ המשאומתן וכדי שהוא לא יוכל אל השלום. הרי זו הכוונה המוצהרת, אנחנו לא חושדים בכשרים, הרי זו הכוונה שמצהירים עליה. שמעתי גם היום ברדיו את אנשי רמת-הגולן אומרים: זו הכוונה הפוליטית, זה מעשה פוליטי. מה בדיוק ההבדל בין פארוק אל-שרע כזה ובין פארוק אל-שרע אחר?

צריך לומר ביושר לאנשי רמת-הגולן, יכול להיות שהסורים ימשיכו בתעוועיהם, אם הסורים ימשיכו בתעוועיהם — רמת-הגולן לא תעמוד על סדר-היום בזמן הקרוב. אבל זו איננה ההערכה שלי, לא משום שאני בוטח בסורים; אני בוטח באמריקנים גם כשמדובר בסורים וגם כשמדובר בישראלים. כאשר ייווצר הסיכוי לשלום עם סוריה, במוקדם או כמאוחר, יתחייב ויתור טריטוריאלי מרחיק-לכת ברמת-הגולן. צריך להגיד למתנחלים ברמת-הגולן, צריך לומר להם ביושר: מפת השלום עם סוריה, שתהיה מפה שתבטיח את כל סידורי הביטחון — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

מרחיק-לכת עד היכן?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הוזכרו כאן כל מיני סידורי ביטחון, פירוז — נכון, נוכחות אסטרטגית — נכון, דילול וחיץ — נכון. יש עוד הצעות, יש עוד אפשרויות. אני, למשל, חושב שנוכחות צבאית אמריקנית ברמת-הגולן היא פתרון מניח את הדעת. עלי זה מקובל. זאת כבר לא פיסת נייר. אומר חבר הכנסת מיכאל איתן: אתה רוצה לבטוח באיזו פיסת נייר שאסד נותן, אני גם לא בוטח בפיסת נייר שאסד נותן, וכגלל זה אני רוצה את כל החיזוקים ואת כל הסידורים ואת כל ההסדרים ואת כל הערבויות ואת כל הנוכחות בפועל, בשטח, לא על נייר. צבא אמריקני ברמת-הגולן — אני יודע שיש נכונות אמריקנית להציב צבא כזה — זו ערובה יוצאת מן הכלל מבחינת ביטחונה של מדינת ישראל.

צריך להיות ברור לכל אדם במדינת ישראל וגם למתנחלי רמת-הגולן, שמפת השלום בשום אופן לא תוכל להיות ולא תצטרך להיות מפת ההתנחלויות.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק לוי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואם לא יהיה — לחבר הכנסת מוחמד נפאע.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מכיוון שאני רואה שחבר הכנסת שלמה הלל עומד לעזוב את האולם, אני רוצה קודם כול לברך אותו על הפעילות הענפה שלו בתוך מפלגתו ובמפלגות אחרות לשלמות הגולן. אני מקווה מאוד שתצליח בוועידה הקרובה של מפלגתך להעביר החלטה, שמפלגת העבודה תתמוך בהמשך ריבונותנו על רמת-הגולן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שלמות הגולן — — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

שלמות הגולן, השטח שנמצא היום בידינו והחוק הישראלי חל עליו. חבר הכנסת רן כהן, יש היום באופן ברור מאוד גם רוב בכנסת וגם רוב בעם לשמירה על הגולן כולו, הגולן שנמצא בידי ישראל.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

הרוב הזה בא לידי ביטוי בכנסת, הרוב הזה בא לידי ביטוי בעם.

אומר חבר הכנסת יוסי שריד: הדברים ישתנו, כפי שהשתנו כפתח-תימית. אכן, חבר הכנסת יוסי שריד, בעניין ימית הדברים השתנו. אבל יש שני הבדלים. הראשון — למדנו את לקח ימית. למדנו את לקח ימית והעם בישראל היום לא ייתן לממשלה להגיע להסכם להחזרת הגולן. בקמפ-דייוויד הדברים נעשו כמעט במחתרת. ראש הממשלה הלך לקמפ-דייוויד ושמו אותו כמעט כמצור לשלושה שבועות, והוא יצא משם עם הסכם גמור. הדבר הזה לא הגיע לממשלה, הדבר לא הגיע לכנסת. זה הגיע לאחר שכבר היו לחיצות הידיים, זה הגיע לאחר שכבר היתה התחיימה. מחזה קמפ-דייוויד לא יחזור עוד הפעם. היום כל שלב ושלב וכל עניין ועניין ידוע וגלוי, ולכן ממשלת ישראל וכנסת ישראל תהיינה ערות לכך שהדבר לא יחזור.

הבדל שני. אני חושב שמבחינת העניין הביטחוני יש הבדל גדול בין הגולן ובין סיני: הבדל גדול מאוד. אני לא רוצה למקד את דברי בנושא הביטחוני בלבד. לדידנו, הגולן הוא חלק מארץ-ישראל, ויש לנו זכות על כל ארץ-ישראל וגם על הגולן. כשם שלא היינו מסכימים שיהיה יכוח על הגליל או על הנגב, כך איננו מסכימים שיהיה יכוח על הגולן ולא על יהודה ולא על שומרון ולא על חבל-עזה. אבל אם נסתכל על העניין הביטחוני — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

יש בכלל גבולות למדינת ישראל, או שהכול פתוח? או שהכול לפי התיאבון שלך?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת דראושה, יש גבולות למדינת ישראל.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אין גבולות. הכול פתוח. הפרת, הנילוס...

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

יש גבולות למדינת ישראל. גבולות מדינת ישראל נקבעים על-פי החלטת הכנסת, והגולן הוא חלק ממדינת ישראל. אם אתה מדבר על גבולות מדינת ישראל, אין מה לדבר על הגולן.

חוכרת ה', ישיבה ש"מ

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן: החוכה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן: המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
זו המדינה היחידה בעולם שאין לה גבולות, שכיבוש בכוח החריב יקבע את הגבולות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אתה טועה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אני רוצה לדבר קצת על עניין הביטחון או הכטחת הביטחון. חבר הכנסת שריד, אני רוצה לשאול אותך שאלה. שמעתי מפיו דבר מחודש לגמרי, דבר שמעולם לא שמעתי אותו מפיו. מכיוון שאתה יודע בתפיסתך הביטחונית אתה בא ואומר בפירוש: בואו נפקיד את ביטחוננו בידי האמריקנים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא — — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
זה מה שאמרת. תן לי לצטט מה שאמרת. אתה אומר: פתרון מקובל עלי הוא, שיהיה צבא אמריקני ברמת-הגולן. בשבילי הדבר הזה הוא ביטחון מספיק. הווי אומר, שאת ביטחון ישראל אפשר להפקיד בידי הצבא האמריקני. חבר הכנסת שריד, האם זו תפיסתך האמיתית? האם אתה חושב שבאמת כך צריך לנהוג? האם מדינת ישראל יכולה להטיל את כל יהבה ואת כל ביטחונה בידי הצבא האמריקני?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אמרתי דבר צנוע מאוד. אמרתי שבתוך כל הסדרי הביטחון ברמת-הגולן, הכוללים כמה וכמה אלמנטים, גם נוכחות צבא אמריקני ברמת-הגולן נראית לי מוצא משביע רצון. בין זה לבין הפקדת ביטחונה של מדינת ישראל בידי האמריקנים יש הבדל כמו בין שמים לארץ.

אליקים העצני (התחיה):
הוא צודק, אם נמסור את רמת-הגולן ואת יש"ע לא נוכל להתקיים בלי צבא אמריקני.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
חבר הכנסת שריד, הרי אנחנו עכשיו בדין כמליאה ואיננו מבררים את הנקודה הזאת עד סופה. אבל אני אומר, שמדברך בוודאי השתמע שבמידה מסוימת, אינני יודע באיזו מידה, במידה מסוימת אתה מוכן לסמוך על ביטחונות אמריקניים. את המידה המסוימת הזאת אינני יכול כרגע למדוד באחוזים, אבל אתה מוכן להטיל את יהבך במידה מסוימת על האמריקנים.

הזיכרון שלנו איננו קצר, אנחנו זוכרים שבשנה שעברה, בראש חודש אב, פלשו עירקים לכוויית. האמריקנים נתנו לכוויית ביטחונות, והאמריקנים קיימו מה שהם אמרו — אחרי שנה של רצח והרג בכוויית, אחרי שבזזו את כל כוויית. אחרי שאנסו את כל הנשים, חצי שנה זה לקח להם. האם מדינת ישראל יכולה להרשות לעצמה מצב כזה? האם אפשר להגיד: בואו נסמוך על האמריקנים, בואו נחכה לישועה מהאמריקנים? אני מציע לכנסת — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אנחנו כוויית? זה רציני?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אנחנו לא כוויית. מפני שאנחנו לא כוויית, אסור לנו לסמוך על האמריקנים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש לי שאלה אליך. במלחמת המפרץ אישנו צוותת אמריקניים והפעילו סוללות "פטריוט". האם עקב כך הפקידה מדינת ישראל את ביטחונה בידי האמריקנים?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
ודאי שלא. המצב היה אחר. אבל אתה יודע מה המשמעות שהסורים יושבים על הרמה ומתחתיהם כל הארץ. אתה יודע זאת טוב מאוד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חיילים אמריקנים — — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
על זה אנחנו סומכים? זה ההסדר הביטחוני שאנחנו סומכים עליו?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא נסמך רק על זה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
לכן אני מציע שלא לסמוך על זה כלל, ולכן אני מציע שהשיקולים הביטחוניים יהיו שיקולים ביטחוניים של מדינת ישראל בלבד ולא שיקולים אחרים. איננו יכולים לאמור היום את התנהגות האמריקנים כלפי מדינת ישראל בעוד חמש או בעוד עשר שנים. אנחנו רואים שהמצב משתנה. רבותי, לפני חמש שנים היינו בטוחים שאנחנו הנכס האסטרטגי החשוב ביותר לארצות-הברית. היום אין זה כך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש אנשים שמעולם לא חשבו שאנחנו נכס אסטרטגי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
בסדר. היום אנחנו יודעים שאין זה כך. איננו יודעים מה יהיה בעוד חמש או עשר שנים ביחסים בין ארצות-הברית לבין ישראל. לבוא ולסמוך? זה לא כך.

אדוני היושב-ראש, אני מסכים עם חבר הכנסת שריד במאה אחוז — המתיישבים היהודים אינם באים כדי לחיות תחת ריבונות סורית. אנחנו צריכים להשמיע זאת בצורה מפורשת. אף מתיישב יהודי אחד לא בא כדי לחיות תחת ריבונות ערבית. זה דבר שלא קיים. המתיישבים היהודים בגולן ואלה שכבר יושבים בגולן — ואני מציע לך שלא להבדיל בין "גוש אמונים" לבין אנשי התק"ם — כולם אנשים נבונים, שיודעים לקרוא את הדברים, הם הלכו כדי לחיות תחת ריבונות יהודית בלבד. אין פה שני פתרונות. מדובר או בפינוי או בריבונות. אין פתרון ביניים. אי-אפשר לחשוב על פתרון ביניים. אלה הדברים שצריך לשקול, או פינוי או ריבונות. אלה הדברים שצריך לשקול, ולא נשלה את המתיישבים היהודים, שאפשר יהיה לחיות תחת ריבונות סורית. גם לא הייתי מציע להם לחיות תחת ריבונות סורית, ולא הייתי ממליץ לאיש לחיות תחת ריבונות סורית.

לכן, כמובן, הפתרון שאנחנו רואים, מכל הבחינות ודאי שאין הוא פינוי. חבר הכנסת איתן קצת מטעה פה, כאילו אפשר לבוא ולדבר על פשרה של התיישבות יהודית תחת ריבונות סורית. הדבר הזה לא קיים.

נקודה אחרונה, ועידת-מדריד חשפה בפני הציבור הרחב את הסורים. אולי לא כולם הכירו אותם, אנחנו ידענו, חלק מהאנשים ידע. ראינו שלט נוקשה — — —

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריכוזותנו בגולן; המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אמרתי, כלפי כל העולם. חבר הכנסת רן כהן, אני יודע שאתה את הדברים האלה יודע זמון. לא התכוונתי לפגוע באינטליגנציה שלך. אני מבקש סליחה.

כל העולם ראה אנשים נוקשים מאוד, אנשים קיצונים מאוד, אנשים פרובוקטיביים מאוד — —

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אתה טועה אם אתה חושב שהעולם יסיק מסקנות כלפי הסורים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני לא אמרתי שהם יסיקו מסקנות. אני רוצה שאנחנו נסיק מסקנות.

— — אנשים שקרנים. ראינו את תשובתו של שר החוץ הסורי בקשר למצבם של יהודי סוריה. השר הסורי לא מתבייש להגיד שהם מרגישים מצוין. הוא לא מתבייש לבוא ולהגיד את הדברים האלה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

ביחס לעם הסורי, הוא התכוון.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

על הבמה התקשורתית הגדולה ביותר במאה הזאת מעו שר החוץ הסורי לבוא ולשקר ולהגיד שמצבם של יהודי סוריה טוב.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

היור"ד תיכון:

חבר הכנסת נפאע, אתה עומד לדבר בעוד חצי דקה, תמתין בסבלנות.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

ביחס למה שהם עושים, השקר הוא פרט קטן.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

נכון, אתה צודק.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אנחנו לא אומרים אף פעם שמצבם של ערביי הגדה לא היה מעולם טוב יותר מכפי שהוא מאז 1967?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

כן, אמר שר החוץ שלנו?

אליקים העצני (התחיה):

זה לא נכון?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני שואל אותך, כך אמר שר החוץ שלנו? כדאי לבחון את המשפט הזה, אם הוא נכון הוא לא, אבל אנחנו מדברים על שקר גלוי.

היור"ד תיכון:

חבר הכנסת העצני, חבר הכנסת צבן, אתה אקטיבי באופן מיוחד היום.

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

חבר הכנסת לוי, שר החוץ הסורי צודק בהחלט. היהודים

היושבים בסוריה, שקוראים לה רמת-הגולן, מעולם לא היה מצבם כל כך טוב.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

הייתי שמח אם כך הוא היה מפרש את הדברים. אבל זו ודאי לא היתה כוונתו. יש לנו עסק עם משטר טוטליטרי, משטר שמוכן לשקר, והדברים ברורים.

באים אנשים ואומרים: ראו, כל הסיכומים, או כל ההסכמים שעשינו עם סורים, הסורים שמרו עליהם בקפידה: אין חדירות, יש שקט, מאז נחתם ההסכם, שקט. נכון, הם אנשים נוקשים, קשה להגיע אתם להסכמים, אבל כאשר נגיע להסכם שלום, כאשר נחתום על נייר עם אסד, היו בטוחים שהנייר הזה יישמר במאה אחוז, כי כאשר הוא חתום, הוא אמין בחתימותיו.

רבותי, בואו נרד מהטענה המגוחכת הזאת. קודם כול, איך אפשר לדבר על אדם שמשקר כעל אדם אמין? שנית, מה עושה אסד? אסד שומר על הגבול שלו ומממן כדי שתהיה פגיעה מהגבול הלבנוני. הרי הדבר מובן, הדבר גלוי לכל העולם.

נניח שנעשה שלום, ואני מקווה שנעשה שלום, אפשר להתפרק מכל השטח הזה שנותן לנו ביטחון ולסמון על אותו שלום? חבר הכנסת שריד, האם היה אסד מוכן להגיד: נעשה שלום, ואחרי שהשלום הזה יוכח במשך 10 או 15 שנה, נדבר על נושא הטריטוריה? בוא קודם כול, נעשה שלום, קודם כול נוכיח, ולאחר מכן נבוא ונדון. הוא לא יסכים לזה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זו הצעה טובה. הרי אתה לא יכול להגיד שאחרי 15 שנה נדבר, אם אתה תגיד שבמשך 15 שנה תהיה ישראל ברמת-הגולן ואז, אם יתברר שהשלום אמין, ישראל נסוגה מרמת-הגולן — זה אפשרי. אתה ממלך את עצמך.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני לא ממלך את עצמי. הדבר הזה לא יהיה, מכיוון שאסד לא יסכים לדבר כזה. אני לא הייתי מסכים. אין היגיון היום, גם ליריכם, להגיד שנעשה שלום תמורת אפילו חלק אחד מהגולן. אין כזה היגיון ביטחוני. תודה.

היור"ד תיכון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד נפאע, ואחריו — לחבר הכנסת אליקים העצני.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זה שבוע ימים העיניים מופנות למדריר לוועידה, למשלחות, לכל המשלחות, במיוחד למשלחת הישראלית, למשלחת הפלשתינית ולמשלחת הסורית.

שמענו גם על הפגנות רבות של צעירים וילדים פלשתינים ברצועת-עזה ובגדה המערבית. חילקו ענפי זית, למי? לחיילים הישראליים. מה למעשה דחף אותם לכך? זה דבר לא קל. האווירה החדשה, הציפיות שלהם, התקווה, הוועידה, התחלת השיחות, היציאה לדרך אחרת.

חיוכים וענפי זית, זה קרה, וזה דבר לא פשוט. קשה להאמין — קורבנות מדיניות הכיבוש, קרוביהם של חללים, של אסירים, של פצועים, של מגורשים, בעלי בתים הרוסים, נותנים עצי זית לכוחות הביטחון. קשה להאמין.

אליקים העצני (התחיה):

זה תרגיל. למה קשה להאמין? זה תרגיל ביחסי ציבור.

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החוכה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשא-ומתן לשלום עם סוריה — ועתיד הגולן —

אחת שם, שמענו אותם אומרים שהגולן הוא שטח סורי, שלא חסרה לו זהות. תקוותם היא לשלום, תקוותם היא להשתחרר מן הכיבוש ולחזור להיות חלק מן המולדת שלמענה הקריבו הרבה. תודה רבה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליקים העזני, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צבן.

אליקים העזני (התחיה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הביטוי "רגע של אמת" מוצא מספרד, מן הספורט האכזרי שלהם — הקורידה. בימי מדריד אפלים אלה אקדיש רגע של אמת לגולן.

הגולן מתאים מאין כמוהו להדגים את הפגם היסודי, הבסיסי, אשר ב"מדיניות השלום" שלנו. דווקא הגולן, מפני שלגביו רבים מאתנו משוחררים ממשקעים של דת, היסטוריה, נחלת אבות. בוודאי נכונים הדברים לגבי אנשי המערך, המוכנים להחזיר חלקי מולדת למען מה שהם מכנים שלום, אך שוללים נסיגה מן הגולן.

ממשלת ישראל פשעה כאשר חשפה אותנו למשא-ומתן על הגולן, כביכול למען "השלום". כי משא-ומתן כזה חייב להיגמר במתן, ולנו אסור לתת. גם אנשי הגולן שוגים בסממנים "שלום עם הגולן". זאת סממה דמגוגית חסרת שחר. הנכון הוא, שאין סיכוי לשלום והגולן חייב להישאר בידנו. למה?

נפתח בשקירותה ובדונויותה של הנוסחה 242. לא לחינם נוף שר החוץ הסורי בראש הממשלה על כך שהחלטה 242 לא נזכרה כלל בנאומי. אני משבח אותו על כך, כי יש בהחלטה 242 שקר יסודי, שהומצא במשפט הבין-לאומי כגטו נגד היהודים — לקבוע שמלחמה יהודית, ניצחון יהודי, שונים מכל מלחמה ומכל ניצחון אצל כל אומות העולם. הפתיחה, המבוא, ה-Preamble של 242 אומר, "ש"רכישות טריטוריאליות כתוצאה ממלחמה — אסורות". מי חתום על דברים אלה? — החברים הנכבדים של מועצת הביטחון, למשל, ארצות-הברית, אשר רכשה את ירי-מקסיקו, קליפורניה, טקסס ואזורים נוספים כתוצאה ממלחמה. למשל, רוסיה הסובייטית — כבר לא. רוסיה אלא כרית-המועצות, מה שנשאר ממנה — שעשתה מקינגסברג קלינינגרד, ולקחה את לבוב הפולנית וסיפחה אליה, ועשתה מברסלאו וורוצלב, ואילצו את הגרמנים לקבל את גבול האודר-נייסה כרכישה טריטוריאלית כתוצאה ממלחמה. למשל, צרפת, שהחזירה אליה את אלזס-לורין, כתוצאה ממלחמה.

כולם שיקרו וזייפו כדי לשלול מהיהודים את פרי ניצחונם. שקר 242, כוכב צהוב במשפט הבין-לאומי. על זה מסתמכת סוריה וזה חסר לסוריה בנאום של ראש הממשלה. מובן שראש הממשלה שגה וחטא שהוא ניגש בכלל לשולחן עם סוריה, כי הוא לא יקום מהשולחן הזה בלי לתת.

נמשיך ונאמר, שהגבול המגוחך — 10 מטר משפת הכינרת, שתחמו האימפריאליסטים הצרפתים והאנגלים, דינו היה להתבטל. ודאי שבסכסוך פרועה ואליםה כמו המזרח התיכון אי-אפשר להחזיק בגבול כזה.

חטיבת הקרקע של ארץ-ישראל המערבית אינה יכולה להתקיים מבחינת מים וביטחון ללא הגולן, לא כל שכן כאשר חטיבה זו היא בידי העם היהודי, אשר אליו מתייחס העולם המוסלמי והערבי כגוף זר — "גידול", כך נאמר בעיתונות המצרית הרשמית היום.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למרות ערמות האיבה במשך עשרות בשנים, היתה ועידה ויש שיחות. ישראל עם פלשתינים, עם סורים, יחד יושבים, מקשיבים, מתווכחים, מאשימים. זה טבעי.

דווקא היום מקימים את ההתנחלות מס' 33 ברמת-הגולן בהשתתפות שלושה שרים, שרון, נאמן ורפאל איתן, שלישייה ידועה. והשר שרון אומר היום, שעקב כישלון ועידת-מדריד, גברה אפשרות המלחמה עם סוריה. זאת הצהרה מסוכנת, שצריך לגנותה.

רק לפני שבוע קראנו הודעה של 61 חברי כנסת, חלקם ממפלגת העבודה, בקשר לרמת-הגולן. זו תרומה המקשה על השלום, תרומה רצינית לסיכון האזור. זה צעד בלתי אחראי, עקשני, הפוך, שחייה נגד הזרם. על מה יהיו השיחות עם הסורים? האם על כך שהגולן הוא חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל? מה תשובתה של ישראל על החלטת מועצת הביטחון 242?

אדוני היושב-ראש, בהיסטוריה של היחסים של הישראלים עם הערבים לא היתה תקופה כזאת, לא היו אפשרויות כאלה להגיע לשלום. הדלת פתוחה לכניסה לעידן השלום, השאלה היא, האם לסלול את הדרך או למקש אותה. העמדה הישראלית בנושא הנדון היא עמדה של הערמת מכשולים, הטמנת מוקשים, עמדה של הכנת בתי-קברות ומצבות לישראלים ולערבים. עתידה של רמת-הגולן הוא חלק מעתידו של האזור כולו. הכיוון של האזור הזה הוא לשלום או למלחמה. עתידה של רמת-הגולן צריך להיות כפי שהיה בעבר, לפני 1967. רמת-הגולן היא שטח כבוש, שטח סורי שנכבש במלחמת יוני 1967. דינו כדין כל שטח כבוש — נסיגה של הכובשים.

זאת לא התגרות בעמדה הישראלית. העמדה הישראלית היא היום התגרות בעולם כולו, בוועידת השלום, בוועידת-מדריד. העמדה הפלשתינית בוועידת-מדריד היא כוונה, הגיונית, אחראית ומכובדת. היא הובאה על-ידי ד"ר חיייר עכד-א-שאפי. הכול על בסיס החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338. עמדה זו זכתה לאהדה אדירה בעולם כולו. מול עמדה זו שמענו את ראש הממשלה, מר יצחק שמיר, ששלל את הבסיס שעליו התכנסה הוועידה — החלטות מועצת הביטחון.

מה קורה היום בלבנון? — יש פלישה, גירוש אנשים מכפרים. ארבעה כפרים כבר רוקנו מתושביהם. מה לכוחות ישראל בלבנון? מפלגת העבודה מדברת על הישג שלה — יציאה מלבנון. זה נכון, אבל, אנחנו רואים שאין יציאה מלבנון. ושר הביטחון אומר, שביטחון הגבול הצפוני חשוב יותר מהשלום. מה יבטיח את הגבול הצפוני, הדרומי, המזרחי והמערבי? — רק השלום הצודק.

זה מבחן אמיתי למדיניות הישראלית. ממשלת ישראל השמיעה טיעונים והטיחה כינויים — נגד הצד הערבי, במיוחד נגד הסורים, כמו: סרביים, טרוריסטים, חזית סירוב, או פרו-טרוריסטים, שלא רוצים משא-ומתן. אינני חסיד גדול של המשטר הסורי, אבל טיעונים אלה הביאו למבוי תוהו. הסורים השתתפו בוועידה, השתתפו בשיחות, קיבלו חזרות הכשר מארצות-הברית שהם לא טרוריסטים. ומה תשובתה של ישראל? — התנחלויות חדשות.

אלפי הערבים הדרוזים, תושבי רמת-הגולן, נאבקו ונאבקים על השתייכותם למולדתם, לעמם, לזהותם. הם ערבים סורים. גם תחת עול הכיבוש, תחת המעצרים ואף רצח אשה

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן: החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

כמדינה דמוקרטית, לא היינו יוזמים לעולם מלחמה כדי לתקן את הגבול המעוות בגולן, אך משקידשו עלינו מלחמה וניצחנו במלחמת מגן נגד תוקפן, הגבול הזה חייב להיות סופי.

לו היינו אומה חזקה יותר, ותיקה, עשירה, מרובת אוכלוסין, עם בעלי ברית, היה דבר זה מובן מאליו. לו היה בירינו היום הנפט של סני, שאותו מסרנו כתוצאה מלחץ אמריקני, ולא היינו היום זקוקים לנדבותיהם — ומי זוכר לנו היום את הוויתור הזה? — לו היינו עשירים כמו כוויית, כל זה היה ברור, היינו יכולים ללכת בקשט למשא-ומתן לשלום וכל העולם היה מבין כמובן מאליו, שאנחנו ניתן לסורים שלום וניקח מהם את הגולן על תוקפנותם.

לצערנו, בשלב הראשוני הזה של התגבשותנו כעם וכמדינה, אין לנו הכוח לכפות שלום עם הגולן, ומאידך גיסא יודעים אנחנו, ששלום בלי הגולן פירושו מלחמה בלי הגולן, אשר תסכן את קיומנו מול האסלאם המיליטנטי, מול הרודנות הסורית, מול האכזריות הערבית.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אין משמעות למלה שלום בעיניך?

אליקים העצני (התחיה):
על כן גולן בלי שלום, הואיל ושלום הוא בין כך ובין כך חלום תעתועים מסוכן — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
אתה רוצה לשאול אותו שאלה?

אליקים העצני (התחיה):
אולי ישאל בסוף? אני גומר עוד משפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת העצני יסיים דבריו, ואני אאפשר לך שאלה, חבר הכנסת ביטון.

אליקים העצני (התחיה):
בבקשה.

אני חוזר על המשפט: על כן גולן בלי שלום, הואיל ושלום הוא בין כך ובין כך חלום תעתועים מסוכן בדור הזה.

רבתי חברי הכנסת, היה זה תרגיל הדגמה בנושא הגולן של שקר השלום כרגע זה, בעידן זה, בארץ הזאת; הדגמה של מפולת מדריד, מוקש מדריד, פשע מדריד שפשעה ממשלת ישראל, אשר סיכבה אותנו בדיוני שלום עם סוריה על הגולן. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אתה רצית לשאול, חבר הכנסת צירלי ביטון?

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
חבר הכנסת העצני, למלה שלום אין בעיניך שום משמעות?

אליקים העצני (התחיה):
בבקשה, אני אומר לך. אם תשאל היום את הנשיא בוש, אם למלה שלום בפיו של סדאם חוסיין יש בעיניו משמעות, הוא יגיד לך: לא. למה? כי הוא יגיד: סדאם חוסיין הוא גנגסטר ושקרן ורודן וריקטטור כמו היטלר. הוא אמר כאמת: היטלר השני; ויש לי אוסף של נאומי היטלר, ככולם היה שלום.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אבל השלום — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

שאלת, הוא משיב לך. ויכוח לא ארשה.

אליקים העצני (התחיה):

חברי היקר, אני אומר לך: הרי האמינו למקסם של הצליל הנפלא הזה — שלום. אם תקרא בזיכרונות צירציל, הוא כיבד מאוד את צ'מברליין. היום הוא נלעג בעינינו. בימי צ'מברליין היה אדם מכובד מאוד והוא היה ראש ממשלה חשוב מאוד. הוא האמין במלה שלום. ואז אמרו: שלום בימינו, כמו שאצלנו אומרים "שלום עכשיו". העולם שילם ב־50 מיליון הרוגים, ואנחנו — אתה יודע בכמה. לכן המלה שלום לבדה איננה אומרת מאומה. מי אומר אותה? מה יש מאחורי הדבר הזה? יאסר ערפאת? לי מותר להתיתחם ליאסר ערפאת ולחאפו אל־אסד כמו שהנשיא בוש מתייחס אל סדאם חוסיין, על סמך ניסיונו. לנו היה ניסיון משלנו גם עם אסד וגם עם ערפאת; לעולם היה ניסיון.

זה באמת נראה מוזר מאוד, שאדם מדבר נגד השלום. השאלה היא, האם זה שלום של שקר, שלום של כוזב? ואסיים בדבר קטן: מי נגד סכתא? אבל כאשר הזאב מתחפש לסכתא, אתה חייב להזהר, מפני שזה לא אומר שום דבר. אני נגד סכתא? אני אומר לך: אם חפץ חיים אתה, תיהר, מתחת לזה יש זאב. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת יהודה פרח, ואם הוא לא יהיה — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הדיון היום על רמת-הגולן נערך במצב חדש, במצב שונה לגמרי מהמצב ששרר כאשר הציעו שלושת המציעים את הצעותיהם לסדר־יומה של הכנסת, כי בינתיים נפל דבר, והיתה ועידת-מדריד, וועידת-מדריד שיקפה מצב חדש ויצרה מצב חדש.

אנחנו אכן שמענו בוועידת-מדריד את ההופעה של שר החוץ הסורי. ואני חייב לומר, גם לאחר שאנחנו יודעים את כל שאנחנו יודעים על סוריה, על המשטר הסורי, עדיין היה מקום לתדהמה מסוימת על כך, שלא היה אפילו שיקול תכסיסי בעיצוב ההופעה של המשלחת הזאת כדי להיראות בעולם הגדול אחת מכפי שהם נראים כעיני עצמם. אכן, אתה שמעת שם נימוקים מהארסנל של שנות ה־30, ממש מהארסנל של שנות ה־30, נימוקים אנטי־יהודיים, אנטי־ציוניים, בסגנון, במינוח, כאילו דבר לא קרה. ואין ספק שזו היתה הופעה מרגיזה ומקוממת, והיא גם מצביעה על הנוקשות של העמדה הסורית ועל הקשיים הצפויים ממנה. כאשר אתה מצרף לזה את הפרובוקציות של ה"חיוב־אללה" בגבול הצפון ומביא בחשבון שיתכן שגם קיימים קשרים מסוימים בין זה לזה, זה לא משמח.

ואף־על־פי־כן, זה לא החדש, זה הישן, הישן הנמשך אל ההווה, אבל בהווה הזה, גם מבחינת סוריה כבר יש חדש. והחדש הזה, להערכתו, יש סיכוי רציני שהוא יגבר. הוא עוד לא גבר, אבל הוא יגבר, והוא מגולם בעצם ההשתתפות של סוריה בוועידה ובעובדה, שכאילו כפאה שד, כהחלט כאילו כפאה שד, היא נאלצה גם להגיע אל השיחות הדו־צדדיות. עצם ההשתתפות הזאת, רבותי, מי שמבין את עוצמת האיבה הסורית — זה מפנה מהפכני, מבחינה סורית, זה מפנה מהפכני. לנו — אין זה מספיק, אבל מבחינתם — מפנה מהפכני.

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

חבר הכנסת מיכאל איתן פותח את הנאום שלו בכרסה למעשה ההתגרות שנעשה היום ברמת-הגולן. אנחנו רואים שהולכים מההתגרות של הר-ברכה לברוכים, מאלה שיצאו לברך ונמצאו מקללים. מעשה התגרות אחד שנעשה בהר-ברכה עם כווא של בייקר; מעשה ברוכים שנעשה עכשיו, כאשר בקושי מנסים להעלות את העגלה של ההידברות בינינו לבין הסורים על נתיב של משא-ומתן לשלום; וכמובן מה שחמור מכול — נוכחות השרים. אתה שואל: האם יש מלך בישראל, אם יש ממשלה בישראל, אם יש אחריות דמוקרטית בישראל, או ששרון, נאמן ואיתן, כל אחד מזמר את הפזמון שלו?

חבר הכנסת מיכאל איתן איננו כאן, אבל הוא, בלהט הדברים, הציג שאלה שראוי היה שייציג בגין לסאדאת. הרי אותו טיעון יכול היה לומר בגין לסאדאת.

שלמה הלל (העבודה):
אתה צודק.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני יודע, אני זוכר איך הצבעת.

אותו טיעון יכול היה להציג מנחם בגין לסאדאת: מה אתה מחזק על סיני, על האדמה, על המדבר הזה? אבל מנחם בגין הבין וקיבל את המצב המציאותי המדיני, שאם הוא רוצה שלום עם מצרים, הוא צריך להביא בחשבון את הנסיבות המדיניות הללו. הוא הסיק את המסקנות.

אני לא מסכים עם מי שאומר שהוא רימה. אינני חושב שמנחם בגין, כאשר אמר: אני אבילה את זיקתי כנאות-סיני — רימה. אני חושב שהוא האמין בתוס'לכ שהוא יעשה זאת. אני לא מסכים שהוא רימה. כך אני רואה את הדברים. אני חושב שהוא האמין בתוס'לכ. אולי היה לו ספק כלשהו. הרי זה טעמו של ענין. וכבר אמרתי כאן, אילו כאשר ירד סאדאת, כשאנאם את הנאום הקשה הזה מעל הדוכן הזה, אילו באותו לילה היתה באה פורטונה, אלת הגורל, למנחם בגין ולוחשת לו באוזן: "מנחם בגין, תדע, המשא-ומתן שאתה נכנס אליו יסתיים בכך שאתה תחזיר את סיני עד המילימטר האחרון, את הנפט עד הטיפה האחרונה, לא יהיה זכר ליישובים, לא יהיה זכר לימית" — אינני בטוח שהוא היה קם למחרת בבוקר וממשיך את המשא-ומתן.

יצחק נבון (העבודה):

אבל בגין אמר, שכאשר פורטונה באה אסור לתת לה לחמוק.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה עיקרו של משא-ומתן. שנכנסים אליו בצורה אחת ויוצאים ממנו בצורה אחרת, כי אחרת — בשביל מה משא-ומתן?

לכן אני חושב, שעם כל הקשיים, יש תקווה שאנחנו גם במשא-ומתן הזה, בדרך חתחתים נגיע להסכם. אינני מקבל דעתם של אותם חברים במפלגת העבודה שאומרים: או לנו שנכנסנו למסלול, לנתיב של ההידברות עם הסורים. היינו צריכים להסתפק בהידברות עם הפלשתינים — מפני שיש קשרים, יש זיקות גומלין, והעיקר: אנחנו מוכרחים להגיע לאזור מורח-התיכון אחר, שנוכל גם אנחנו למצוא בו את הביטחון ואת השלום.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת צבן. חבר הכנסת פרץ איננו נוכח, אני קורא לחברת הכנסת עדנה סולודר, אחריה — אם לא יתייצב

מה גרם לכך? לא גרם לכך חשבון נפש אידיאולוגי, לא גרמו לכך הרהורים בשאלה היהודית, עיונים מחודשים בתורת הציונות. מה שגרם לכך היא העובדה, שהעולם והאזור עברו ועוברים שינוי מערכות קיצוני, ושסוריה איבדה את כל הקואורדינטות, שהיו לה בעבר במצב הישן; את התמיכה של הגוש המזרחי, שגם הוא בינתיים שינה את טעמו מן הקצה אל הקצה, וגרם לכך השינוי במדיניות הבין-לאומית. יש שינוי במדיניות הבין-לאומית, והמשמעות שלו היא, שארצות-הברית וברית-המועצות והקהילה האירופית לא יניחו עוד למזרח התיכון לנפשו, כי מלת המפתח של המדיניות הבין-לאומית היום היא יציבות, ויטפלו ככל הניתן בכל מוקדי האי-יציבות. מה שיש לנו באזור הוא מוקד של אי-יציבות רציני מאוד.

לכן, אין ודאות, אבל יש יסוד סביר מאוד להניח שיהיה תהליך נמשך, גם מווגג, גם אטי, גם במשא-ומתן עם סוריה; רצון משברים, רצון קשיים, ובכל זאת נע אל יעד של הסכם.

אומר מה היא האלגברה של ההסכם. אני חושב שמי שינסה לתת לאלגברה הזאת את הפירוש האריחמטי — מבזבז אנרגיות לשווא ומסתכן בכך שהוא ישים עצמו כמי שראה חזיונות כאלה או אחרים בהקיץ.

אני חושב שהאלגברה מבחינתנו והצד הקובע מבחינתנו זאת האמירה, שאנחנו רוצים הסכם כזה שיבטיח, שרמת-הגולן לא תהיה עוד קרש קפיצה לתוקפנות נגד ישראל. בשבילי זה האל"ף וזה התי"ו: שרמת-הגולן לא תהיה עוד קרש קפיצה לתוקפנות נגד ישראל.

זה לא ייעשה בלי ויתורים טריטוריאליים מרחיקים-לכת מצד אחד ובלי הסדרי ביטחון, פירוים מרחיקים-לכת ופתרונות מדורגים בזמן מצד אחר.

מה תהיה הנוסחה האריתמטית? — אינני יודע: עכשיו זאת הכרעה קשה. אני מבין אותם אנשים המתקשים לקבל את הנוסחה האלגברית הזאת כשהם משקיפים עליה מנקודת התצפית של המצב הנוכחי, שהוא מצב של מלחמה ועוינות קשה, וקשה להם לראות בדמיונם את האפשרות של שינוי רדיקלי, שינוי יסודי, אולי שינוי מהפכני במערכת היחסים באזור. הקומפוננט, המרכיב היחיד שמשנים בתמונת המצב הנוכחי, הוא העובדה שאנחנו עוזבים את רמת-הגולן. אם רק זה יתרחש, אוי לנו ואבוי לנו.

שלמה הלל (העבודה):

אתה מתכוון למנוע תוקפנות לא רק מרמת-הגולן, אלא מכל סוריה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
כן, בהחלט.

חבר הכנסת גרשון שפט התנחם כאן בדברים שהוא קרא בראיון עם חברי הוועיק עקב חזן. ליעקב חזן יש זכויות רבות מאוד, בהן גם הזכות, כמובן מאליו, לומר את דעתו גם כאשר היא דעת יחיד בקטע מסוים, בקטע של ההתנחלויות, שבו הדברים — אם נמסרו כאמירתם — לא ביטאו את העמדה של מפ"ם ולא את העמדה של הקיבוץ הארצי.

עדנה סולודר (העבודה):

אבל גם של הרבה חברים במפ"ם, בקיבוץ הארצי.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

יש לפני ההחלטות של הקיבוץ הארצי, שהתקבלו ברוב עצום, למעלה מ-90%, השוללות את ההתנחלות. מדובר עכשיו גם בהקשר הקונקרטי.

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

להשתייך עליהם את מדינת ישראל, נוכל גם לקיים אותם בחיי היום-יום — חובה היא שיהיה שלום. העולם הולך לשלום, בין שיש ארצות הרצות בשלום הזה ובין שיש ארצות שאינן רוצות בו. ואני מוכרחה לומר, שבעיני האירוע הזה הוא אירוע מרגש. הוא לא מסנוור אותי, אני מפוכחת מספיק, אבל הוא בהחלט אירוע מרגש, ואני חושבת שמה שהיה לפניו לא יהיה אחריו. וכבר אמרתי: עם כל המגבלות ועם כל הקשיים שיהיו בדרך.

אבל אנחנו יודעים מי הם הפרטנרים העומדים מולנו. אני מוכנה לבוא למשא-ומתן בלי תנאים מוקדמים; וכשאני אומרת "בלי תנאים מוקדמים", אין זה אומר שאני יודעת מה אני רוצה להבטיח לקיומי. אבל פארוק אל-שרע רוצה לבוא למשא-ומתן רק עם תנאים מוקדמים, ורק אם ייתנו לו התנאים המוקדמים הוא יהיה מוכן לשבת אתנו למשא-ומתן. שמענו בדבריו, שלמעשה הוא עדיין לא הסכים להשלים עם קיומנו. אם הוא משווה את תביעתה של ישראל לחביעה של הרוסים — שייסעו לווייתן, או למוסלמים — שייסעו למכה, וחושב שכל העניין של העלייה לישראל או קיומנו כאן הוא רק עניין של צורך דתי, ואיננו מבין ואינו משלים עם מהות הצורך בכית לעם היהודי — אזי הדרך עוד ארוכה. עם זה, אני מאמינה שבדרך הזאת אנחנו נוכל להגיע להסדר כלשהו.

אבל אני אומרת, שהגולן בעיני הוא צורך קיומי. הוא צורך קיומי לעת שלום. אנחנו זוכרים מה היתה הרמה הסורית, מה היו החיים מתחת לרמה הסורית, איפה ואיך חיו היישובים בצפון הארץ. אנחנו זוכרים את המציאות של מלחמת יום-הכיפורים, וצריך ללמוד את הלקח, על אף השלום במזרח התיכון, מה יכול לקרות במזרח התיכון הזה גם כשיש בריאות שלום עם ארצות ערביות. מי שזוכר את כל הדברים האלה חייב להבין, שהגולן כנכס אסטרטגי חייב להיות בריבונות ישראל ובשליטת ישראל לעת שלום.

אני אומרת שאנחנו מוכנים לויתורים. אנחנו, אני ומפלגתי, מוכנים לפשרה טריטוריאלית. אנחנו באים למשא-ומתן הזה פתוחים, בכוונות להקשיב ואולי להתגמש. אבל יש כמה דברים שאנחנו חייבים לעמוד עליהם לעת שלום, וכבר אמרתי, שהגולן הוא אחד מהם.

אני חוזרת לעניין של יישוב הגולן. אני רואה בהתיישבות הפגנה. לכן אני גם מבחינה הבחן היטב בין התנחלות לבין התיישבות. אמרתי בראשית דברי: גולן עלינו במגמה שאלה יהיו יישובי קבע מושרשים, ולא כהפגנה. ויש חשיבות לכך שאנחנו ניתן למתיישבים בגולן את ההרגשה, שהעניין איננו עניינם הפרטי, אלא הוא ענייננו. מה תהיה המציאות בצפון הארץ — זה עניין של כולנו, של כל תושבי ישראל, לא רק של תושבי הגולן. לכן אני חושבת, שממשלה אחראית חייבת לשמור כידינו את מירב הנכסים האסטרטגיים הקיימים בגולן, כדי להבטיח שתהיה יציבות לעת שלום, שתהיה יציבות באזור הזה.

אני רוצה להזכיר, שהכנסת דנה בנושא הגולן פעמים מספר. רק לאחרונה, לפני כשנה, הגשתי כאן הצעה לסדר-היום על הצורך בפיתוחו ובחזקתו של הגולן. לפני חודשים מספר הניחה ועדת הכלכלה של הכנסת מסקנות על שולחן הכנסת, מסקנות המאזכרות מסקנות — שהתקבלו עליי הכנסת — המדברות על הצורך בקיומו של הגולן, על הצורך במימוש הדברים הכלולים בחוק הגולן, שבועד חודש ימלאו עשר שנים לחקיקתו. על הצורך במימוש התנאים שיחזקו את אחיזתנו בגולן.

נציג צומת — חבר הכנסת יאיר שפרינצק, ואחריו — חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. חברת הכנסת סולודר, בבקשה, שמונה דקות.

עדנה סולודר (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי אני רוצה להעיר שתי הערות. חבר הכנסת יוסי שריד איננו באולם, אבל חבר הכנסת יוסי שריד מרשה לעצמו מדי פעם לחלק לכולנו ציונים, והיום הוא חילק ציונים. בין השאר, לנו — חברי מפלגת העבודה — על שחתמנו על עצומה למען הגולן, וקרא לנו ימין קיצוני, טועים ומטעים, מאחזי עיניים, מוליכי שולל וכן הלאה.

ברשימה של החותמים והמאמינים שהגולן צריך להישאר בריבונות ישראל עלי-מנת להבטיח את השלום ואת הקיום של מדינת ישראל נמצאים רבים וטובים, שכמשך שנים נתנו מזיעתם ומדמם להגנה על מדינת ישראל ולפיתוחה של מדינת ישראל, בעוד חבר הכנסת יוסי שריד, מעשיו הגדולים, עם כל הכבוד, מונחים ב"דברי הכנסת".

אנא, אל יחלק לנו ציונים. גם לא מי הוא שמאל ומי הוא ימין בבית הזה — באורח חיי אני עדיין יותר שמאל מאשר חבר הכנסת יוסי שריד.

הערה שנייה. היום היה ביישוב קלע טקס, לא של אזור, אלא של אכלוס מחודש של היישוב קלע, שהוא יישוב ותיק בגולן. הוא היה היאחזות, עלה לשם גרעין של עולים. אני יכולה גם כן להרהר ולערער, האם יש מן התבונה בכך שמצאו לנכון דווקא היום לעשות את טקס האכלוס המחודש, אבל מכאן ועד לביקורת על התנחלותנו בגולן רב המרחק.

אני רוצה להזכיר, שבגולן לא התנחלנו. לגולן עלינו בדיעה מפורשת ובהחלטה מפורשת של ממשלות ישראל, בהן ממשלות שהסכימו מראש לפשרה טריטוריאלית, ולא יישובי יישובים באותם חלקים שהן חשבו שיהיו למיקוח בעת משא-ומתן; אבל העלו התיישבות באחריות, התיישבות שראו אותה כהתיישבות קבע, למקומות שחשבו שהיכים להישאר בשליטתנו לעת שלום, כדי להבטיח את קיומנו.

אין ספק שהדיון שלנו היום בעניין הגולן אינו יכול שלא לעסוק בנושא השלום ובוועידת-מרדכי. אני חושבת שאין אחד בבית הזה, ולא משנה מאיזו מפלגה, שאיננו רוצה בשלום. יש שאלה, מי מאמין באפשרות קיומו של השלום ומי אינו מאמין באפשרות קיומו של השלום. אבל נדמה לי שכולנו עקבנו ברטט אחרי האירוע ההיסטורי הזה, כאשר בהחלט קיימת לידו גם חזית סירוב, חזית סירוב מכית וחזית סירוב מחוץ, עם כל ההבדל, ויש הבדל עצום. כי מי שמסרב בבית מסרב אולי מחוסר אמונה שהדבר אפשרי, ומי שמסרב מבחוץ — הוא פשוט אינו רוצה להכיר בקיומנו.

לי אין ספק בכך שהצעד שנעשה במרדכי הוא צעד שאין ממנו חזרה. הדרך תהיה ארוכה, היא תהיה כואבת, יהיו בה מכשולים רבים. אניני מניחה שניתן יהיה להשיג הישגים מידיים בכל התחומים, אבל אני רוצה לקוות, שבדרך הזאת נגיע בסופו של דבר אל השלום. השלום הוא צורך קיומי לנו, למדינת ישראל. הוא צורך קיומי מפני שאיננו יכולים להמשיך לחיות בארץ הזאת, לא פיסית, לא חברתית ולא כלכלית, ללא שלום. לא שלא יכולים; עובדה היא שאנחנו מתקיימים כאן בתנאים של הפסקת מלחמה או של הפסקת אש, ולא בתנאים של שלום. אבל אם אנחנו רוצים לבנות את הארץ, כאשר מה שאנחנו מאמינים בו, הערכים שאנחנו מאמינים בהם ורוצים

חוכרת ה' ישיבה ש"מ

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשאומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

מי שיידו בה אבנים מבחוץ, אבל היא כבר יצאה לדרך. בינתיים לא הצליח מזכיר המדינה לצרף למסע את הסורים, אבל הוא עוד ינסה.

בין שיצליח בייקר, בין שלא, אנחנו עוד יכולים לרדת מהרכבת אם יהיה ראש הממשלה נאמן לעצמו ולאמונתו הציונית. כל מה שעליו לעשות הוא לדחות בתוקף את הדרישה להקפאת ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל ולהכריז שישאל לא תמסור לערבים שום שטח מחבלי ארץ-ישראל המשוחררים. תודה רבה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת שפרינצק. אני קורא לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נדמה לי שבציבור הישראלי קיים קונסנזוס לגבי שני דברים: ראשית, לגבי חשיבותה הביטחונית והאסטרטגית הגדולה של רמת-הגולן, גם מבחינת מקורות המים של ישראל; שנית, אני חושב שיש קונסנזוס לגבי אופיו הקיצוני והרודני של המשטר הסורי, ואם היינו זקוקים להוכחה מסוימת בעניין זה, שמענו את דברי ההסתה, הבלע והשקר של שר החוץ הסורי, שקוממו את הציבור הישראלי, בצדק.

אגב, תמיד כשאני שומע נאומים כאלה אני שואל את עצמי, אם האנשים הדוברים אותם מאמינים, אפילו בפנימיותם, למלים היוצאות מפיהם. כאשר הוא מדבר על שוויון הזכויות של יהודי סוריה, הרי לולא היה הדבר הזה כל כך עצוב מבחינת גורלם של יהודי סוריה, הייתי אומר שאפשר לצחוק למשמע הדברים.

אך מי שאומר "אף שעל" — — —

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

חבר הכנסת רובינשטיין, דעתו האישית לא כל כך מעניינת כפי שמעניינת דעת העם שלו, אם הם מאמינים למה שהוא אומר. את השלום צריך לעשות עם הציבור ולא אתו.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אני לא כל כך בטוח בכך. קודם כול, אני לא יודע מה חושב הציבור הסורי, אין לו כל כך הזדמנות לבטא את עמדתו. אני לא יודע אם הציבור הסורי לא היה מעדיף להמיר את המדיניות של השלטון שלו, שהולכה אותו להתרוששות כלכלית, במדיניות של שיתוף פעולה אזורי, שגשוג ושלוש. שנית, שלום אנחנו עשוינו — במקרה היחיד שבו יש לנו שלום — עם שליט, עם ממשלה. אם הייתי צריך ללכת לפי משאל רחוב בקהיר, אני לא יודע אם הייתי עושה שלום. ואני, עם כל הבעיות שיש בשלום הזה עם מצרים, מעדיף אותו על פני כל מה שהיה לנו קודם לכן. לכן אני לא בטוח, חבר הכנסת דיין.

אבל על אלה יש הרי קונסנזוס, אני לא חושב שיש משהו מהדוברים שמתכחש לכך, אבל מי שאומר "אף שעל", "אף שעל" לנצח ברמת-הגולן, מי שאומר יש חוק, נגמר העסק, שולל בעצם הסדר אפשרי עם כל משטר עתידי. מי שאומר: אני לא מוכן להמיר ריבונות ישראלית בשום הסדר אחר, לרבות הסדרי פירוז וביטחון, או פשרה טריטוריאלית, או דברים אחרים שהזכירו כאן חברי הכנסת שריד וצבן — ואני מפאת קוצר הזמן לא יכול לפרט — מי שאומר זאת, אומר: לנצח תהיה מלחמה, סכנת מלחמה עם סוריה. וזאת לא רק סוריה, משום ששלום כוללני, כפי שממשלת ישראל תובעת אותו, לא יכון בלי הסכמה סורית עתידית. הרי ממשלת ישראל היא זו

מה שצריך לעשות היום. 25 שנים אחרי שעלינו לגולן להתיישב ולהבטיח את הביטחון והשלום בו, הוא לחזק את הגולן ולהמשיך את ההתיישבות בו. וכשנגיע לשלום — נגיע אליו מתוך עמדה של חזק, מתוך עמדה של ביטחון. ואז גם ניתן יהיה להכתוב תנאים שונים, שיאפשרו לנו באמת שלום וביטחון.

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת סולודר. אני קורא לחבר הכנסת יאיר שפרינצק, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

יאיר שפרינצק (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הסכמתה של סוריה להשתתף בוועידה הבין-לאומית היתה אות מבשר רעה. אין ספק שמזכיר המדינה בייקר הבטיח לחאפז אסד, שהממשל האמריקני יפעיל את לחציו על ממשלת ישראל שתעשה ויתורים טריטוריאליים ברמת-הגולן.

האם אפשר היה להעלות על הדעת, כי ייתכן מפגש ישראלי-סורי מייד לאחר שהוחל החוק הישראלי ברמת-הגולן? האם תתואר הקמת שדולת גולן ככנסת באותם ימים, ימים של התרוממות הרוח ונחישות הרצון?

אך במשך השנים ניבעו סדקים בחומת האחדות וחלה שחיקה בחוסן הפנימי של החברה הישראלית. בזמן האחרון הצטרפו אל התכוסים המכנים את עצמם "מחנה שלום" גם ציינים במילואים, שנלחמו בקרבות מרים במלחמת ששת-הימים ובמלחמת יום-הכיפורים, והם מצהירים שתמורת שלום וסידורי ביטחון יכולה ישראל לוותר על רמת-הגולן — איש איש והצעותיו לסידורי ביטחון.

הצהרות כאלה ודיבורים על ויתורים ביש"ע עודדו את הנשיא בוש, הזקוק למראית עין של הישג מדיני, לאחר ניצחונו של סאדם חוסיין במלחמת המפרץ, להבטיח לדיקטטור הסורי, שארצות-הברית תסייע לו להוריד את ישראל מרמת-הגולן.

בהנחה שבעלי תוכניות הנסיגה שבקרבנו אינם מסוג האנשים שרעיונות כאלה משמשים להם קרש קפיצה לקריירה פוליטית, נשאלת השאלה: מדוע עלינו לוותר על אזור כה חשוב לביטחוננו תמורת "סידורי ביטחון"? האם אזור זה, שהוא חלק מארץ-ישראל, נחלת חצי שבט מנשה, הפך להיות נחלת אבות של אסד מרגע שמחלקי השלל האימפריאליסטים מסרו אותו לסוריה לאחר מלחמת-העולם הראשונה? האם מגיע לסורים פרס על התקפותיהם הרצחניות ממרומי הרמה על יישובי הגליל ועמק-הירדן? ואולי, אולי מגיע לאסד שיפנקו אותו, מפני שהוא רוצח סימפתי, שלא הורג רק יהודים, כי אם גם טובח המונים מקרב אחיו המוסלמים?

אדוני היושב-ראש, שמעתי את הפרשן הראשי של הטלוויזיה מסכם את שני הימים הראשונים של קרבול מרדכי. הוא השתמש בדימוי הרכבת, וציין בסיפוק — — —

שמעון שטרית (העבודה):

מי זה הפרשן הראשי? יש לו שם?

יאיר שפרינצק (מולדת):

אהוד יערי.

הוא ציין בסיפוק, שגיימס בייקר כבר הצליח להכניס את המשלחת הישראלית לרכבת, ולא נוכל לרדת ממנה. הפרשן הוסיף, שיש לנו חברים למסע הזה, הפלשתינים, וגם אותם הכניס בייקר לרכבת, וגם הם לא יוכלו לצאת ממנה. הפרשן המלומד צופה, שנריב עם הפלשתינים בתוך הרכבת, וגם יהיו

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

שהחליטה ללכת במסלול הכפול הזה של הסדר עם הפלשתינים והירדנים — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
ממשלת ישראל החליטה או הנשיא בוש?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
חבר הכנסת ביטון, הרעיון של הדו-מסלוליות הזאת הוא רעיון של ממשלת ישראל. אולי התקווה של חלק מהשרים היתה שלא יקבלו את ההצעה, אבל הרעיון המקורי הזה, שאסור להגיע לשלום חלקי, הוא רעיון של ממשלת ישראל.

לכן אני לא יכול לקבל בשום פנים ואופן, למרות הקונסנסוס הזה, את העמדה הקובעת, שרמת-הגולן כולה היא חלק בלתי נפרד מישראל ואין עליה דיון ואין עליה פשרה ואין עליה התדיינות. מי שקובע עמדה כזאת, בעצם צריך לחבוע הפסקת השיחות עם המשלחת הסורית.

יאיר שפרינצק (מולדת):
בדיוק, נכון.

שלמה הלל (העבודה):

חבר הכנסת רובינשטיין — — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אתה מסכים, אבל חבר הכנסת שלמה הלל לא מסכים.

שלמה הלל (העבודה):

אתה אומר: לא "אף שעל" בגולן. האם אתה מסכים גם לצד השני, שאין לקבל את זה שאנחנו צריכים לרדת מהגולן?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

הייתי שמח מאוד אילו התאפשר הסכם שלום שמאפשר לנו נוכחות בגולן, בהחלט.

שלמה הלל (העבודה):

מתאפשר — צריך לעבוד על זה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

צריך לעבוד על זה, אבל, חבר הכנסת שלמה הלל, זה לא מה שאתם כותבים במודעות שלכם.

שלמה הלל (העבודה):

כתוב במודעות שעלינו לעמוד על זה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אתם כותבים שאתם רוצים את הגולן כולו כריבונות ישראל, ואתם בעצם מתגייסים למען לובי שנועד להגן על הגולן מפני הסכנה הגדולה שממשלת הליכוד תנגוס בו. כך אני הבנתי את המודעה. אם יש לה משמעות אחרת, הייתי שמח אילו הבהרתם אותה, אבל אני חושב שכל מי שקרא את המודעות ואת ההודעות שלכם מבין כך את העניין.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להזכיר לחברי הבית — לא כולם היו כאן בעת הדיון על חוק רמת-הגולן, אתה היית — שכאשר התקבל חוק רמת-הגולן, כ"ב 14 בדצמבר 1981 — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

בקריאה ראשונה, שנייה ושלישית.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

— בקריאה ראשונה, שנייה ושלישית במהירות הבזק, אני הגשתי הסתייגות, ובהסתייגות הזאת נאמר, שחוק הגולן לא יפגע ביכולתה של ישראל לנהל משא-ומתן מדיני על רמת-הגולן. ואז ראש הממשלה מנחם בגין אמר: אתה,

פרופסור רובינשטיין, פרופסור למשפטים, מה אתה צריך את ההסתייגות הזאת? הרי זה ברור ומוכן מאליו. ולא רק ראש הממשלה מנחם בגין אמר זאת, שר הביטחון משה ארנס אמר אז את מה שאנחנו אומרים היום, ואני רוצה לקרוא את הדברים שלו מתוך "דברי הכנסת": "יש כאלה שיטענו שהחלת החוק, המשפט והמינהל של ישראל על רמת-הגולן תסגור אופציות למשא-ומתן. וגם אם אין עם מי לדבר בסוריה היום, ייתכן שבאחד הימים יהיה עם מי לדבר, וצעד זה עלול לסגור אופציה זו". וממשיך השר ארנס: "חברי הכנסת, אין כל יסוד לטענה זו. יש לא מעט מקרים בהיסטוריה שהתנהל משא-ומתן והעובדה טריטוריה לריבונות זו או זו, והעובדה שהטריטוריה לא נוהלה על-ידי ממשל צבאי אלא על-ידי ממשל אזרחי לא מנעה את המשא-ומתן. אם יבוא יום ויהיה עם מי לדבר בסוריה, אני בטוח שצעד זה לא הוא שימנע את המשא-ומתן עם הממשלה שתהיה קיימת שם כאותו זמן".

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

את זה אמר השר ארנס, באיזו שנה?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

את זה אמר השר ארנס ב־1981, כ־14 בדצמבר, ביום קבלת החוק, ומכוח ההסבר הזה הסירה הממשלה את הסתייגותי, לא משום שהתנגדה לה אלא היא אמרה: אין צורך, מוכן מאליו שזה כך.

מה שהיה נכון ב־1981 נכון ב־1991, ואני מקווה מאוד מאוד שהוא יהיה נכון בעתיד לבוא, ושלמרות עוינותו וקיצוניותו הנוכחית של המשטר הסורי אנחנו נגיע להסדרים שיאפשרו לנו גם שלום של קבע עם סוריה, גם הסדרי ביטחון וגם הגנה על מקורות המים החיוניים לנו מבחינה כלכלית וקיימית. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת רובינשטיין. אני קורא לחבר הכנסת צ'רלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת שלמה הלל. חבר הכנסת צ'רלי ביטון, בבקשה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשבוע שעבר פורסמה בעיתונות מודעה גדולה — אני מניח שחברי כנסת רבים יתייחסו אליה היום — שנשאה את הכותרת: "לשמור על הגולן". על המודעה הזאת, חברי הכנסת, חתמו 61 מחברי הכנסת, רוב מוחלט מקרב חברי הבית.

לכן, אדוני היושב-ראש, מוזר הדבר שנושא רמת-הגולן עולה בכלל לדיון במליאה, לאחר שכבר הוכרע בחתימתם של 61 חברי הכנסת.

כדאי לשים לב לחתימות. 15 מתוך 61 השמות הם אנשי מפלגת העבודה. בגלל טעות דפוס, אדוני היושב-ראש, ואולי אין זאת טעות, נרשם שחברת הכנסת עדנה סולודר היא חברת הליכוד. אבל לא זה הדבר החשוב במודעה. דבר חשוב יותר הוא זהותו של החותם הראשון, הנושא בתואר: "יושב-ראש הלובי של הגולן, והוא חבר הכנסת שלמה הלל, מי שהיה יושב-ראש הכנסת ואחד מראשי מפלגת העבודה. בבקשה, חבר הכנסת הלל, זו המודעה. היה ויכוח ביני לבין חבר הכנסת רובינשטיין. במודעה כתוב במפורש "במשא-ומתן על הסדר קבע תעמוד ישראל על ריבונותה ברמת-הגולן".

שלמה הלל (העבודה):

"תעמוד", זה משא-ומתן. מה זה "תעמוד"?

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשא-ומתן שלום עם סוריה ועתיד הגולן —

אבל מבחינתה של מפלגת העבודה לא מדובר בסתם עניין מגוחך. זהו, מבחינתה, עניין טרגי. חברי הכנסת, בשעה שיצחק שמיר הולך לשיחות שלום, מנסים חברי הכנסת האלה של מפלגת העבודה לחחוב לו, הם, את המקלות בגלגלים. אם מפלגת העבודה לא תגלה אומץ לב ולא תנסה בוועידתה הקרובה מצע של שלום ושל צדק חברתי משולבים זה בזה, היא תאחר את כל הרכבות, גם את רכבת השלום וגם את הרכבת החברתית.

חברי הכנסת שלמה הלל ועדנה סולודר ימשיכו אולי לנהל מלחמה אבודה של כיבוש ושל סיפוח, אבל המפלגה שלהם תמשיך להתדרדר ולהתדרדר עד שתהפוך לפגר מת של הפוליטיקה הישראלית.

אני הייתי מצפה, אדוני היושב-ראש, מחבורת החותמים על המודעה נגד נסיגה מרמת-הגולן, ממפלגת העבודה, שיארגנו מודעה גדולה, ויחממו עליה, בנושא הפער המסוכן שתגלה לאחרונה בחינוך, בנושא משבר החינוך המיוחד והחינוך היסודי של ילדי ישראל.

כאשר מפלגת העבודה נמצאת באופוזיציה והממשלה של הליכוד היא שהולכת לוועידת השלום, במקום לנסות לעקוף את הממשלה מימין — אפשר לעקוף את שר החינוך משמאל. אפשר להראות לעם את השבר הנורא של החינוך בישראל, אפשר להיאבק נגד העלאה הריבית במשק להמוני השכירים, בגלל התנפלות של ספקולנטים על הדולר, כאשר האוצר עומד מנגד. אפשר להרים קול זעקה מרה על החרפת האבטלה, על כך ששר האוצר וממשלת הליכוד אינם מביאים לנו שום כשורה בתקציב המדינה החדש.

חברי הכנסת, אפשר להיאבק נגד בזבוז של מיליארדים על התנחלויות ולעזור לכל המרכיבים של "שלום עכשיו"; בעד השלום ונגד ההתנחלויות. אני בטוח שהתגייסות של אותם 15 חברי כנסת של מפלגת העבודה למחנה המתנגדים להתנחלויות ולמחנה המאבק באבטלה ולמען שיפור החינוך — התגייסות כזאת, חברי הכנסת, היתה תורמת המון למאבק הזה.

לכן אני מאוכזב מאותה מודעה. אני סבור שיש כאן מקרה מאוד מאוד מאכזב, לא רק לי אלא להמוני ישראלים, מכיוון שאחרי הכול מדובר במפלגה גדולה שהיא באופוזיציה. מחצית העם תולה בכם תקוות, והתקוות הן תקוות של שלום ושל צדק חברתי, ולא של סרכנות.

חברי מפלגת העבודה, אני פונה אליכם שוב, מתחנן בפניכם, תקשרו את נושא השלום עם הכעיות החברתיות הכואבות, את בעיות האבטלה עם בזבוז המיליארדים בהתנחלויות. קומו, תזעיקו את הציבור. אתם אופוזיציה שלא מרגישים אותה, לא שומעים אותה, לא יודעים ולא זוכרים את קיימה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת ביטון. אני קורא לחבר הכנסת שלמה הלל, ואחריו — לחבר הכנסת עוזי ברעם.

שלמה הלל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לאחר דברי הליצנות של הנואם הקודם — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
ליצנות?

שלמה הלל (העבודה):

כן, אם אתה מדבר על — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

על ריבונותה, חבר הכנסת שלמה הלל. אדוני היושב-ראש, על ריבונותה.

חברי הכנסת, אילולי היה מדובר בעניין רציני ואילו מותר היה להתכרח על הנושא, הייתי אומר שדווקא חתימתו של חבר הכנסת הלל על המודעה מוכנת יותר מהרבה חתימות אחרות. אחרי הכול, חבר הכנסת שלמה הלל חש כנראה מחויבות כלשהי לעירק, שבה נולד, ומה לא יעשה היום עירק, חברי הכנסת, כדי לפגוע בסוריה? כמעט כל דבר.

לא לחינם, כנראה, מתנוססת חתימתו בראש הרשימה, דווקא איש מפלגת העבודה, הוא-ולא אחר מכהן כיושב-ראש הלובי של הגולן.

עדנה סולודר (העבודה):

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

לא הסדר מבקשים בעלי המודעה; גם את, חברת הכנסת עדנה סולודר. בעלי המודעה, גם לא פשרה הם, מחפשים. לא חמירה, לא פירור, לא פשרה פונקציונלית. הם רוצים ריבונות, לא פחות ואולי יותר, ריבונות כחלק מהסדר של קבע.

המודעה, חברי הכנסת, התפרסמה לא במקרה ערב פתיחת הוועידה במרדכי. בשפת הפוליטיקה, חברי הכנסת, קוראים לזה לחץ, לחץ של הלובי של הגולן על יצחק שמיר שעות אחדות לפני פתיחתן של שיחות השלום.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, הלווא אתה יודע שבמשא-ומתן, גם במרדכי, הם ביקשו את כל השטחים כולם, ללא שום פשרות. לפני משא-ומתן צריך להיראות כאילו אין פשרות. וכשבאים למשא-ומתן יכולות להיות פשרות.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אני מדבר על מי מחברי הבית הזה שחברו יחד כדי ליצור לחץ. תבין, לא אנשי הליכוד יצרו איזה מין קבוצה, אין הם קראו לעצמם — "שומרי ארץ-ישראל", שעמד בראשה חבר הכנסת מיקי איתן. במקרה זה חברו יחד הליכוד והמערך, שלמה הלל ויאיר שפרינצק, בנימין בן-אליעזר וצחי הנגבי, חיים בר-לב ויואש צידון, מרדכי גור ואליקים העצני, אברהם כ"ץ-עוז ורחבעם זאבי, יעקב צור וחנן פורת, ישראל קיסר וגאולה כהן, רענן כהן ואברהם שריר. הרשימה הזאת, ובעיקר, חברי הכנסת, היוזמים האלה — מדברים בעד עצמם.

כבוד היושב-ראש, אני מאמין ומשוכנע, שאם תחמיד ארצות-הברית במאמצי השלום שלה, ייאלץ הליכוד לנטוש את החלום של ארץ-ישראל השלמה. שמיר אולי לא יודע זאת, אולי הוא עושה את עצמו כמי שלא יודע. לכן כדאי, אדוני היושב-ראש, להזכיר לו.

השבוע הכירה ממשלת ישראל באש"ף ובזכויות החוקיות של העם הערבי הפלשתיני. כיבי נתניהו יכול להסביר לנו את ההיפך, אבל מי מלבדו לוקח את הכחשותיו ברצינות?

חברי הכנסת, על רקע הנתונים המדיניים האלה, הופכת המודעה למסמך מגוחך. אפשר לומר שהמודעה היא בסך-הכול מלחמתם של חברי הכנסת פנחס גולדשטיין, גדליה גל, בנימין בגין ודן תיכון, גרשון שפט ואבנר חי שאקין נגד כל העולם. רק פתי קטן יאמין שבבעלי המודעה הזאת יצליחו לנצח את העולם, לכופף את העולם הערבי ולהוריד את ארצות-הברית על הכרעים.

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

ככנסת הזאת הוא איש מפלגת העבודה, ויש לו תומכים רבים ממפלגת העבודה.

אינני בא להתכחש או להכחיש את הסכנה שצינו גם חבר הכנסת שריד וגם חבר הכנסת צ'רלי ביטון, הסכנה שתתקבל החלטה ויורידו את כולם מרמת-הגולן, וכבר היו דברים מעולם. הסכנה הזאת קיימת, כמובן, גם בכנסת הזאת, בשל עמדותיהם של חברי הכנסת שריד וביטון ודומיהם, ואינני רוצה להתכחש לזה. לכן אנחנו מנסים, כחברי כנסת, להתגונן מפני הסכנה הזאת, שהיא סכנה מבית.

כל מה שיכולתי להגיד לאור הדברים ששמעתי מחבר הכנסת שריד, לאחר שהוא אים או באפשרות שסופם של היישובים בגולן להתפנות — ולשמחה מה זו עושה? מה הוא כל כך שמח?

אבל עכשיו, חברים יקרים, בקשר לדברים שאנחנו עומדים בפניהם. כולנו התפעמנו מהוועידה במדריד, ואינני רוצה לבזבז את זמני כדי לומר שזו היתה ועידה חשובה. אבל לא שמנו לב שמעריכים בוועידה מין בשאינו מינו.

חברי הכנסת, בכל הרצינות, יש לנו שתי בעיות יסודיות שונות. האחת, הנוגעת לפלשתינים, ובעקבות זה לירדנים; השנייה, הנוגעת לסוריה, ושני הדברים האלה אינם דומים זה לזה.

לגבי הבעיה הפלשתינית, שעליה אנחנו חלוקים עם אנשי הליכוד, אנחנו, חברי מפלגת העבודה, אני שלמה הלל ורבים מחברי האחרים שחתמו על עצומת הגולן, אנחנו חלוקים בנושא הפלשתיני משום שהוא שונה מהבעיה הסורית גם מהבחינה המעשית וגם מהבחינה המוסרית-המצפונית. מן הבחינה המעשית, כאשר אלה מדברים על סיפוח יהודה, שומרון ועזה — ואני מתנגד לזה משום שפה מדובר ב-1.5 מיליון עד 1.7 מיליון איש, שאני חושב שאין לנו עניין לספח אותם למדינת ישראל ולהם אין עניין להיות בשליטתנו, זוהי הבעיה המעשית שאיננה קיימת ברמת-הגולן, שאין בה אפילו חושב ערבי אחד. יש מעט דרוזים בצפון, וזה איננו דומה לעניין הערבי. לכן, זה ההבדל המהותי-המעשי הקיים.

אבל יש גם הבדל מוסרי מרחיק-לכת.

יהושע שגיא (הליכוד):

שלמה הלל (העבודה):

אבקש ממך שלא להפריע לי. גם כרי שאקבל את הדקות הספורות שיש לי — עשו לי טובה.

יהושע שגיא (הליכוד):

אני רוצה להבין אותך.

שלמה הלל (העבודה):

יש גם הבדל מוסרי גדול. לגבי הנושא הפלשתיני, גם כשאני יודע שאנחנו צודקים, גם כשאני יודע שהאסון שבא עליהם בא עליהם בשל המנהיגות שלהם החל מימי המופתי וכלה באלה שיצאו למלחמה נגדנו במלחמת העצמאות ב-1948; הגם שאני יודע שמנהיגיהם הם שהביאו עליהם את האסון הזה, לרבות מלחמת ששת-הימים, אינני יכול להחזיק מהעובדה, שיש כאן בעיה אנושית-מוסרית מדרגה ראשונה, ועלינו להודות, גם כשאנחנו צודקים, הרי היא מציקה לנו. הדבר הזה איננו קיים ברמת-הגולן, לא רק משום שאין שם חושבים ערבים. כל מערכת היחסים שלנו עם סוריה, שתקפה אותנו במלחמת העצמאות, שניסתה להטות את מקורות הירדן,

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
חביט על עצמך — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת ביטון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אני אמרתי על דבריו שהם דברי ליצנות? ליצן שכמוך. אתה מדבר על ליצנים? תתבייש לך. חביט על עצמך ותראה ליצן בגודל טבעי.

שלמה הלל (העבודה):
אם אתה מדבר בדיון הרציני ביותר על כך שאני, בתור עירקי, רוצה לפגוע בסוריה, אלה הם דברי ליצנות של בור ועם-הארץ.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת ביטון, אני אפשרתי לך לדבר כאוות נפשך במסגרת הזמן שלך.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
משה שחל אמר פעם — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
בסדר, הגבת. חבר הכנסת ביטון, הגבת, ועכשיו מספיק.

שלמה הלל (העבודה):
אלה דברי ליצנות, שלפי דעתי מקומם לא יכירם כאן.

אבל, הוא הביע פליאה מדוע זה איש מפלגת העבודה עומד בראש לובי הגולן — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת ביטון, חבר הכנסת ביטון, אל תנצל לרעה את העובדה שאתה כבר דיברת. אני מבקש ממך.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
טוב, סליחה.

שלמה הלל (העבודה):

הוא הביע פליאה, איך קורה שאיש מפלגת-העבודה עומד בראש לובי הגולן בכנסת, וזה בוודאי מתוך חוסר ידיעה, שאת כל מעשי ההתיישבות שלנו בגולן התחילה מפלגת העבודה הרבה זמן לפני שהליכוד חשב על זה, אולי גם לפני שהליכוד כמפלגה היה קיים.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
— — — יהודה ושומרון.

שלמה הלל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני לא יכול, אני מצטער מאוד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת ביטון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. אני מבקש ממך.

שלמה הלל (העבודה):

מפלגת העבודה היתה היא שיממה את מעשי ההתיישבות שלנו בגולן, ולכן רק טבעי הוא, שמי שעומד בראש לובי הגולן

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

שזאת סממה נבוכה, משום שאם אנחנו לא נהיה ברמת-הגולן — איננו מאמינים ביכולתו של שליט בסוריה לקיים את השלום. אני מוכן בהחלט לדבר ולהיכרע כפי שעשינו בזמן הסכמי ההפרדה. אז ויתרנו בעניין של קונייטרה; אולי לא בצדק. אבל בין האמירה של "אף שעל" לבין האמירה שעלינו לקבל את התכתיב הזה של השליט הזה מרמשק, שעשה מה שעשה גם בלבנון נגד עינינו ממש, אני חושב שההבדל גדול מאוד. לכן אנחנו חייבים לעשות הבחנה מוחלטת.

בזמן שיש לי ויכוח עם חברי הכנסת מהליכוד וחברים אחרים בקשר לנושא הפלשתיני, שהוא נושא מוסרי-מצפוני ממדרגה ראשונה, עם בעיה של אוכלוסיה, אין לי כל קושי להגיע אתם לשיתוף פעולה בעניין של הגולן, שלא קיים בו האלמנט המוסרי והמצפוני, וכל כולו תכתיב של שליט שמנסה לכפות עלינו את רצונו. אומרים: בלעדי זה הוא לא יעשה שלום. אני אומר לכם: אם נרד מרמת-הגולן לא יהיה שלום למדינת ישראל.

יש כמה דברים שבהם אנחנו שותפים לליכוד. אפשר לציין את שותפותנו בעניין ירושלים ובדברים אחרים. יש דברים שלגביהם אנחנו נתונים בוויכוח, אך יש דברים שכולנו מאוחדים בהם. אני מאמין שחובתה של ישראל, כאשר היא מנהלת כיום משא-ומתן עם סוריה — עלינו לנסות לאחד את הכוחות, בדברים המוסכמים על כולנו. אני לא אומר "אף שעל" ואין מי שיגיד "אף שעל" — אך עלינו לעמוד על המשך שליטתנו בגולן גם בכוחות צבאיים וגם בכוחות התיישבותיים, כי רק בכך תהיה ערובה גם לביטחונה של ישראל, אדוני היושב-ראש, וגם לביטחוננו של כל הסכם שעליו נחתום עם סוריה. כל הסכם שנחתום עם סוריה, אם לא נשב על רמת-הגולן — לא יחזיק מעמד.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני יכול לשאול שאלה את חבר הכנסת שלמה הלל?

היו"ר מ' וירשובסקי:
אין שאלות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני רוצה לשאול את יושב-ראש הכנסת לשעבר.

שלמה הלל (העבודה):
בבקשה, שאלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
שאלה אחת בלבד.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת הלל, מתוך זה שאני מעריך את הגישה הרצינית שלך לעניין, מהו הפרמטר העקרוני שלך? ההישארות ברמת-הגולן או השגת ביטחון מלא למדינת ישראל עקב שליטתנו בגולן? כיוון שגם אתה יודע שהישארות בגולן היא אומנם יותר ביטחון בתנאים הקיימים אבל הליכה למלחמה הבאה; אם תשיג ביטחון מלא ושלום מלא, אתה כן גמיש או לא גמיש?

שלמה הלל (העבודה):

אני גמיש לגבי הנוסחה הזאת. אני נגד סממת "אף שעל" בשום מקום, גם לא בגולן. אבל אני מאמין, לצערי — אני אומר את זה בכל הרצינות — שאם אנחנו לא נשב על הגולן, קיימת הסכנה של תוקפנות סורית עם טילי ה"סקאד" והנשק הכימי שבידיהם, ועם דרכם ועם תפיסת עולמם. אם לא נשב על הגולן, שום הסכם שנחתום עם הסורים לא יחזיק מעמד.

שתקפה את היישובים יומם ולילה, שיצאה נגדנו במלחמת ששת-הימים, אין לה ולא כלום עם בעיה מצפונית. לא עשינו להם דבר, לא פגענו בהם. בה בעת שאנחנו חייבים, לפי דעתי, לעשות ככל יכולתנו כדי למצוא פתרון צודק, הולם, הגון לבעיה של הפלשתינים, אין לי שום תחושה כזאת לגבי סוריה. שם זה עניין כוחני בלבד. שם אין לנו שום בעיה מוסרית-מצפונית כפי שקיימת בשטחים האחרים.

לכן אני גם לא מבין את חברי, גם בכנסת וגם במפלגה, גם את החברים הפלשתינים-הישראלים שיושבים בתוכנו כאשר מדובר בגולן. אני יכול להבין אותם, גם אם אינני מסכים אתם, בקשר לדרישותיהם לפתרון ביהודה, בשומרון ובעזה. גם כשאני לא מסכים אתם אני מוכן להקשיב לטענות שלהם. אבל אינני מבין מה כל-כך מפריע להם הנושא הזה של רמת-הגולן. מה זה, צדקנותה של סוריה?

חברים יקרים, הדברים האלה אינם דומים. אנחנו חלוקים לגבי הפתרון של הבעיה הפלשתינית, לרבות הבעיה הירדנית, שהיא נספח לבעיה הפלשתינית. אבל אין לי שום סיבה שלא לנסות ולכד את הכוחות בתוכנו בשאלת רמת-הגולן. ששם לא קיימת הבעיה המעשית של מספר תושבים ולא הבעיה המוסרית-המצפונית, שעליה אנחנו מצווים לתת את הדעת כשאנחנו עוסקים בעניין הערבים הפלשתינים.

חברים יקרים, הבעיה של הגולן איננה דומה לשום דבר אחר. אין פה שום סימטריה. לגבינו בעיית הגולן היא בעיה קיומית, ואם לאחר כל הדברים שנאמרו עליידי חבר הכנסת יאיר צבן וחברים אחרים, שאנחנו יכולים במסגרת של הסכם לוותר — אם יסתבר שטעינו, זאת תהיה בעיה קיומית לנו.

לגבי סוריה זאת לא בעיה קיומית. מדובר שם בשטח שמעולם לא היה אזור התיישבות, מעולם לא היה אזור אזרחי, פרט לקונייטרה. אני הייתי בממשלה כאשר עשינו את הסכם ההפרדה עם סוריה לאחר מלחמת יום-הכיפורים. באו אלינו האמריקנים — וחבל שחבר הכנסת מרדכי גור שהיה אז הרמטכ"ל איננו באולם — ואמרו: לסורים יש בעיה של עקורים מקונייטרה, והסבירו לנו שמוטב לנו להחזיר את קונייטרה כדי שהם יביאו את האזרחים שלהם להתיישב שם מחדש, ואז אזרחים ליד הגבול הם ערובה לשקט. החזרנו את קונייטרה — והם לא החזירו לשם אפילו אדם אחד. הם הפכו אותה לבסיס צבאי, כפי שהיתה רמת-הגולן כולה. רמת-הגולן לא היתה יישוב אזרחי, רמת-הגולן מעל פני האדמה ומתחת לפני האדמה היתה כולה בנוקד צבאי אחד גדול, שנועד לפגוע במדינת ישראל.

וכשאומרים היום: יבוא אסד, ישתכנע ויחתום וייעשה צדיק גדול. רק כל הנשק שנמצא בסוריה, כל טילי ה"סקאד", כל הנשק הכימי שיש בידם יישאר כמובן על כנו. לאחר כל מה שסוריה עשתה לנגד עינינו בתקופה זו ממש בלבנון — אנחנו יכולים לסמוך על זה? רק בישיבה שלנו בגולן יש כדי למנוע את סכנת התוקפנות. גם לו היה זה משטר נאור — וכבר היו לנו באזור הזה גם משטרים נאורים, והיו לנו קשרים יוצאים מן הכלל עם אירן, שהיא די קרובה לסוריה — הרי בן-לילה העניין הזה יכול להתהפך. בן-לילה אנחנו יכולים למצוא את עצמנו מול עוינות, כפי שקרה באירן.

לכן אינני מדבר על "אף שעל". במשא-ומתן אנחנו צריכים לעמוד, כפי שאומנם פרסמנו, על כך שתישאר בידינו השליטה בגולן.

אני מדבר על "אף שעל", אבל לגבי הסממה "או שלום בלי רמת-הגולן או רמת-הגולן בלי שלום" אני רוצה לומר,

— הצהרות בדבר עתיד רמת הגולן: החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן: המשאומתן לשלום עם סוריה —
ועתיד הגולן —

היו"ר מ' וירשובסקי:

הדברים ברורים. רשות הדיבור לחבר הכנסת עוזי ברעם, ואחריו — לחבר הכנסת יוסי גולדברג: אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת חנן פורת.

עוזי ברעם (העבודה):

רבותי חברי הכנסת, ב-1981, כאשר בא נושא חוק הגולן לידי דיון והצבעה בכנסת, החליטה סיעתי דאז, סיעת המערך, על הימנעות חבריה מהצבעה. חלק מהחברים, גם מצד זה וגם מצד זה, ואני ביניהם, נהגו חירות לעצמם והצביעו שלא כרצת הסיעה, והצבענו כבר אז נגד סיפוח הגולן. נגד החלת החוק.

אני מודה שהצטרפתי לראות 15 מחברי חתומים על מודעה בנושא הגולן יחד עם חברי מפלגות אחרות, אבל כאשר הסתכלתי על 15 החברים, שחלק מהם אני מעריך אל נכון, אני גם חשבתי על אותם 23 חברים שלא חתמו. חשבתי על אותם 23 חברים שחשבו שהדרך בגולן היא גם דרך של מחשבה על פשרה אסטרטגית.

שמעתי כאן את הדיון, או חלקים מהדיון, והדבר העיקרי שבא כאן לידי ביטוי הוא: האם ישראל היא מדינה שיכולה לשמור על הגולן בכוח של עצמה או שיש היום מצב אסטרטגי שונה בעולם, ובו אנחנו גם צריכים לבדוק את עמדותינו מלכתחילה? אני אומר, אין יעד אסטרטגי חשוב יותר בחזית הצפונית מניסיון להשיג שלום עם סוריה. זה ניסיון קשה, ניסיון לא בטוח, זה גם ניסיון שיכול להיות כפוי טובה, אבל זו דרך אמיתית. אין גם אלטרנטיבה אחרת לשלום, כאשר אתה רואה את המערך הגלובלי במזרח התיכון. מי לא רואה את מה שקורה עכשיו, כאשר כריית המועצות איננה קיימת כעורף של סוריה וארצות-הברית לא רואה בישראל נכס אסטרטגי? אומרים דורשי האי-נסיגה מהגולן, משום שאנחנו לא, נכס אסטרטגי לאמריקנים אנחנו צריכים להישען על כוחנו. אנחנו מוכרחים להשיג את ההישג הנכון ביותר של ישראל בתנאים הנתונים. מהם התנאים? את שאמר הנשיא בוש לפני חודש ימים בנושא הלווי היהודי הוא יחזור ויאמר גם אחרי הבחירות. אין אפשרות לישראל להיות בתקופה שבה ההתערבות האמריקנית לטובתה היא רצינית יותר מאשר עכשיו. כאשר אמריקה לא רואה בישראל נכס אסטרטגי והיא רוצה ברית גם עם העולם הערבי, מטבע הדברים שהעולם הערבי כעוד שנה או שנתיים יהיה חזק הרבה יותר במשאומתן לעתיד לבוא. אם מסתכלים על העולם הערבי, יש עולם מרוחק ושונא, עולם פונדמנטליסטי, אבל קשה להאמין שתהיה מוטיבציה אמיתית לפקיסטן ולטהרן לתקוף את ישראל כאשר ישראל תגיע להשלמה עם פלשתינים, אבל, סוריה היא מדינת העימות היחידה שיש לה כוח איום צבאי וכוח שמרתק את צה"ל לטווח ארוך.

לא כדאי כאן לשלם מס שפתיים, אבל נאומי של שר החוץ הסורי היה לא רק בושה, הוא היה גם ביזיון לסוריה. הוא היה גם מכה לסיכויי השלום. אבל זה לא העיקר. שמעתי הבוקר את מנכ"ל משרד ראש הממשלה שאומר: נפגשנו עם הסורים, והסורים אין שום דבר שמעניין אותם חוץ מרמת-הגולן. ומה חשבת, אדוני מנכ"ל משרד ראש הממשלה, שיש לך איזה סיכוי להיכרות עם סוריה אם אתה מלכתחילה אומר שרמת-הגולן אינה יעד לאיזו פשרה? הוויכוח חייב להיות — איזו פשרה אפשר להשיג ברמת-הגולן.

נסיגה מוחלטת מהגולן היום היא דבר בלתי אפשרי. אבל הוראה ישראלית וכתב כוונות ישראלי שאומר שאנחנו באופן עקרוני מוכנים לפשרה, אפילו מרחיקה לכת, בגולן, אבל לא

מוכנים שהפשרה תהיה היום אלא אנחנו רוצים בהתחלה של מהלכי שלום כלשהם, זה לפחות יאמר לצד השני, שיש גורם אמיתי שמוכן לפגוש את האיכה הערבית ואולי להשיג שלום. הסדרי שלום — כן, דילול — כן, ויש גם לחשוב על כוח בין-לאומי או כוח אמריקני.

כל מי שאומר לעם הזה, שלטווח ארוך יש לישראל אפשרות להתקיים בלב עולם ערבי עוין באוריינטציה על עצמה בלבד, עושה דבר שקר. הוא קורבן לדמגוגיה והוא משטה בכל הציבור בדברים של אי-אמת. דוד בן-גוריון, שהיה מדינאי גדול, אמר שכוחה של ישראל מושתת על כוחו המרתיע של צה"ל ועל מעמדה הבין-לאומי של ישראל. מאז קרו הרבה דברים. העולם הקומוניסטי קרס. לארצות-הברית מרחב אינטרסים אחר באזור, וישראל, כאשר באה לבור את דרכה צריכה לעשות זאת באומץ ובנחרצות. היא צריכה לומר: לשם השגת שלום עם סוריה אנחנו מוכנים לדבר גם על פשרה על שטח. היא צריכה לדרוש אז מסוריה מבחן כוונות אמיתי לגבי רצונה בשלום. אם סוריה לא תעמוד במבחן הכוונות, לא תהיה הפשרה. אבל מי שאומר מראש שהגולן אינו יעד לשום פשרה אומר שישאל תחילה גם כעתיד על חרבה. כל מי שרואה בשלום בכל אופן את היעד האסטרטגי המועדף של ישראל לטווח ארוך צריך לדחות את הדעה הזאת ולחשוב שהפשרה היא הכיוון הנכון, גם עם הפלשתינים — — —

שלמה הלל (העבודה):

חבר הכנסת ברעם, אתה בעד פשרה בגולן?

עוזי ברעם (העבודה):

כן. אני בעד פשרה טריטוריאלית בגולן. אמרתי שצריך לעשות מבחן כוונות. אני בהחלט בעד. אני שמח מאוד שחבר הכנסת שלמה הלל שאל אותי את השאלה, כי אולי הייתי עומד בסכנה, שחלק מחברי הכנסת לא היו מבינים למה אני מתכוון. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת ברעם. אני שמח שמצאת מקום והזדמנות לשוחח עם חבר הכנסת הלל.

רשות הדיבור לחבר הכנסת עבדאללה דראושה. אחרון המשתתפים בדיון. אני מודיע שסיכומים והצעות סיכום יהיו בישיבה אחרת.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

למה? אמרת שחבר הכנסת דראושה הוא אחרון המשתתפים בדיון. לפי איזה סעיף בתקנון — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש עוד אפשרות סיכום לחבר הכנסת חנן פורת. לאחר שחבר הכנסת שפט פתח את הדיון. חבר הכנסת חנן פורת איננו מסיבות — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לפי איזה סעיף בתקנון?

היו"ר מ' וירשובסקי:

מייד אשיב לך. אני מזמין בינתיים את חבר הכנסת דראושה לשאת את דבריו.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אתמול נפגשו נציגי ישראל ונציגי סוריה למשאומתן ישיר כדי להגיע להסכם שלום בין ישראל ובין סוריה. בירכנו על הפגישה הזאת, ואנחנו חושבים שהיא פגישה חשובה, נציגים של שתי המדינות

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן: החוכה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן: המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הוא חלק אינטגרלי מבחינה היסטורית. לאורך כל
ההיסטוריה הגולן הוא חלק אינטגרלי מסוריה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
חבר הכנסת דראושה, איך נקרא הגולן בערבית?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

الجلان كله عربيہ ايضا

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
הגולן — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה צריך לדעת, שיש הרבה מלים משותפות לשתי
השפות: לא רק שמות, אלא גם חלקי גוף, רכוש, ציוד, אנחנו
שני עמים שמיים, קרובים זה לזה, מקורותינו כאן, באזור הזה.
יש להתגאות בזה ולברך על זה. לכן אני מאמין שיש כאן מקום
לשני העמים להמשיך לחיות בשלום.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גם לבנות נקראת לוכנן.

היור"ר מ' וירשובסקי:
לא נעשה כאן ויכוח גיאוגרפי-פילולוגי. ההערות נשמעו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני יכול להבין את הדאגות לביטחון המדינה. אני אומר
זאת כאזרח המדינה ובכך של העם הפלשתיני. אני אומר
שמדינת ישראל — זכותה לביטחון אמת, כשם שזכות
הפלשתינים להשיג ביטחון אמת, כשם שזכות הסורים להשיג
ביטחון אמת, וכך כל עמי האזור, כל מדינות האזור. והרי כל
המשא-ומתן בא להשיג שלום כדי להבטיח ביטחון ושגשוג
לעמי האזור.

אותם חברי כנסת שהיום לא מוכנים לוותר על הגולן,
בעצם הם אומרים "לא" להחלטות האו"ם 242 ו-338. חבר
הכנסת שלמה הלל, אתה אומר שאתה לא רוצה לוותר על
הגולן. הרי דווקא אתמול הוציאו המשלחות הירדנית
הפלשתינית והישראלית הודעה משותפת, שיגיעו להסכם
שלום על בסיס 242 ו-338, וזה אומר שלום חמורית שטחים.

שלמה הלל (העבודה):

לא. אין נסיגה מכל השטחים. זה היה אחד הדברים
שעמדנו עליו בשעתנו באו"ם בעניין ההחלטה של מועצת
הביטחון. על השאלה, האם מדובר על נסיגה מכל השטחים או
משטחים, היה ויכוח גדול. קיבלו את העמדה שלנו. אני מציע
לך שלא להיתפס יותר מדי להחלטה 242, כי שם לא מדובר
כלל על מדינה פלשתינית. לא כדאי להיאחז בזה. בכל אופן, לא
מדובר על נסיגה מכל השטחים. עשינו ויתור לסוריה דווקא
בעקבות מלחמת יום-הכיפורים. אני לא אומר שאי-אפשר
להתפשר אתם על דבר זה או אחר. אבל החלטה 242 אין
משמעותה נסיגה מכל השטחים, אלא נסיגה משטחים כדי
להגיע לגבולות מוכרים ובטוחים.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
יש ויכוח בין הפירוש הישראלי ובין הפירוש הערבי. יגיעו
לשולחן המשא-ומתן כדי להתווכח על הנושאים הללו. אבל
לקבוע מלכתחילה, שלא מוותרים בגולן, שהגולן צריך להיות
לעולם חלק ממדינת ישראל — — —

שלמה הלל (העבודה):

סורים קבעו — — —

נפגשים פנים-אל-פנים כדי לנסות להגיע להסדר של שלום: אני
מאמין שהפתיחה אתמול חשובה ביותר. ככל שיתארך
המשא-ומתן, ככל שיתבקר ויהיה קשה וממושך, אני מאמין
שבסופו של דבר אכן יגיעו להסכם שלום, שלום אמת בין
ישראל ובין סוריה, כפי שאני מאמין ששאר הוועדות, הוועדה
הישראלית-הלכנונית והוועדה הישראלית אשר נושאת ונותנת
עם המשלחת הירדנית-פלשתינית, גם הן יגיעו להסדרים
שיבטיחו שלום אמת, שלום צורק באזור הזה.

דווקא היום בחרה לה הכנסת, בחרו חברי הכנסת
ונשיאות הכנסת, להביא את נושא הגולן לדין בבית הזה,
בניסיון לטרפד את תהליך השלום, בניסיון לומר לסורים: אין
על מה לדבר, הגולן הוא חלק אינטגרלי ממדינת ישראל ואין
מה לדבר על אפשרות של פשרה, אין אפשרות לשלום עם
סוריה. זה המסר של חבר הכנסת שלמה הלל, זה המסר של חבר
הכנסת מיכאל איתן ושל חברים אחרים שדיברו כאן בזכות
השאת הגולן בידי ישראל. בעצם אתם אומרים "לא" לשלום,
בעצם אתם אומרים "לא" לסוריה, לכל אפשרות של פשרה. אני
מתפלא על אותם חברי הכנסת — — —

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
חבר הכנסת דראושה, אני מבקש לשאול שאלה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
ברשות היושב-ראש.

היור"ר מ' וירשובסקי:
בבקשה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
נניח, תיאורטית, שאנחנו נחליט שלא מחזירים אף שעל
מרת-הגולן. האם הפלשתינים יהיו מוכנים לבוא אתנו
לשלום?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
כפי שאני מבין, הפלשתינים הגיעו לשולחן המשא-ומתן
לפני שהגיעו הנציגים הסורים לשולחן המשא-ומתן הישרי עם
ישראל, אבל, כפי שאני יודע, יש תיאום בין המשלחות
הערביות, בין הנציגים הערבים, ככל אופן, אני רוצה שיגיעו
להסכם של שלום עם הפלשתינים, עם הירדנים, עם הסורים, עם
הלכנונים, עם כל העולם הערבי.

אני תקווה שנוכל להגיע בעוד שנים אחדות לכל בירה
ערבית, ושכל אזור ערבי מכל העולם הערבי יוכל לבקר
בישראל. שני העמים, הערבי והיהודי, הישראלי והפלשתיני,
הסורי והישראלי, יוכלו לבקר אלה אצל אלה כמו שכנים
טובים, כאזרחים של אותו אזור.

אלה שאומרים "לא" להחזרת הגולן אומרים בעצם "לא"
לשלום. זה המסר של חברי הכנסת שאמרו היום: אי-אפשר
לשאת ולתת על החזרת הגולן, כי הגולן הוא חלק אינטגרלי
ממדינת ישראל. אני רוצה להזכיר להם, שהגולן היה מאז
ומתמיד חלק אינטגרלי מסוריה. הוא חלק מסוריה, הוא סורי,
הסורים לא יוותרו על הגולן. אפילו אם המצב הנוכחי יחזיק
מעמד עוד שנים רבות בלי פשרה ובלי שלום, הם לא יוותרו על
חלק מאדמתם. כל מי שמדבר שלום, שלום, שלום, ומתחזה
כאילו הוא רוצה שלום, ועם זה אומר שהוא רוצה להשאיר את
הגולן בידי — הוא בעצם לא רוצה שלום. זאת האמת
לאמתה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
על-פי מה אתה קובע, שהגולן הוא חלק אינטגרלי
מסוריה?

— הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן; החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן; המשאומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

זה דבר לא מקובל, לא הגיוני, ולדעתי גם מזיק למדינת ישראל, מזיק לתהליך השלום, צריך לקבל את העיקרון של שלום תמורת שטחים, להגיע לשולחן המשאומתן ולשאת ולתת. כל התנחלות, כל יישוב חדש בגולן מהווה מכשול אמיתי בדרך להשגת שלום אמיתי עם סוריה. זה מסר לסוריה, שאומר כמפורש: אנחנו לא נוותר לכם, הגולן בידנו, אנחנו לא נגיע לשום פשרה אתכם. אם כך, למה אתם מצפים מאסר? למה אתם מצפים מהעם הסורי? למה אתם מצפים מהמשלחת הסורית? איך היא יכולה להגיע להסכם שלום עם ישראל כאשר דווקא ביום הזה מאורחים התנחלות חדשה, שרוצים לייעד אותה ליישוב גדול יהודי בתוך הגולן?

הגולן הוא סורי, הגולן הוא לא ישראלי, הגולן הוא לא יהודי. הגולן הוא סורי. אני בטוח שהגולן יחזור לסוריה. זה לא תלוי כמה שירצה שמיר, יש כוחות בין-לאומיים, שהשפעתם היום גדולה יותר מהשפעת שמיר, גדולה יותר מהשפעת הכנסת כולה, גדולה יותר מהשפעת הלובי הגדול של הגולן. היום אנחנו יודעים שיש הסכם בין-לאומי לפתור את הבעיה האזורית הזאת, כשאר הבעיות, בדרכי שלום. לא יעזרו ללובי הזה כל התחכומים שלו, כל הניסיונות שלו לטרפד את תהליך השלום. יכופפו את היד של שמיר, של כל ממשלה ישראלית אחרת, כפי שהביאו את שמיר באף לשולחן המשאומתן. אתם יודעים ששמיר לא רצה ללכת למשאומתן. כפי שיחייבו אותו ללכת לווישניגטון או לכל מקום אחר שבייקר רוצה — בדיוק זה מה שיקרה בעניין הגדה ועזה, זה מה שיקרה בעניין דרום-לבנון, וזה בדיוק מה שיקרה בעניין הגולן.

במה שאתם עושים אתם מנסים לטרפד את התהליך, לרפוק מסמרות בתהליך השלום, כדי למנוע התקדמות בתהליך השלום. זה לא יעזור לכם.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

זה כן יעזור.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

לא יעזור לכם, עוד התנחלות גם כן לא תעזור לכם.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

הגולן יחזור לסוריה — — —

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

מה היא עושה בלבנון?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

סוריה צריכה לצאת מלבנון, אני מסכים אתך בהחלט.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — — עם הפלשתינים אנחנו כוותרים שלום. אנחנו מאמינים להם והם מאמינים לנו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני אומר לך כערבי, גם סוריה צריכה לצאת מלבנון, לבנון ללבנונים, לא לסורים. לבנון ללבנונים, לא לישראלים. גם ישראל צריכה לצאת מדרום-לבנון. היא כובשת שם. ישראל על תקן של כובשת גם בגולן.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

יבואו מחבלים, אין בעיה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני חושב שצריך להגיע להסדר של שלום כדי שיימנע כל סוג של אלימות. ביום הזה שנפגשו המשלחות אנחנו צריכים לברך, שנושאים ונותנים כדי להגיע להסדר של שלום ולא לנסות לטרפד. דווקא אתה, חבר הכנסת שלמה הלל, ממחנה שמתיימר כי הוא חותר לשלום ורוצה להשיג שלום, מחנה שמנסה להעלות את נס השלום, דווקא אתה מוביל בנושא הזה בצורה שמזיקה, לדעתי, לשלום, מזיקה למחנה שלך, ואיש לא יבין אתכם. אף אחד בעולם לא יבין אתכם. אתם צריכים לדעת, שאתם מזיקים למעמד מדינת ישראל, מזיקים לכל סיכוי לשלום.

היום צריך לתת צ'אנס לשלום, כפי שאנחנו עושים. אנחנו עומדים בשער נגד כל הפלשתינים והערבים הקיצונים שאומרים "לא" לתהליך השלום. אנחנו מכריזים אותם פלשתינים ואותם ערבים שהלכו לשולחן המשאומתן, ואומרים להם: תמשיכו, תתקדמו, חישאו ותיתנו עם מדינת ישראל, תגיעו להסכם של שלום אתה, היהודים גם הם בני אדם, הישראלים גם הם בני אדם, כפי שהערבים בני אדם, כפי שהפלשתינים בני אדם, ואפשר להגיע להסכם של שלום בין שני העמים.

למה אתם מקשים? כל זה יוצר פרובוקציות מיותרות. אני הייתי מיעץ לבית הזה, דווקא ביום הזה, לרדת מהססמאות הריקות מתוכן ולתת למשלחות לנהל את המשאומתן ליד שולחן המשאומתן. כך נשרת את השלום, לא עליידי נאומים כאן, שיאמרו לסורים שאין מה לוותר. צריך לומר: בואו נדבר אתכם, בלי תנאים מוקדמים, נשב ליד שולחן המשאומתן ונדבר.

אני חושב שזו השעה הנכונה לומר "כן" לתהליך השלום, "כן" למשאומתן ללא תנאים מוקדמים, וללא התנאי שאי-אפשר לוותר על הגולן. הגולן הוא סורי, וצריך להחזיר אותו לסוריה.

ה"יר מ' וירשובסקי:

תם הדין בנושא זה להיום. יש עוד שני נואמים, ואחר כך יהיו הסיכומים.

— הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1992: הצעת חוק-יסוד: משק המדינה (תיקון מס' 5); הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה); הצעת חוק הפחתת הגירעון —

יא. הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1992, התשנ"ב — 1991;

הצעת חוק-יסוד: משק המדינה (תיקון מס' 5);

הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה), התשנ"ב — 1991;

הצעת חוק הפחתת הגירעון, התשנ"ב — 1991*

(קריאה ראשונה)

הדבר החמור ביותר, אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, הוא שכאשר אתה רואה את תקציב המדינה לשנת 1992, לא רואים בו כיוון של יצירת מקומות עבודה. מה נגיד לאותם אלפי עולים שהגיעו לערי הפיתוח? מה נגיד לזוגות הצעירים שנמצאים בגליל, בנגב ובאזורים שאנחנו רואים בהם אזורים חיוניים לאכלוס? שום מקום עבודה חדש לא נוצר שם בשנת 1991. מקום עבודה — זה לא שיוכן. כדי להקים תעשייה צריך להסתכל לטווח הקצר ובמקביל גם לטווח הארוך.

מדי פעם בפעם אנחנו אוהבים להזכיר את התקופה של פנחס ספיר ולוי אשכול, משום שאת פנחס ספיר ולוי אשכול, שקלטו את מאות אלפי העולים בשנות ה-50, הבית הזה אהב לבקר באמצע שנות ה-60 ובתחילת שנות ה-70, על כך שהם הקימו תעשיות טקסטיל, על כך שהם הקימו תעשיות מזון, אבל להם היו ראייה והסתכלות נכונה מבחינת אותו עולה. הם ידעו שהם סיררו לו את הברז, או את הצריף, או את הפחון. הם ידעו שאדם שקם בבוקר צריך ללכת למקום עבודה. הפתרון היה תעשיות עתירות ידדים. לכן הקימו את תעשיות הטקסטיל ואת תעשיות המזון.

היום אנחנו לא רואים בממשלה הזאת איזו התייחסות לזוג הצעיר, לעולה, לחייל המשוחרר, לאוכלוסייה הערבית. אין הסתכלות כוללת של מדינה, של ממשלה.

אני חושב שהתקציב הזה הוא תקציב של שנת בחירות. בתקציב יש סעיפים שהם פתח לפורונות, לזריקת כספים. זה מזכיר את התקופה של יורם ארידור. יבואו אל העם וחלקו לו מיליארד שקלים כדי ליצור אווירה מלאכותית של שפע.

רבותי, חייבים לבוא לעם הזה ולומר את האמת, שהממשלה הזאת היא ממשלה של קיפאון לא רק בנושאים המדיניים אלא גם בנושאים הכלכליים. אם אנחנו רוצים לנצל את ההזדמנות הראשונה שיש לנו לחזק את הגליל עוד ב-200,000 עולים שייקלטו שם, אנחנו צריכים להבטיח שתהיה תשתית של כבישים. אם אין אפשרות להקים תעשייה, אפשר להשקיע כספים בתשתית.

בכל שנה נשרפים 700 מיליון שקל על פחת של שעות עבודה ועל שרפת דלק, כתוצאה מכך שהכבישים לגליל הם כאלה שנוסעים בהם 100 קילומטר במשך כשלוש שעות. אילו החליטה הממשלה לסלול 200 קילומטר כבישים לגליל — כביש ואדי-עארה, כביש ואדי-מילק, כביש עבר-צפת ועוד כבישים רבים, כביש רוחב בגליל — היינו יוצרים עלידי כך חיסכון בדלק, חיסכון בשעות עבודה, היינו יוצרים מקומות עבודה והיינו מקבלים את המרכז לגליל, ובכך היתה תנופה לגליל. כך היינו מסתכלים על מדינת ישראל בצורה אחרת. אני יכול להביא לכם דוגמה. תראו מה קורה באזור אשדוד ואשקלון כתוצאה מכך שסללו שם כביש רב-מסלולי. יומים עוברים לאשקלון, יומים מפתחים את אזור יבנה, וזאת משום שעכשיו אין בעיה, עוברים מרחק של 60 קילומטר במשך 30 דקות. אילו קייבת את הגליל למרכז הארץ, עלידי יצירת

היו"ר מ' וירשובסקי: אנחנו עוברים לנושא הבא, המשך דיון על הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1992. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכה גולדמן. חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, אם אתה רוצה, אתה יכול לנאום היום מייד אחרי חבר הכנסת מיכה גולדמן.

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדי שנה בשנה אנחנו מקיימים את הדיונים על תקציב המדינה. אדוני סגן שר האוצר, לך זו השנה השנייה שאתה שומע את חברי הכנסת. אחד הדברים שאנחנו רואים בתקציב המדינה שהניח שר האוצר על שולחן חברי הכנסת הוא התייחסות לתקציב בלי לראות את המדיניות שממשלות ישראל קבעו בעבר בנושא חיווך מדיניות פיזור האוכלוסייה.

כשאני מדבר על פיזור אוכלוסין, אני יכול שלא לחזור ולתאר מה שקורה באזור הצפון, הגליל או הנגב. החלה בנייה גדולה מאוד, בנייה למגורים, אבל אנחנו נמצאים בתוך תקציב 1991, שבו קבעה הממשלה מסגרות לתקציב לבנייה, ובגלל מדיניות לא-נכונה של הממשלה, שבה שר אחד יכול לעשות ולהחליט על ביצוע בנייה שלא על-פי מסגרת התקציב, אנחנו יכולים לראות יישובים שלמים ומתיישבים באזור גוש-שגב או באזור הגליל-התחתון, שהחלו את בניית ביתם בתחילת תקציב שנת 1991 ותכננו לעבור לביתם לקראת החודשים אוקטובר-נובמבר — חלקם התחילו את הבנייה עוד בתקציב משרד השיכון ל-1990 — ומכרו את ביתם, ואז משרד השיכון מודיע לרשויות האזוריות, בגוש-שגב או בגליל-התחתון או ברמת-הגולן, שהתקציב של משרד השיכון נגמר כתוצאה מכך שמשרד האוצר לא מעביר את התקציב שהתחייב להעביר לבניית 70,000 יחידות דיור בשנים 1990 — 1991.

כשאתה מגיע למשרד האוצר, אתה שומע שמשרד השיכון הזרים את הכספים שלא לפי המסגרת שנקבעה בין משרד השיכון ובין משרד האוצר. אתה שואל את עצמך, למה זה מעניין את האזרחים שנמצאים בגוש-שגב או בגליל-התחתון או ברמת-הגולן, שרוצים לאכלס את ביתם, שהתשתית לא הושלמה?

האם ייתכן שבשנת 1991 שר האוצר מניח תקציב לשנת 1992, כאשר גם ההתחייבות של התקציב לשנת 1991 עוד לא מגובשת בשטח? אנחנו יכולים לראות היום משפחות שנכנסו לבתים ללא חשמל, ללא חיבור למערכת ביוב, ללא כבישי גישה, ללא צנרת מים. אתה שואל את עצמך: האם במדינת ישראל יש שני משרדי אוצר, משרד אוצר אחד שמכין תקציב, והשלושה שלו, משרד השיכון, לא עושה את מה שהורה ספר התקציב?

האם שר האוצר מודע לרבר החמור ביותר שקרה, שיישובים שלמים, ערי פיתוח בגליל וערי פיתוח בנגב, כשרוצים לאכלס בתים, לא יכולים לעשות זאת כיוון שהתשתית לא הושלמה?

* "דברי הכנסת", חוב' ד', עמ' 480.

— הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1992: הצעת חוק-יסוד: משק המדינה (תיקון מס' 5); הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה); הצעת חוק הפחתת הגירעון —

חברי הכנסת, יש שאלה המתבקשת מאלה. הרי המגזר העסקי התנפל על אשראי שקלי כדי לקנות דולרים ולהרוויח מהפיתוח. מדוע מעלים את הריבית לציבור הרחב שאיננו מתנפל על הדולרים? אימרים לנו: מה לעשות, אלה כללים של היצע וביקוש. כאשר יש ביקוש גדול לשקלים — הריבית עולה. אבל יש כאן גוף שנקרא בנק ישראל, שתפקידו לנהל את המדיניות המונטרית ולקבוע את הריבית הרצויה במשק, ולא רק להילחם נגד המגזר העסקי ולמכור דולרים כדי למנוע את עליית השער היציג. יש גם ציבור שצריך לראונו. יש אנשים שמרוויחים 1,000 או 1,500 שקל בחודש, והם צריכים לשלם ריבית כמעט כפולה, כאשר אין להם שום נגיעה להתנפלות המטורפת על דולרים ולביקוש המלאכותי שנוצר לאשראי שקלי.

חברי הכנסת, השאלה היא — האם בנק ישראל צריך להיגרר ולשתוק, והאם הפיקוח על הבנקים יכול להרשות לעצמו להסתפק בהצהרה, שעליית הריבית זמנית ותחלוף לאחר תום הבהלה לדולרים?

עם ישראל איננו קונים דולרים, מה הוא אשם? למה מטילים עליו ריבית דרקונית כזאת? ומה קורה עכשיו, חברי הכנסת? שימו לב! בינתיים בשבוע האחרון התחיל אותו מגזר עסקי למכור את הדולרים שלו לבנק ישראל ולממש רווחים, וראו זה פלא — הריבית נשארה למעלה. למה הריבית איננה יורדת? הרי השקלים שנמשכו לרכישת דולרים כבר חוזרים אל הבנקים, מדוע נגיד בנק ישראל סבור, שצריך להסתפק בתיאוריות ולא לעשות דבר?

אף שאינני כלכלן, אני מאמין שניתן היה לעשות כדי למנוע את העול הזה וניתן היה לפתור את הבעיה גם לגבי הפעם הנוכחית וגם לגבי העתיד, וזאת בצורה פשוטה ביותר: בנק ישראל יכול היה לכפות על הבנקים בצווים ולקבוע ריבית שונה: למגזר העסקי וריבית נמוכה ונורמלית לשאר הציבור ולהמוני הלקוחות הרגילים. אפשר היה וניתן גם כיום לעשות זאת גם ללא צווים. אפשר להעמיד אשראי לרשותם של הבנקים למטרות ספציפיות. אשראי בריבית נורמלית למטרות הפעילות העסקית הרגילה לכל הלקוחות, ולעומת זאת — אשראי יקר יותר, בריבית המתאימה לפי הנסיבות, למגזר העסקי, כדי לרכוש דולרים. ומי שירצה לרכוש דולרים ישלם את הריבית הגבוהה.

ניתן היה גם בדרך אחרת להשיג את התוצאה הצודקת הזאת — לחייב את רוכשי הדולרים בתשלום היטל בגובה ההפרש שבין שער הקנייה ובין שער המכירה, ובכך להוציא את הרווח ממפרשי הספקולנטים, כאשר מי שיוכיח רכישת דולרים לצרכים מסחריים לגיטימיים יהיה פטור מההיטל.

אולם נגיד בנק ישראל סומך על התיאוריות שיעשו את העבודה, ושר האוצר לא עושה ולא כלום, ואילו המפקח על הבנקים חושב אולי על הגיבוי שיציעו לו לאחר שיפוש מתפקידו, כמקובל בישראל, במשרד מרווח ומפואר של אחד הבנקים הפרטיים ובמשכורת מתאימה.

חברי הכנסת, בחוק התקציב יש עניינים רבים, אך נושא נוסף אחד שהייתי רוצה להתייחס אליו — — —

סגן שר האוצר י' עוזון:

מה שאמרת בעניין נגיד בנק ישראל, לפי דעתי — — —

צ'רלי ביטון (הפתתרים השחורים):

ראה את הסיפור עם נגידים קודמים, אדוני סגן שר האוצר. וכי לא זה היה מצבם של נגידים בנק אחרים? אדוני סגן שר האוצר, הדברים האלה נבדקים, העובדות האלה הן עובדות.

כבישים טובים יותר, תעשיות שנמצאות היום במרכז-הארץ היו עוברות לצפון-הארץ. עליידי כך היינו יוצרים מקומות עבודה נוספים, עליידי כך היינו מפחיתים לחץ מתל-אביב, וכמרכין היינו מפחיתים את הצפיפות בתל-אביב. חבר הכנסת מיכאל איתן, שנכנס זה עתה לאולם, יודע איזו צפיפות יש בשעות הבוקר בדרך מגוש רעננה-כפר-סבא וכוכב-יאיר לכיוון תל-אביב.

מיכאל איתן (הליכוד):

הם צריכים לעבור לגור ביש"ע.

מיכה גולדמן (העבודה):

אילו הפנינו אותם לכיוון נצרת-עלית, מגדל-העמק, קריית-שמונה, חצור, או דרומה לנגב, היה חל שינוי במדינת הצפיפות באזור גוש-דן.

אדוני היושב-ראש, על תקציב כזה אי-אפשר להצביע. זה תקציב לא רציני, זה תקציב ללא חזון, זה תקציב שלמעשה מחזיר אותנו שנים אחורה.

היור"ר מ' יורשובסקי:

אני מזמין את חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אחריו — חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, ואחרון המשתתפים בדיון היום, חבר הכנסת מיכאל איתן.

צ'רלי ביטון (הפתתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להקדיש דקות מספר לשערויית הריבית שהבנקים גובים מכל לקוחותיהם. במשך ששת השבועות האחרונים עלתה הריבית בשיעור של 60% כמעט. השירוף הזה של עליית הריבית איננו נפסק, ובנק ישראל ומשרד האוצר אינם עושים דבר וחצי דבר כדי להפסיק אותו.

חברי הכנסת, יש בשערויית הזאת כל העיוותים המוסריים, הכלכליים והמשקיים, אבל יש כאן גם הפרת חוק בוטה. הבנקים פועלים כקרטל לכל דבר בעניין הריבית, ומעלים אותה לשיעורים אבסורדיים, בלי כל תגובה של הרשויות המוסמכות.

מה הסיבה לכך שאין תגובה? אומר לכם, חברי הכנסת, מה הסיבה. הקבוצה המכונה "המגזר העסקי" משחקת בכספי הציבור וגורמת לציבור הרחב עול, בשיתוף פעולה פעיל של הבנקים. של בנק ישראל והאוצר ובשיתוף-פעולה פעיל של הבנקים. אותו מגזר עסקי עושה עסק טוב. הוא קונה דולרים כדי למכור אותם במחיר גבוה יותר אחרי הפיתוח. בנק ישראל טוען שלא יהיה פיתוח, אבל הוא מודה, שבינתיים כבר היה פיתוח וזחל, שהצטבר ל-6%—8%. כעת המגזר העסקי מוכר דולרים ומרוויח, גם בנק ישראל מרוויח, כי הוא העלה את הריבית במכרים לאשראי שנוטלים הבנקים הפרטיים. וכך חוגג המגזר העסקי וגם בנק ישראל, ומצד שני הבנקים מעלים את הריבית, והגיעו כיום לריבית כסיסית של כמעט 23%. גם הם חוגגים. כך, למעשה, מרוויחים הבנקים מהעלאת הריבית לכולם וגם מנצלים את החגיגה הגדולה הזאת כדי להגדיל את הפער בין ריבית החובה לריבית הזכות שהם משלמים לחוסכים.

מי משלם את המחיר? לא ייתכן שכולם ירוויחו. יש כלל ידוע, שכאשר יש מי שמרוויח, יש "פראייר" שמפסיד, ומי שמפסיד הוא, כמובן, ציבור השכירים ומקבלי הקצבאות וכן העצמאים הקטנים שמשלמים את החשבון. אלה לא מבינים כיצד הם נדרשים לשלם פתאום ריבית כמעט כפולה על "האובדנדרפט" שלהם כבנקים, כאשר הם אינם נוטלים כלל חלק בחגיגת הדולרים.

— הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1992; הצעת חוק-סוד: משק המדינה (תיקון מס' 5); הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה); הצעת חוק הפחתת הגירעון —

אבל מכיוון שהיו, והם נקראו והעדיפו שלא לדבר, אביא את העניין בפני יושב-ראש הכנסת. אינני יודע אם הם לא איבדו את זכותם לדבר. לי אין שום בעיה שהם ידברו. אין פה ויכוח ענייני, אבל יש פה איזה נוהג ויש נהלים.

סגן שר האוצר י' עזרן:
הם פנו וביקשו.

היו"ר מ' וירשובסקי:
כן, כן. הם יצאו מן האולם. לו היו יושבים פה הייתי קורא להם, והיו מבקשים, אולי הייתי נעתר. אבל הם פשוט העמידו את היושב-ראש בפני עובדה, ואינני יודע אם אני צריך לקבל את העובדה הזאת.

סגן יושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (העבודה):
אדוני היושב-ראש, כדי שהדברים יירשמו בפרוטוקול, לא מתוך כך שאני משלה את עצמי, שזה יעשה רושם על מישהו: אני חושב שהשיטה הזאת של דחיית נאומים היא בלתי מתקבלת על הדעת לחלוטין. מסדרים את סדר-היום של הכנסת מתוך איזו אקונומיה של זמן. אנחנו מכירים את כל הטריקים, בתוך עמנו אנחנו יושבים. חברי הכנסת רואים שאין קהל והעיתונאים הלכו, הם מחכים להודמנות הבאה ומשבשים לנו את כל סדר-היום. לפני שבועיים נדחו שתי סדרות של הצעות דחופות לסדר-היום, כי חברי הכנסת ראו שהשעה 17:00—18:00 ואין עוד מדווחים. איננו יכולים לעשות שיקולים כאלה. ואם אנחנו ניכנע לעניין הזה, גמרנו עם סדר-היום של הכנסת.

אני מציע, שחבר הכנסת שלא היה, לא היה, יחכה להודמנות הבאה. בשנה הבאה יהיה גם דיון על התקציב.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת שבח וייס, עקרונית אתה צודק, אבל אם אמרו כאן השנה, שמי שמבקש לדחות את נאומו ומודיע מראש באופן מסודר, אני יכול להתחשב בזה. זה גם לא משבש את סדרי העבודה. אבל היושב-ראש קרא בשמות שני חברי הכנסת. הם החליטו שהם לא רוצים לדבר היום. אני אציע ליושב-ראש הכנסת למחוק אותם מרשימת הנואמים.

חבר הכנסת מיכאל איתן, חזרת. אתה מעוניין לדבר?

מיכאל איתן (הליכוד):
ראשית, אני רוצה לומר, שכל ההכללות בסופו של דבר פוגעות. והראיה — שאני נמצא פה. אתה שמת אותי בתוך איזו קבוצה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חס וחלילה. אחד מקורמינו אמר: אתה מיחידי הסגולה. אבל אני שמעתי שאתה ביקשת לדחות, אחרי שאני קראתי את שמך, והבעתי את דעתי בעניין הזה. אם חזרת — — —

מיכאל איתן (הליכוד):
אני רוצה לומר מה היה הנימוק. אנחנו פנינו לסגן שר האוצר, ולאחר שהוא נעתר לפנייתנו, הודענו במשותף למזכיר הכנסת. לאחר שהודענו למזכיר הכנסת, היה נראה לנו, אולי בתמימות, אולי בטעות, אולי בתום לב, שהדבר הזה מסודר. לא היתה לנו שום כוונה לפגוע לא כך ולא בסדר; מתוך ידיעה שהעניין מסודר, כלומר שהזכות שלנו תישמר.

בהודמנות זו אני רוצה לומר לכבוד היושב-ראש, שלא עולה על דעתי, שכנסת הזאת יהיו מיוחסים.

סגן שר האוצר י' עזרן:
אינך יכול להגיד זאת לגבי האנשים הממלאים היום תפקידים.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אדוני סגן שר האוצר, נחיה ונראה.

בחוק התקציב, כמו שאמרתי, חברי הכנסת, יש עניינים רבים. אך נושא נוסף אחד שהייתי רוצה להתייחס אליו, פרט לנושא הריבית שדיברתי עליו, הוא הנושא של ביטול הסמכויות של מועצת הלול וכלל המועצות למיניהן, וכן ביטול כוחו השרירותי והמוזיק של הלובי החקלאי בכנסת בנושא המים.

אומנם אתמול ירדו גשמי ברכה בארץ. אבל אנחנו יודעים, שצריך הרבה מאוד ימים כאלה כדי להקטין חלק מהפער שנוצר בין צורכי המשק ובין כמויות המים הקיימות ברשותנו.

אני רוצה לומר, שוועדת המשנה לעניין המים בכנסת מעלה בתפקידה ואין לה עוד זכות קיום. היא למעשה אחראית יחד עם האחראים למשבר במשק המים. איך ייתכן, חברי הכנסת, שוועדה כזאת, שצריכה לראות את האינטרס הכללי של הציבור ושל משק המים, שמרה בקנאות על האינטרס של הלובי החקלאי הצר, וגרמה למחירים אבסורדיים של מים לחקלאות, כאשר אזרחי ישראל כולם — ללא הבדל מעמד וללא הבדל הכנסה ומצב כלכלי — סבסדו מכספם את החקלאים?

ואילו מועצת הלול ושאר המועצות, כפי שכבר אמרתי פעם אחת: לאחר ההתפוררות של המשטר הסובייטי, נשאר "ברית-המועצות" של ישראל, והן אומנם ממשיכות באותן שיטות של הכוונה ריכוזית, בניגוד לכל אינטרס של הציבור, לרמות מחירים סבירות, למשל של העוף בישראל, שהגיע למחיר של בשר בקר, כ־10 שקלים לקילוגרם. אני הזכרתי זאת, אם אתה זוכר, אדוני סגן שר האוצר, כבר בדיון הקודם. צריך לבטל אותן, ואני אתמוך בעניין זה בעמדת הממשלה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון. אני קראתי אומנם עוד לשני חברי הכנסת, אבל הם העדיפו שלא לנאום היום. אני אברר את זה עם היושב-ראש. חבר הכנסת שאנינו, לא הייתי מוחק את שמו מהרשימה. אבל אדם שנקרא ולא רצה לנאום, אינני יודע אם הוא שומר לעצמו את הזכות.

סגן שר האוצר י' עזרן:
אדוני היושב-ראש, אין לי זכות להתערב בדיון הזה. אבל לא שהם לא רצו לנאום — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
לא הבינתי. מה אמרת, אדוני סגן השר?

סגן שר האוצר י' עזרן:
אני אמרתי: לא שהם לא רצו לנאום. הם פנו למזכיר הכנסת וביקשו לדחות את הנאום שלהם למחר. אומנם אין לי זכות להתערב, זה נושא של יושב-ראש הכנסת. והוא רצה שינאמו. אבל מאחר שהם פנו, אמרתי שאין התנגדות לאוצר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אין התנגדות לאוצר, אבל עניין זה, אדוני סגן שר האוצר, הוא עניין פנימי של עבודת הבית. ולי נראה, שכאשר היושב-ראש קורא בשמותיהם — אם הם היו באים מראש ומבקשים דחייה, לא הייתי רואה בזה דבר רע, כי אנו דוחים מיום ליום, או משיבה לשיבה, את סיום הדיון על התקציב.

— הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1992 : הצעת חוק-יסוד : משק המדינה (תיקון מס' 5) : הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה) : הצעת חוק הפחתת הגירעון —

היו"ר מ' וירשובסקי:
חס וחלילה.

סגן שר האוצר י' עזרן:
זה היה בתוס'לב.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם אתה תלך עם הרישימה עד הסוף — בבקשה. אבל אם אתה תרשה לכמה מיוחסים — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
לא.

מיכאל איתן (הליכוד):

אבקש להעיר הערה נוספת.

שבח וייס (העבודה):

אני לא מבין מה זה נימוקים שהם השמיעו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מאחר שאתה גם תעלה סוגיה זאת בנושאות, אני רוצה להעיר הערה. כאשר באים ומבקשים מראש דחיה, אנחנו היינו בקבוצה אחת — בסיעת הליכוד יש פריבילגיות: או בהתחלה, או בסוף, או באמצע — היינו בדבוקה אחת ארבעה או חמישה חברים בסוף הדיון. אתה אומר ששני חברים פנו מראש ואמרו שהיום אחר-הצהריים הם לא רוצים לדבר. אם אתם מחליטים — ההצעה שלי היא לקבוע ככלל — שדיון מסוים מסתיים, אין אפשרות לדחות, אין זכות ואי-אפשר לדחות זאת לפעם אחרת. חבר שלא יופיע יפסיד את זכות הדיבור, אחרת אתה לא יודע מה זה "מראש". האם "מראש" זה כמו שאנחנו ביקשנו דקה מראש, או חצי שעה מראש, או שעתים מראש, או יום שלם מראש?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת איתן — א. אתה צודק. אני חושב שצריך להחליט החלטה ברורה, שצריך לגמור דיונים: ב. כאן היתה הנחיה. אילו לא היית באולם, שמך לא היה נמחק מרשימת הנואמים, לא הייתי קורא בשמך — הוא הדין בחבר הכנסת כ"ץ-עוז ובכל חבר כנסת אחר — והיית נכנס לרשימה בישיבה הבאה. אבל קרה שהייתם פה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אז אנחנו אשמים שהיינו פה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא. חס וחלילה. פה לא מדובר על אשמה.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

כך זה יוצא. אלה שאינם — אינם בכנסת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קראתי בשמכם ואז ביקשתם לדחות.

אני רוצה לסיים את הוויכוח הזה. רבותי חברי הכנסת, אנחנו מסיימים את הוויכוח הזה. תהיה לכם אפשרות נוספת לדבר. חבר הכנסת וייס, בבקשה, ובכך נסיים.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אתה תקבע מה שתקבע, אתה מנהל עכשיו את הישיבה. בכל זאת, אני חושב שהנושא הזה יצטרך לעלות לדיון מהר מאוד, משום שיש פה פרצה. בתוך עמנו אנחנו יושבים. אנחנו מכירים את כל הטריקים, כל השטיקים, כל התחמונים — ואני רוצה שזה ייכנס לפרוטוקול בדיוק כמו שאני אומר. אין פה שמץ של תוס'לב, שמץ של תוס'לב, לא חלילה מחלה, לא מילואים, שום דבר לא. חבר הכנסת מיכאל איתן הגדיר זאת בדיוק, אלא בשפה עדינה ומרומזת. אפשר לומר זאת בשפה לא-עדינה ולא-מרומזת. היתה הנחיה כזאת רק פעם אחת לפני שבוע, כי היתה שם איזו בעיה, שגם שר

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה לומר לך, באחריות, שבעבר היו מקרים דומים, שאני יושבתי באולם וכתוצאה מכך שישבתי בשעה מאוחרת, אף שהתנאים הסביבתיים, בכלל זה התנאים ביציע, אף שהאינסטרומנטים המופעלים מהיציע היו לרעתי באותה שעה, מפאת כבוד הכנסת ניגשתי ונשאתי את דברי; ואנשים שהיו צריכים לדבר לפני ואחרי סידורו לעצמם שלא להופיע באותה שעה, אלא ביום אחר.

שבח וייס (העבודה):

חבר הכנסת מיכאל איתן צודק.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה לסיים. יכולתי להבליג פעם אחת ופעמיים. אני מוכן לדבר היום בתנאי אחד — שהרישימה תיקרא עד הסוף, ומי שאיננו היום יפסיד את תורו. אם יש אפליה ולחלק נותנים להעביר את רשות הנאום שלהם — אני עומד על כך שגם לי היא תינתן.

שבח וייס (העבודה):

חבר הכנסת איתן צודק. יש למחוק את כולם.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני רוצה להעמיד אותך על טעותך. קודם כול, אני לא זוכר שבחפיקי שאני ממלא עשיתי איזו אפליה או נהגתי איפה ואיפה. אני מקפיד בזה בכל יכולתי הדלה.

יש הבדל בין כך שאנשים ביקשו מראש לדחות, וזו היתה ההנחיה הכללית, שבדיון על התקציב — ואולי זו הנחיה לא-טובה — מותר לבקש לדחות. אבל זה היה מראש. שני חברי הכנסת — חבר הכנסת כ"ץ-עוז וחבר הכנסת מיכאל איתן — שמעו שקראתי בשמם, ואז שוחחו עם סגן השר, המאשר את הדברים שאמרת, ופנו אלי — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

ולאחר מכן שוחחנו עם מזכיר הכנסת.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

הואיל ופה היתה טעות כנה, מפני שהוויכוח לא היה צריך להיות עם סגן שר האוצר, אלא צריך היה לפנות למזכיר הכנסת ומזכיר הכנסת צריך היה לשאול אותי, כי מי שמדבר היום או לא מדבר היום זה לא עניינו, עם כל הכבוד, של סגן השר — אבל אני מבין שהיתה פה טעות כנה, לכן אני חוזר בי מדברי. תהיה לכם האפשרות לדבר בפעם הבאה. אבל אני רוצה להבחין בין העובדה שיש שניים-שלושה חברי כנסת מסיעות שונות, כך שזה לא אופוזיציה או קואליציה, שמראש ביקשו מטעמים שונים שלא לדבר היום והדבר אושר להם; אצלכם זה לא היה, אבל לאור ההסבר — — —

חוברת ה', ישיבה ש"מ, כ"ז בחשוון התשנ"ב (4 בנובמבר 1991)
 — הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1992: הצעת חוק-יסוד: משק המדינה (תיקון מס' 5): הצעת חוק הסדרים
 במשק המדינה (תיקוני חקיקה): הצעת חוק הפחתת הגירעון —

תם הדיון בנושא. אני אעלה זאת להבהרה בישיבת הנשיאות. לכם תהיה הזכות לדבר. חבר הכנסת איתן, להבא, כאשר אתה רוצה איזה דבר שהוא מהבית, תפנה אל הבית ולא אל סגני שרים או שרים, עם כל כבודם ועם כל הערכתי אליהם.

שבח וייס (העבודה):

יש לי הצעה קונסטרוקטיבית — הדיון יתקיים ביום רביעי בשעה 19:00.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כן, או ב-18:30. מכל מקום, אז הסיכוי הוא שאתה או אני ננהל את הישיבה.

חברי הכנסת, אני עומד עכשיו לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה תתקיים מחר, יום ג', בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

האוצר הלך וכן הלאה. באו כמה חברי כנסת ואמרו: אנחנו רוצים לדבר כאשר שר האוצר יהיה. זאת עוד אפשר לתפוס. אני מציע לך, עם כל הכבוד — לא היתה הנחיה כזאת, לא ייתכן, הרי כל מי שלא רוצה לנאום היום כי הוא רואה שהיציע ריק, פשוט לא יבוא לכאן. לא מתקבל על הדעת. אנחנו לקראת שנת בחירות, כולנו ננסה לסדר את הנשיאות ואת היושבים-ראש, לתחמן את כולם. אם אנחנו לא ננקוט כאן משמעת ברזל, זה יהיה תוהו ובוהו, וזאת תהיה עד-לא-ידע. זה מה שאני מציע.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת שבח וייס, עקרונית אתה צודק. החברים שהיו כאן צודקים. היתה היום הזוהר כזאת של סדר-היום, לרבות הורדת נושא שהיה צריך להימשך עוד שעה, כך שהיתה אי-בהירות. לכן לא רציתי לערוך חשבון עם החברים שאינם.

הישיבה ננעלה בשעה 19:58.